

HRVATSKI PLANINAR

1-2
1992

HRVATSKI PLANINAR

CROATIAN MOUNTAINEER

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Godište 84
Volume 84

Siječanj-veljača 1992
January-February 1992

Broj 1-2
Number 1-2

SADRŽAJ

Krunoslav Milas: Planinaru na braniku domovine	3
Želimir Kantura: Male tajne Velike Kapelle	4
Darko Berljak: Zapadna strana Annapurne	9
Ivica Piljić: Kako je Hrvatski planinarski savez primljen u UIAA	12
Josipa Štibrić: Sjećanja, sjećanja	14
Ante Juras: Šibenski planinari u ratnim uvjetima	14
Alen Lepirica: U Drijenču	16
Duro Szabo: Planinarstvo i naši sredovječni gradovi	17
Miljenko Pavešić: Ratnih godina u Kleku	18
Dr. Srećko Božićević: Tri slike s Plitvice	21
Dr. Željko Poljak: Plitvička jezera i planinari	24
Dr. Željko Poljak: Ismet Baljić – Puba	27
Mladen Kuhta: Smrznuti, mokri, sretni	32
Bolto Gaberšek: HPD "Osorščica", Mali Lošinj	35
Dr. Željko Poljak: Dolharovo "Hodočašće u Julijice"	37
Ing. Vlado Božić: Speleološke značke	38
In memoriam	41
Publicistika	43
Planinari i rat za Hrvatsku	43
Vijesti	46

Slika na naslovnoj stranici:

Zaleđeni slap Zeleni vir u Gorskem kotaru

Foto: D. Berljak

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof.dr. Željko Poljak, Zagreb, A. Cesarca 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, ing. Vlado Božić, Tomislav Đurić, Željko Gobec, Želimir Kantura, Jakša Kopić, prof. Krunoslav Milas, Tomislav Pavlin, dr. Milivoj Kovačić

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 041/448-774 (9-15 sati). Fax 041/441-088. Izlazi u šest dvostrukih godišnjih brojeva. Prvi broj izašao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine".

Preplata za 1992. godinu: obavijest na 3. str. omota.

Uplaćuje se na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535. Na uplatnici valja naznačiti: za "Hrvatski planinar" i čitko ispisati točnu adresu pošiljaoca. Oslobođeno od poreza na promet (5499 od 21. 12. 1972)

Tisk: Štamparija »Spiridon Brusina«

Vl. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

hrvatski planinar

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA

GODIŠTE 84.

**UREDNIK
Dr. ŽELJKO POLJAK**

ZAGREB 1992

PLANINARSKE EDICIJE I ZNAČKE

- Dr. Željko Poljak: Vodič "Planine Hrvatske" 500
- Inž. Zlatko Smerke: Udžbenik "Planinarstvo i alpinizam" 300
- Jože Dobnik: Vodič po planinskim domovima Slovenije 250
- Jakša Kopić: Vodič po Medvednici 100
- Inž. Vlado Božić: Vodič po uređenim špiljama Hrvatske 100
- Dr. Borislav Aleraj: Klek, stijene, penjači 100
- Stipe Božić: Na vrh svijeta 350
- Dr. Ante Rukavina: Velebitskim stazama, II izdanje 300
- Planinarski dnevnik 100
- Speleološki priručnik, I. dio 100

Transverzalni dnevnići

- Po planinama Hrvatske 100
- Velebitski planinarski put 100
- Zagreb-Ljubljana 100

Razglednice

- Razglednice s motivima sjev. Velebita (3 vrste) 5
- Razglednice s motivima špilje Veternice 5
- Naljepnice Paklenica 5

Planinarske karte

- Karta sjev. i sred. Velebit 150
- Karta Triglavski nacionalni park 150
- Turistička karta Istre (I. i II. dio) 100

Značke

- Značke s motivima Velebita (serija od 7 kom) 1 kom 15
- Značke PSH (emajlirana, pozlaćena), stare 20

Edicije i značke mogu se nabaviti u poslovnici HPS-a ili naručiti na telefon 448-744 od 8 do 14 sati, Kozarčeva 22.

Robu šaljemo pouzećem!

Za više od 5 kom. istih edicija dajemo rabat od 20%, a za više od 5 kom. iste značke 10%.

Planinaru na braniku domovine

KRUNOSLAV MILAS

Lijepo smo se dogovarali da Ti napišem kraći tekst za "Hrvatski planinar" dok si bio na odmoru u Zagrebu. Crticu iz života ratnika - planinara.

- Čuj, meni je puška trenutno bliža od papira, - rekao si.
- U redu, - odgovaram. Znao sam da ne stičeš. Ostavio si da pišemo mi koji smo ostali ovdje.

Planinarsku si opremu upotpunio oružjem. Kao i bezbrojni drugi po svim ratištima Hrvatske. Nitko od nas nije ni zamisliti mogao da će nam se tako nešto dogoditi, da sada, u zoru dvadesetprvog stoljeća, ratujemo šumama i poljima, čuvamo oružjem ovu našu Hrvatsku.

- Svuda sam lutaو, ali nisam nikad ni pomislio da ћu s automatom šetati ovim našim prostorima, reagirajući na svaki nepoznat šum, - rekao si i otišao na ratište.

Ipak, ne zaboravi da smo na našim čestim lutanjima planinama mnogo razgovarali o ovoj zemlji i narodu. I uvijek smo znali, ili barem podsvjesno osjećali, da nas jednog dana očekuje upravo ovo što se sada dogodilo. Postoje stvari koje se godinama skupljaju kako u čovjeku, tako i u narodu, da bi se jednom ipak morale riješiti. A ova, naša, HRVATSKA STVAR bubri već desetljećima. Jednom je konačno moralo doći na vidjelo, doći na prag svog rješenja.

"Hrvatska mora biti slobodna", tisuće su godinama govorile. Eto, na nama je da to konačno riješimo! Velika čast, ali i težak zadatak svakome od nas. No, bolje mi nego naša djeca nakon nas. Bilo bi im samo još teže. Ovako, da se riješi jednom, i gotovo! ?Da se problemi više ne talože generacijama.

A za Tebe znam da ti je dobro, koliko to u ratu može biti. Nisi bezbrižan kao nekad, ali tamo gdje si sada sunce vedrije izlazi i ljeskajući se ljepše zalazi. Ni magle nema kao ovdje, dosadne, ljepljive. I u društvu si srodnih ljudi.

Nakon rata ćemo ponovo zajedno prolaziti planinama. To im dugujemo. I sebi. Zajedno ćemo uživati u razgledima, izlascima i zalascima sunca. Otkrivat ćemo nove puteve, obnavljati stare. Popravljati pojuseno, graditi i opskrbljivati domove i skloništa. Sve će biti kao i prije, samo ćemo se mi promijeniti. Bit ćemo teži za jedan rat i sve njegove žrtve, ali i lakši za jednu moru koja je netragom nestala. Za utjehu i olakšanje ponovo ćemo otkriti planinu u nama i oko nas.

"Planina tako učini da čujemo sve same pouke,
Što ih jezik iskustva njoj jasno prevede.
Stišala je moј plač, ublažila mi tugu,
Bila je najbolji drug na dugom noćnom putu.
Kad se odvojih od nje i krenuh na svoje staze,
Rekoh joj: - Mir s tobom, uvijek netko odlazi, a netko ostaje. -"

Zamisl, tako je o planini govorio kod nas malo poznati arapski pisac Ibn Neffadža el Andalusi pred punih osam stoljeća! Sve je već poznato; treba samo ne odstupati od toga.

Pozdravi društvo pored sebe. Reci dečkima da niste sami. Iz našeg društva na ratištima ih je toliko da ne bi mogao vjerovati. Još da Ti kažem imena, zaista bi se iznenadio! Dečki su pravi, nema što! No, o tome nakon rata.

Dok si na položaju, ili za dugih noćnih straža, sjeti se ponekad i nas, planinara koji smo ostali u Zagrebu. I ne zaboravi, bude li trebalo i mi ćemo poći. A Ti pripazi na sebe. Glava je samo jedna. I na kraju, ne zaboravi da nam, kad se vratiš, ostaješ dužan bar jedan tekst za "Hrvatski planinar". Čuvaj se! Planine Te trebaju. I ne samo one.

Male tajne Velike Kapele

Nova godina na Bjelolasici, najvišem vrhu Gorskog kotara

ŽELIMIR KANTURA, ZAGREB

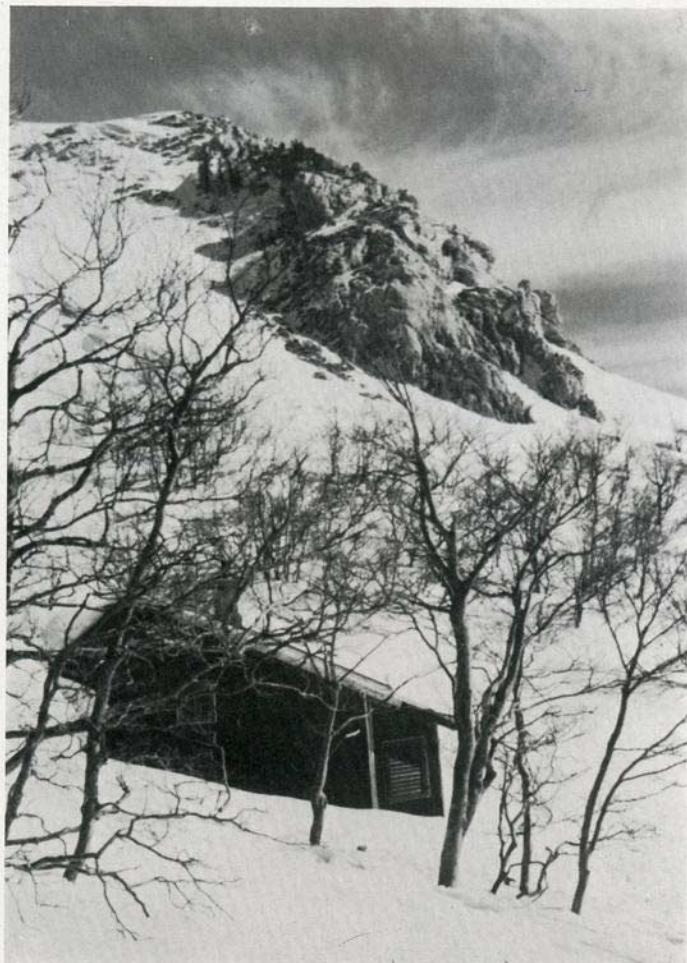
Bila je polovina listopada 1986. godine. Tek smo predahnuli nakon silnih napora uloženih u izgradnju skloništa "Jakob Mihelčić" na Bjelolasici. Većina prijatelja izrazila je želju da po prvi puta dočekamo Novu godinu na Bjelolasici.

Evo nas danas, 30. prosinca, u Begovom Razdolju, u dobru raspoloženju. Brana je predložio da u selu unajmimo traktor koji će nas prevesti do Vrbovske poljane.

Ondje smo se natovarili naprtinjačama i polako krenuli uzbrdo. Prvi smo mina skijama, za nama oni na krpljama i na kraju "obični" pješaci.

U skloništu pod Bjelolasicom Jure je brzo zapalio vatru u peći i zatim je uslijedilo bezbroj zdravica, nazdravica i pozdrava. Uskoro je pao mrak. Naša su se lica brzo zacrvnjela od topline, što od one iznutra, što od vatre, i zarumenila se poput jabuke Božićnice. Pjesma je orila jedna za drugom, sve brže, kao da ih sve moramo što prije otpjevati. Jura je neprestano radio oko štednjaka i premao novogodišnji je-lovnik, taj mali, sitni čovjek neuništive radišnosti i uvek vedra duha. Krilatica mu je bila pjesmica: "Vidovnjaku išel bum, bum, bum ga ja pital, šteru bum si zbral" - i tako stalno ponovno. Najprije smo ga slušali, a onda smo, čim bi on započeo, svi zajedno prihvatali.

Ovaj put nam nebo nije bilo skljono, vjetar je tukao na refule. Tko nije doživio udare juga na Bjelolasici, teško može zamisliti kako to izgleda. Na mahove vjetru je blizu 200 kilometara

Iz snijega se vidi samo gornji dio skloništa "Jakob Mihelčić". U pozadini stijene na Stazi hrvatskih himalajaca i dio "Devca"

Foto: Nelly Kotlar

na sat. Sve u kući zaškripi, zasijuče, a onda neko vrije- me tijac. To je bilo osobito zamjetno tijekom noći. Samo je Jura kraj peći pje- vušio: "Vidovnjaku išel bum..."

Bit će da sam odspavao ne- koliko sati kad me iznena- da probudi snažan udar. To je vjetar svom silinom udarao po kući granama obližnjih stabala.

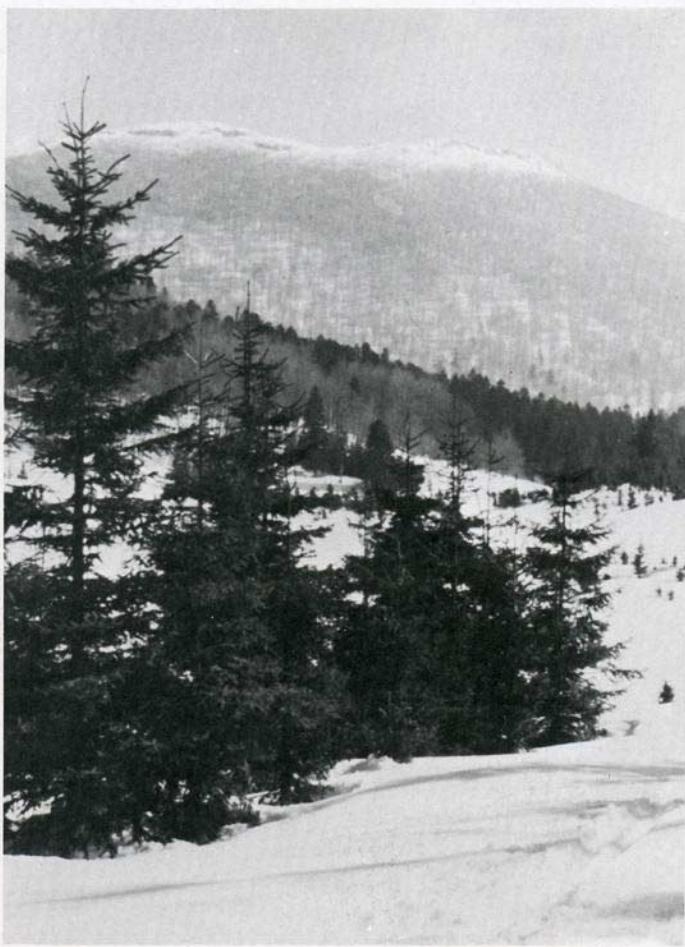
* * *

Tek je pet sati u Staroj go- dini. Kako je divan osjećaj, kako neizmjerno zadovolj- stvo dremuckajući priziva- ti si sjećanje na dane kada smo gradili ovu prekrasnu malu kuću...

Prolazeći s Vesnom na Badnjak 1983. Preradovićevim trgom u Zagrebu, sreli smo Matiju Mlinca i Marijana Pribanića. Uz uobičajena pitanja o zdravlju i obitelji započeo je nemivojan razgovor o Velikoj Kapeli. Zajedno smo 1979. trasirali i uređivali tadašnju Bjelolasiku "osmicu". Iznio sam im svoju viziju o skloništu na Okruglici po- ljani. Obojica su gotovo istodobno predložili: "Haj- de da to tvoje sklonište po-

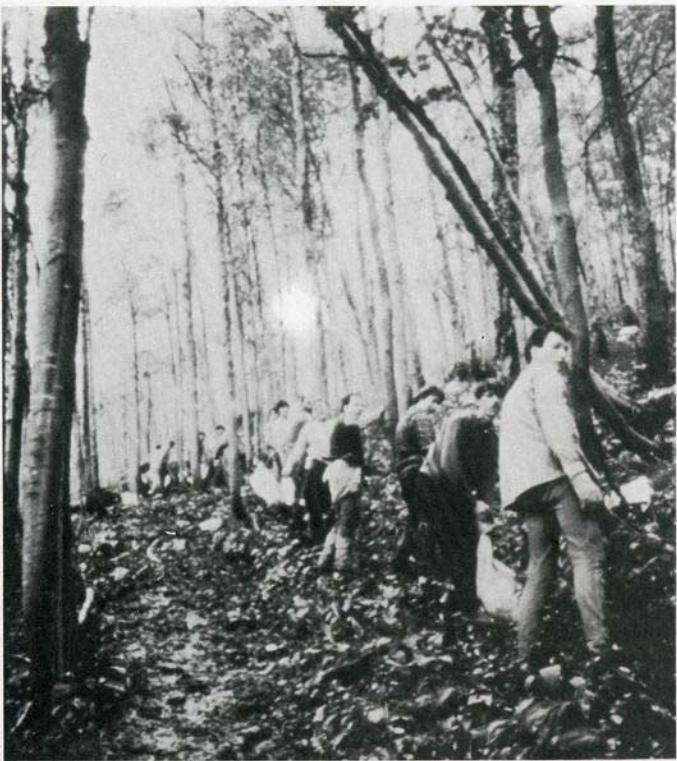
dignemo na hrbat Bjelolasice!" Poželjeli smo si zatim sve najbolje i rastali sa željom da o tome opet razgovaramo. U meni kao da je bila upaljena neka iskra. Tinjala je sve tamo do veljače 1985. godine do jedne nezaboravne večeri uz otvorenu vatru u kolibi na Vlašiću. Sviralo se i pjevalo, pilo i pričalo. Franjo je ražario vatru da su iskre letjele u sobu. Koliba je bila vlasništvo njegove tetke. Je li to bila puka slučajnost ili što drugo, nije bitno, ali ona tinjajuća vatra u meni sada se rasplamsala. Iste sam večeri pisao: "Poštovani prijatelju! Tvoj dosadašnji planinarski rad, koji se gotovo i ne može dovoljno vrednovati ... itd ... Pozivam Te na sjednicu radi pokretanja izgradnje skloništa na Bjelolasici!" Pozvao sam Nenada Paulića, Vlatka Nemeca, Fedu Alujevića, Mauricija Tuđinu, Zorana Gomzija, Matiju Mlinca, Franju Tomeša, Milovana Dlouhyha, Matu Bilićića i još neke.

Kada se samo sjetim prve lopate i velike stijene što su je dečki gurali golim rukama i kakvoj smo patnji bili izloženi pri iznošenju pijeska! Njihovo sam prijateljstvo prema meni izložio najvećem iskušenju. Zamolio sam drage prijatelje, uglednog pravnika i svoga vjenčanog kuma Krešimira Mikolčića, te sveučilišne profesore Zorana Gomzija i Antuna Bičanića i graditeljskog inženjera Janka Jurkovića kojima sam ja vjenčani kum, da odemo na radnu akciju iznošenja pijeska na gradilište. Pjesak je bio na 1100, a gradilište na 1460 metara

Pogled s Jančarice na Bjelolasicu

Foto: Nelly Kotlar

Dio žive "tekuće vrpeča" na Bjelolasici u lipnju 1986.
(zbog blata se "vrpeča" premjestila pola metra naviše)

Foto: Ž. Kantura

nadmorske visine. Nosilo se po četiri-pet lopata mokrog pjeska na samaru ili u naprtnjači. Kod četvrtog iznošenja bio sam izbezumljen od napora, a prošlo je tek oko pola godine od teške operacije koju sam podnio.

Prolazim mimo prijatelja koji se odmaraju. Ne želim stati, jer znam da više neću moći krenuti. Promrsim im kroz zube: "Rodila majka dva sina, jedan bio planinar a drugi pametan." Smiju se. Pedesetak koraka dalje nisam više mogao. Znam da oni moraju proći mimo mene. Ne želim ih opteretiti molbom da mi pomognu jer svatko nosi svojih 30-40 kilograma na ledima. Ako skinem samar, neću moći ustati. Klečim na kosini tako da jednu stranu samara zabodem u zemlju. Oni prolaze. Šute i hodaju, a ja nastavljam: "To vam je tako kada ne birate prijatelje!"

Bilo je i ljepših trenutaka. Opet smo iznosili pjesak. Od svih pozvanih došlo nas je četvero. Brdo pjeska čeka još pod Bjelolasicom. Ne možemo ništa, jer što su četiri puta po tri lopate prema dvanaest kubika istovarenog pjeska? Zdvojan sam. Ako pjesak ne stigne do gradilišta, neće biti betonske deke. A datum za lijevanje deke već je bio određen. Najedanput začujem drndanje nekoga teškog vozila. Pogledam. Cestom gmiže stari vojni "Dodge". Sjednem u svoja kola i bjesomučno pojurim da ih presretнем. U vozilu dvadesetak novopečenih vojnika. Poslao ih je admiral Žarko Alujević-Feda. Dragi moj Feda! Hvala ti, spasio si nas. Toga dana je pjesak bio iznesen do gradilišta.

Ipak će mi u najdužem sjećanju ostati dan "D". Samo tjedan dana prije istovarili smo u šumi pored ceste trideset tona gradevinskog materijala. Iste noći palo je pedalj snijega. Kako ćemo sve to iznijeti na gradilište? Šumski bager, ona strašna divlja zvijer, vukla je samo do određene točke. Dalje ni makac, jednostavno nemoguće. Toga 9. lipnja došlo je 110 ljudi. Kakav traktor i žičara, kakva beskrajna traka! Poravnalo se 220 ljudskih ruku u ravnoj liniji od ceste do gradilišta i materijal predavalalo iz ruke u ruku. Stajali su u žitkom blatu do gležnja. Žensko i muško. Jurio sam gore-dolje i uskakivao gdje bi lanac pukao. U trećem usponu, već iscrpljen, stižem blizu kraja tekuće žive vrpeče. Tu stoje postariji dečki iz PD "Sutjeska". Jedan od njih pokriva prevelik razmak. Posrće i padne. Uskačem i skraćujem mu put. A on meni, u povjerenju: "Tko je ovo smislio, da mu... Ta ovo nije za ljudе." Šutim i nosim. Ne kune on mene. Da je tako uistinu mislio, ne bi ni došao. Ali, bilo mu je teško. Ni danas mu ne znam ime. Sada, u gotovoj kući, dok vani bijesni oluja, bio bi ugodan susret s njim u toplini naše kućice.

* * *

Mora da sam malo zadrijemao. Iz drijema me prene: "Vidovnjaku išel bum..." Već je osam sati ujutro. Pokušavam otvoriti prozorske kapke, ali mi to vjetrušina ne dopušta. Na stropu istake prokapava voda. Kuća se zagrijala, pa je snijeg, unesen silinom vjera, sada oživio. Lako ćemo to otkloniti.

Vani se ne vidi ništa. Gusta magla, nošena vjetrom, ubija volju za izlaskom. Predajemo se svečanom raspoloženju. Iz svake daščice ove prostorije izvire poneka priča istinskog samoprijegora, ljudskog poštenja i nadasve iskrenog priateljstva. Da nije toga bilo ne bi bilo ni ove kućice. Zaredale su zgodе i nezgode, priče i šale, sve popraćeno razdražanom pjesmom.

Bilo je već tri poslije podne. Pogledavam Zorana. Vrti se po ležaju. Pitam ga hoće li sa mnom na malu šetnju. Naravno, hoće. Za tili čas svi smo bili vani.

Treba nam dobrih jedan sat uspona da izbijemo na visinsku točku 1530 metara. Ovdje vjetar bjesomučno nalijeće i valja se dobro pridržavati da nas ne obori. Brzo se spuštamo niz zasneženu strminu i priječimo izravno prema kući. Svi smo mokri i promrzli, pa svatko želi što prije u kućnu toplinu. Nije ni čudo nakon sat i pol prćenja snijega pod naletima ledene kiše i snijega. Dostojan oproštaj od bijesa Stare godine.

Zastao sam pred ulazom da skinem plastični prekrivač i očistim cipele. Podignem nogu na panj da metlom skinem naslagu mokrog snijega. Pogled mi pritom nehotice skrene prema koti 1530 m i njezinoj stijeni kojom smo upravo sišli. Iznenadno, kao da je nevidljiva ruka povukla oblačni zastor, iznad stijene se pojavi nebeski svod ukrašen milijunima zvijezda. Prizor me prikova. Sve što je na zapad, čisto je i bistro, dok na istoku još bijesni nevrijeme, tako da ni stijenu nije moguće razaznati. Oluja prolazi. U glavi vrije košmar doživljenog. Kao da je u meni predahnuo olujni bijes vjetra, s treskom otvorim vrata. Unutra su već svi poskidali mokru odjeću i smjestili se na svoje omiljeno mjesto.

Pomalo izazivački, a pomalo moleći, kriknem: "Tko je spremjan za vrh, zvijezde padaju s neba!" Tajac. Samo Vesna spremno ustaje i sprema se. Zoran, uvijek racionalan, ali i spremjan, silazi navlačeći papuče. Ide provjeriti! Ja ne čekam. Izlazim jer bih inače svisnuo. Uskoro se mala kolona planinara penje k prijevoju iznad Kulskih njivica. Moram li reći da su svi krenuli? Žurim naprijed, opirajući se o dva skijaška štapa da lakše iščupam noge iz dubokoga raskvašena snijega. Opet me prožima onaj tako već znani, a uvijek ponovno očekivani osjećaj ustreptale znatiželje, čežnje, gotovo strasti za nepoznatim. Eto me! Lava osjećaja nezadrživo izbija. Viknem iz dubine unutrašnjosti: "Bože zašto mi to činiš?" Oči su mi preslabе da obuhvate sve što vidim. Crveni se svjetlo na odašiljaču Mirkovici. Jasno se ocrtava Klekov obris. U daljini trepere skupine svjetala kao otoci u tmini krajolika. Što li to vidim? Skrećemo oštro lijevo i prtimu duboko zametenu stazu prema Kuli, najvišem vrhu Bjelolasice i Gorskega kotara - 1535 metara. Uskoro nisam više prvi. Sada je to Mario, a odmah za njim Zoran. Sasvim mi gode njihove stope u snijegu. Što smo više prema vrhu, sve su bogatiji i vidici. Da, vidici, makar je duboka noć. Ali sve je više svjetlećih otoka na obzoru.

Konačno, nakon dobrih pola sata uspona, evo nas na Kuli. Tamo je Ogulin, a ono Karlovac! Ovo je Ravna Gora, a tu je Vrelo. Ne, ovdje je ovo, a tamo je ono! Svatko dokazuje svoje, i tko bi nas pomirio. Sada svi isto vidimo, jer naglo nam postaje hladno. Dobrih pola sata oduševljenja i međusobnog uvjerenjivanja u hladnoj noći ipak čini svoje. Na vrhu brije hladni sjeverac i zavlaci se pod nokte. Krećemo natrag. Posljednji ostajemo Brana i ja. Odjednom će Brana:

"Imam ja dalekozor, možda će što pomoći."

Dobri stari Brana, uvijek je na sve spremjan. Tko bi se sjetio nositi dalekozor po noći i u trenutku u kojem smo mi krenuli. Gledam kroz dalekozor. Najprije hvatam Mirkovicu, zatim podižem pogled preko tamne mrlje i zaustavljam ga na velikoj skupini uredno poređanih žutih svjetala. Jedan ravni red svjetala zaokreće uljevo pa, kao da zatvara krug, da bi se nastavio na istoku.

"Brana - glasno ču, gotovo vičući - pa to je petlja!"

"Kakva petlja?" - pita Brana.

"To je Zagreb, prijatelju. Zagreb, Z a g r e b" - vičem da me čuju već poodmakli prijatelji.

"To je zapadna petlja, a onaj red žutih svjetala na istoku je autoput. Ona sitna i trepetljiva, modrikasta svjetla su najjače rasvijetljeni i povиšeni dijelovi Zagreba. O, voljeni moj grade, želim ti sretnu 1987. godinu!"

Grim se s Branom i poželimo si sretnu Novu godinu. Svi su suglasni da smo doista gledali svjetla grada Zagreba.

* * *

Novogodišnje je jutro, oko pola sedam. Rano ustajem i rujem po peći. Želim da jutro osvane uz cvrkut raspaljene vatre. Danas ćemo kući. Svi još spavaju. Izlazim iz kuće da nacijepam sitna drva. Uza svjetlost svijeće neće biti teško. Na nebeskom svodu zvijezde blijede. Buktiti u peći. Dobro je i čaj pristaviti. Posuda s vodom je ispod police. Podem u istaku. Genija! Nenadova ideja: razgled s prozora na tri strane. Zahvatim pogledom kroz jugoistočni prozor i - zastade mi dah. Sasvim blijede zrake svjetla obasjavaju zasnežene daleke vrhove. Mi smo još u potpunoj sjeni. Znam, sada će uslijediti najljepše.

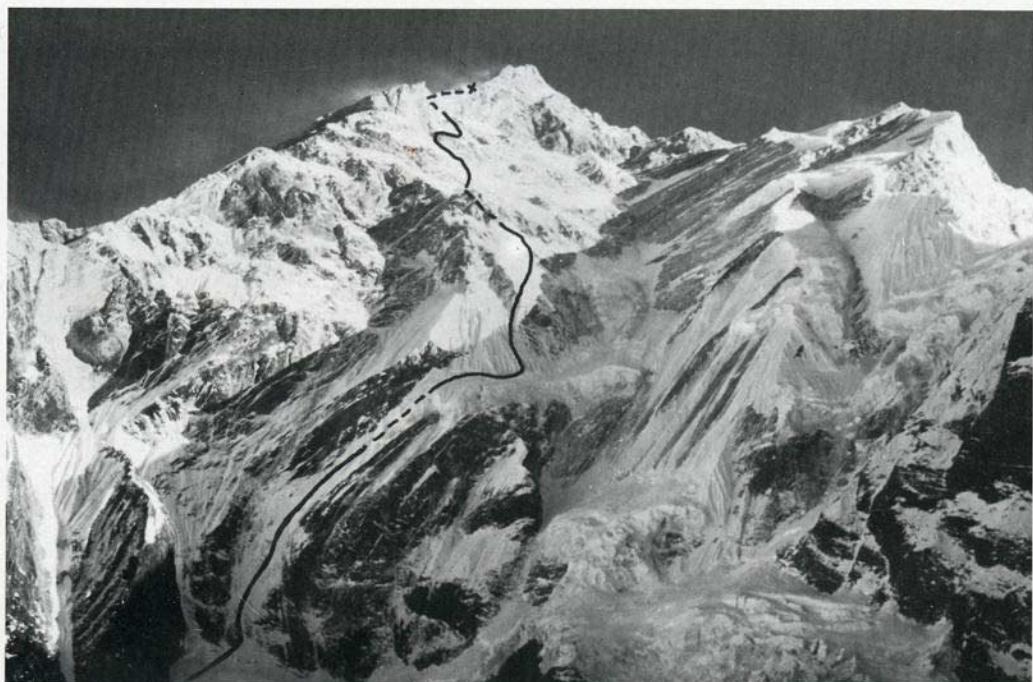
Tjesna mi je soba i prepuna duša. Ne mogu to sam doživjeti. Pa pričekaj, spavaju kao da se ništa ne zbiva. Ovaj puta sasvim "nježno" povičem: "Sretna vam Nova godina! Otvorite oči i pogledajte!" U taj čas su nježno rumene, gotovo žutozlaćane zrake sunca obasjavale vrhove Velebita.

Sada znam zašto smo sagradili planinarsko sklonište "Jakob Mihelčić" na Bjelolasici.

Visinska točka 1530 m sa stijenom na Stazi hrvatskih himalajaca

Foto: Nelly Kotlar

Annapurna (8091 m): prvenstveni solo uspon do visine od 8000 m koji je ispenjao Slavko Svetičić

Zapadna stijena Annapurne I (8091 m)

DARKO BERIJAK, ZAGREB

Značajno mjesto u povijesti osvajanja Himalaje, a bez sumnje najbolji je uspon prošle sezone bio prvenstveni smjer u Zapadnoj stijeni Annapurne I (8091 m), koji je od 27.10 do 2.11.1991. ispenjao slovenski alpinist Slavko Svetičić.

Sam uspon i mnogo toga oko te ekspedicije bilo je dramatično, čak i neuobičajno u Himalaji, pa zaslužuje da se detaljno opiše.

Slavca, kako ga svi zovu, upoznao sam prije nekoliko godina nakon mog povratka s izvidnice pod sjevernu stijenu Everesta. Želio se priključiti ekspediciji, što sam sa zadovoljstvom prihvatio, jer je penjač takve kvalitete bio dodatna garancija još bolje i čvršće ekipe. Osim našeg plana uspona po Velikom kuloaru koji gotovo okomito prolazi kroz 3000 m visoku stijenu, Svetičić se pripremao da desno od njega pokuša još direktniji solo prvenstveni uspon prema vrhu. Nažalost, te godine monsun se produžio sve do zime i nijedna od devet ekspedicija na Everest nije došla na sam vrh. Da nesreća bude još veća, Slavca je jedna lavina nosila 300 metara niz strmu padinu, ozlijedivši mu ligamente na oba koljena. Brzo se oporavio i nakon zimskog solo uspona u sjevernoj stijeni Eigera po "Diretissimi", bio je spreman za nove izazove.

Na Šestu zagrebačku himalajsku ekspediciju 1990. krenula su četvorica Zagrepčana, osam Slovenaca i jedan Amerikanac. Vrlo jaka ekipa imala je ambiciozne planove. Zimski uspon na Annapurnu I po sjevernoj stijeni, skijaški i padobranski "descent" i solo prvenstveni uspon Svetičića u zapadnoj stijeni. Sve je upropastio divovski serak koji se nakon bezbrojnih ledenih lavina što su svakodnevno ugrožavale penjače, srušio i uništio jedini logičan put na 6400 m, prema gornjem dijelu planine. Zbog toga postao je i nerješiv silaz za Slavca, ako bi i prošao zapadnu stijenu. Odlučili smo da sve prekinemo, jer je bilo pitanje dana kada će nas te lavine zatrpati i vratili smo se svojim kućama. Utjeha, ne baš velika, bila je da se te zime nitko nije popeo ni na jedan osamtisućnjak.

Zapadna stijena je dobro proučena i za novu priliku nije se dugo čekalo. Dogovorio sam se sa Slavcem da krenemo pod Annapurnu već u jesen 1991. Početkom godine poslao sam u Nepal svu potrebnu dokumentaciju za dobivanje dozvole, priloživši garanciju Hrvatskog planinarskog saveza. U to vrijeme još nije bila proglašena samostalnost Hrvatske, a nepalsko Ministarstvo turizma isključivo je priznавало samo ingerencije Planinarskog saveza Jugoslavije u tim garancijama. Popratnim dopisom obavijestio sam ih da ne vidim razloga da u toj situaciji ne prihvate našu garanciju i, za divno čudo, po prvi puta su na to pristali. Igrom slučaja izdali su je na isti dan, 25. lipnja, kada je i proglašena hrvatska suverenost i samostalnost.

Kupili smo avionske karte i čekali početak listopada da krenemo na put, ali je rat protiv Hrvatske kulminirao tih dana i bilo je nemoguće da oputujem u Kathmandu. Nastao je gotovo nerješiv problem, jer Svetičić nije nikada radio organizacijske poslove u Nepalu, bez kojih se ne može krenuti u planine.

Napisao sam mu velik "šalabahter" što sve treba napraviti u Kathmanduu po agencijama i ministarstvima, opunomoćio ga da nastupa kao vođa i da može podići opremu iz našeg skladišta.

Za vrijeme njegova boravka u Kathmanduu, s nekoliko sam telefonskih razgovora iz Zagreba uskakao kad je nešto zapelo i za samo tri dana, što je nevjerojatno kratko vrijeme za nepalsku birokraciju, Slavc je već krenuo prema Annapurni.

Nastupilo je jedno od mnogobrojnih primirja u Hrvatskoj i postojala je mogućnost da ga ipak stignem u Baznom logoru prije samog uspona.

Došao sam u Kathmandu 25. listopada gdje me očekivala njegova poruka iz Baze. Poslao ju je s jednom ekspedicijom koja se vraćala. Zbog brze aklimatizacije, a još više zbog idealnog vremena koje nije smio propustiti, odlučio je da počne uspon 27. listopada.

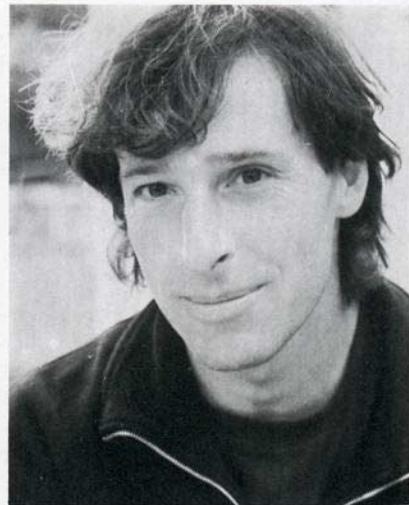
Više nije bilo nikakve mogućnosti da stignem na vrijeme u Bazu, čak ni s pomoću malog aviona, jer bi mi za to trebalo najmanje šest dana.

Otišao sam na kraći trekking u Lamtang i Helambu te se nakon dva tjedna vratio u Kathmandu, kada i Svetičić s Annapurne. Njegova priča bila je vrlo uzbudljiva i dramatična.

U Bazni logor došao je sa časnikom za vezu, sirdarom i kuharom 19. listopada. Aklimatizirao se na padinama Tilicho Peaka i na putu jedino mogućeg silaza, u sjevernoj stijeni Annapurne. Vrijeme je bilo stabilno i 27. listopada je otisao pod zapadnu stijenu. Kraći dio puta pratio ga je sirdar, koji je ubrzo odustao zbog teškog terena na ledjenjaku ispod stijene. Tu večer Svetičić je prvi puta bivakirao na visini od 5150 m, na samom ulazu u zapadnu stijenu visoku 2700 metara.

Drugi dan popeo se preko tisuću metara i postavio mali šator na visini od 6200 m. Dana 29. listopada je direktno po sredini stijene preko tvrdog leda nagiba 70 stupnjeva došao do 6900 m. Slijedeći dan relativno lako je došao do 7300 m, ali na toj visini već se jako počeo osjećati vjetar koji je divljao preko vršnog grebena, pa je zbog njega i velike hladnoće nekoliko sati ostao prikovan na jednoj maloj polici. Tek predvečer, kada se vjetar malo smirio, nastavio je po stijeni petog stupnja teškoće, a uz to pokritom i pršićem te došao na 7800 m, gdje je bivakirao četvrti put.

Slavko Svetičić rođen je 31.1.1958. Živi u mjestu Šebrelje pokraj Idrije. Alpinizmom se bavi profesionalno. Osim vrhunskih uspona u slovenskim Alpama, ima sve najpoznatije smjerove, većinom soliranje u europskim Alpama, a isto tako i mnoge prvenstvene. Godine 1984. je u šest dana ispenjao sva tri alpska problema (Eiger, Matterhorn i G.Jorasses), prošle godine ispenjao je, prvenstveno i solo, najvjerljatnije posljednji problem u Jorassima. Penjač je u El Capitanu, Cerro Torre, Aconcagu, peruanskim i bolivijskim Andama i Novom Zelandu. Sudjelovao je na ekspedicijama na osamtišćnjacima: Yalung Kang, K 2, Everest i dva puta na Annapurni.

Dana 31. listopada pokušao je po rubu stijene doći do vrha, ali na visini od 7900 m postalo je jasno da bi za tih stotinjak metara do vrha cijena bila u najboljem slučaju nekoliko prstiju ili sam život. Ponovo se vratio u stijenu gdje je vjetar bio podnošljiviji, a zbog sličnih vremenskih uvjeta i slijedeći dan odustao od vrha te se po sjevernoj stijeni uz još jedan bivak 2. studenoga, totalno iscrpljen nekako vratio u Bazu.

Prije uspona najavio je Nepalcima u Baznom logoru da će sve to trajati četiri dana, jer nije vjerovao da bi više ni izdržao u toj ledenoj stijeni. Teškoće su bile veće od očekivanih i trebalo mu je ipak sedam dana. Taj dan nepalski pratnici su zaključili da čovjek ne može preživjeti tako dugo u stijeni i dva sata prije Slavčevog povratka napustili su Bazni logor, smatrajući ga mrtvim. Ipak su ostavili uredno spremljen šator i hranu, što Svetičiću nije puno pomoglo jer je bio toliko iscrpljen da je dva dana pokraj svega toga nepomično ležao. Treći dan skupio je posljednju snagu i po snježnoj mećavi za jedan dan sišao do prvog naselja, a taj put inače traje tri do četiri dana jer je 40 kilometara dug i ide gore-dolje po terenu gdje se staza tek tu i tamo nazire.

U Leteu, kako se zove to naselje, uplašeni Nepalci su mislili da vide duha, kad se na vratima kuće pojavio Svetičić.

Nakon našeg susreta u Kathmanduu, najvažnije je bilo čim prije se vratiti u Europu, jer su nožni Slavčevi prsti nastradali od smrzotina. Uz pomoć KLM-poslovnice iz Zagreba uspjelo nam je promijeniti karte i nakon povratka, s nekoliko manjih operacija u Sloveniji i Francuskoj, svi su mu prsti ostali na broju.

Prvenstveni uspon u zapadnoj stijeni Annapurne imat će posebno mjesto u svjetskom alpinizmu. Ne znam slučaj da je netko toliko sam ispenjao tako teški smjer. U Himalaji je bilo već dosta solista, ali svi oni su imali prijatelje u Bazi i radio veze.

U tom djelu stijene Annapurne pokušavale su mnoge jake ekspedicije i svi su odustali vrlo nisko. Tu planinu mnogi ne ubrajaju u najteže osamtišćnjake, najčešće zbog toga jer je to prvi osvojeni osamtišćnjak. Ali, to je uspjelo 1950. legendama alpinizma Herzogu, Lachenalu, Terrayu, Rebiffatu i ostalima. A malo tko zna da je Annapurna jedini osamtišćnjak na čijem je vrhu bilo manje ljudi od onih koji su na njoj poginuli.

Nije teško pogoditi kako smo se Slavc i ja rastali u Mariboru nakon povratka iz Himalaje. Slijedeće godine otišli bismo pod sjevernu stijenu Lhotsea u Tibetu. On kao penjač, a ja bih pokušao biti vođa i podrška iz Baze, što mi na Annapurni nije uspjelo. Na toj strani Lhotsea, visokog 8516 metara, nitko još nije ni pokušao. Ništa čudno, jer to je potpuno glatka okomita stijena visoka preko 3000 metara. Na njoj se ništa ne zadržava, osim nekoliko centimetara tankog leda i naravno, koliko ja znam, Svetičića.

Kako je Hrvatski planinarski savez primljen u UIAA

IVICA PILJIĆ, SPLIT

Pitanje izdvajanja Hrvatskog planinarskog saveza (HPS) iz Planinarskog saveza Jugoslavije (PSJ) intenzivno se nametnulo sredinom 1991. zbog opće situacije, a osobito kroz organizacijski rad u sportskom penjanju. Jugoslavenska sportsko-penjačka komisija (JUSPEK) osnovana je u Zagrebu, ali su u njezinu radu stvarno djelovali samo HPS i Planinska zveza Slovenije. Kako je agresija na Hrvatsku rasla, postalo je nezamislivo nastupati pod jugoslavenskim imenom u Svjetskom kupu sportskog penjanja. Tako sam u lipnju počeo preliminarne razgovore unutar Sportsko-penjačke komisije (CEC) u Međunarodnoj uniji planinarskih saveza (UIAA) o razdvajaju Hrvatske i Slovenije od jugoslavenskog imena i nastupa na sastanku u Bardonekiji (Italija), kada je počeo rat u Sloveniji.

U međuvremenu počeo je krvavi rat u Hrvatskoj, a pitanje samostalnog članstva u UIAA postalo je zapravo moralna obaveza. Svoj rad sam intenzivirao do moga maksimuma u koordinaciji s predsjednikom IO HPS-a Darkom Berljakom. Ističem kako je rad s predsjednikom IO bio više nego operativan. Radili smo brzo, a svaki novi detalj u našem nastupu bio je hitro realiziran upravo zahvaljujući promptnosti našeg zajedničkog rada.

Pokazalo se da je do priznanja samostalnog članstva bilo teže doći nego smo očekivali. Zahvaljujući svom ugledu u UIAA, stečenom na razvoju sportskog penjanja, uspio sam doći do niza informacija koje su nam omogućile da relativno brzo svladamo sve diplomatske prepreke koje su nam bile na putu. Slijed dogadaja prikazan je u šesnaest točaka, a tekao je ovako:

1. Početkom srpnja, nakon povratka sa sastanka CEC UIAA iz Italije, preko sekretarice OEAV (s kojom sam intenzivno suradivao kroz rad u sportskom penjanju), kontaktiram sekretaricu UIAA gospodu Rathеб radi dobijanja nužnih formulara za učlanjenje u UIAA. Formulari ne stižu, ali stiže dugo pismo u kojem izyešćuje kako ne znaju što će s "problematičnim zemljama", a da taj formular obuhvaća na "stotine pitanja" koje ti "novi" savezi moraju ispuniti.
2. Napuštam posredno i počinjem izravno kontaktiranje s UIAA telefonom i telefaksom.
3. Istovremeno sam preko predsjednika CICE (Izvršnog komiteta CEC-a) UIAA gospodina Renzlera i austrijskog Alpenvereina zatražio i dobio telefaksom statut UIAA. Dobro sam ga proučio, a kopiju odmah poslao Darku Berljaku. Darko se složio s taktilkom nastupa po članu 4 a i b. Treba napomenuti da sam paralelno s ovim radnjama poslao opširna pisma predsjednicima CEC i CICE u kojima sam detaljno objasnio situaciju u organizaciji sportskog penjanja u bivšoj Jugoslaviji. Tako su dva najutjecajnija čovjeka, najaktivnije komisije UIAA, bili temeljito upoznati sa situacijom i našim problemom.
4. Odmah pišem molbu za prijem u UIAA na engleskom jeziku. Na tri strane obuhvatio sam kratko povijest HPS-a i trenutnu kompletnotu aktivnost. Darko je proslijedio tekst na dodatnu korekturu profesorici engleskog jezika gospodi Jagodi Borčić.
5. Polovinom srpnja saznajem da je uz zahtjev potrebno poslati Statut HPS preveden na engleski. Ponovo brzo reagira Darko i Statut hitno prevodi gospoda Borčić.
6. Krajem srpnja zatjev za prijem i prevedeni Statut odlazi na adresu generalnog sekretara UIAA gospodina Filippinija i predsjednika UIAA gospodina Segantinija. Dokumenti su poslani UPS poštom radi sigurnosti (UPS=Unitet Parcel Service).
7. Nakon toga nastaje jednomjesečno zatišje. Od UIAA ne stiže nikakva vijest, pa ni potvrda o primitku zahtjeva.

8. Oko dvadesetog kolovoza moja sumnja raste. Pozivam telefonski generalnog sekretara UIAA gospodina Filipinija, kojeg odlično poznam sa sastanaka UIAA. Za njega sam siguran da će mi dati točne informacije već zbog dugogodišnje direktne međusobne suradnje. Gospodin Filipini dva puta ponavlja da nije dobio nikakvu poštu. Iako je on bio u Alpama, njegova je supruga bila kod kuće.
9. Sve odmah prenosim Darku. Javlja se određena sumnja jer je prošlo već mjesec dana, a zahtjev nije stigao do UIAA. Ovo je bilo jako važno jer UIAA razmatra na generalnoj skupštini samo one dokumente koji su stigli dva mjeseca prije njezina održavanja.
10. Darko poduzima temeljitu potragu za dokumentima u UPS-u. Nevjerojatno, ali se pošta koja je išla gospodinu Filippiniju (kompletan paket) izgubila. Na UPS-u se pravdaju da im se to rijetko događa. Ipak, Darko saznaće da je UPS uručio dokumente predsjedniku UIAA gospodinu Segantiniju 29.7.1991. u 14.30 sati.
11. Nakon tako provjerene informacije telefonski kontaktiram predsjednika UIAA gospodina Segantinija. Razgovor me ugodno iznenadio jer je gospodin Segantini prvo rekao da mu je drago što razgovara s tako poznatom osobom koja je toliko uradila za UIAA u razvoju sportskog penjanja. Vraćam mu kompliment i koristim takvu atmosferu da mu ukažem na naš zahtjev i izrazim svoje čuđenje da jedna tako ozbiljna svjetska asocijacija kao što je UIAA, nije mjesec dana odgovorila na ovako ozbiljan zahtjev. Gospodin Segantini objašnjava kako je odmah dokumente proslijedio izvršnom komitetu UIAA, na čijem je čelu bivši predsjednik Sganzini, koji je zadužen za razmatranje molbi novih članova. Obećava mi da će se osobno pobrinuti da protokolarno bude sve u redu i da se Sganzini aktivira.
12. Dakle, ponovo se vraćam na sekretarijat UIAA, koji očito nastoji protokolarno zakočiti naš zahtjev. Zovem opet sekretaricu UIAA gospodu Ratheb, koja je sada u razgovoru postala mnogo ugodnija, naročito nakon spoznaje da HPS nije novi savez, već savez koji postoji kontinuirano od 1874. godine. Obećava da će dokumente odmah pogledati predsjednik Izvršnog komiteta UIAA, gospodin Sganzini.
13. Krajem kolovoza ni Darko ni ja nismo još zadovoljni. Meni se činilo da još uvijek nastaje zadržati zahtjev u ladici. Ponovo zovem gospodu Ratheb i tražim da me spoji s gospodinom Sganzinijem. Nakon vrlo kratkog razgovora, uz prethodno dugo čekanje na liniji, doznajem da treba poslati još i izvješće s posljednjeg sastanka IO HPS, i to na hrvatskom i engleskom.
14. Još uvijek nismo dobili ni famozni formular za službeni zahtjev, pa ponovo zovem gospodu Ratheb. Više nije mogla odgovoriti već mi je odmah telefaksom poslala taj dokument. Od "stotinu pitanja" spomenutih prije mjesec dana dobivam jednu stranicu A4-formata sa standarnim protokolarnim pitanjima, koja su ionako sva obrađena u našem zahtjevu za prijem poslanom krajem srpnja.
15. Telefaksom proslijedujem na HPS, a Darko ponovo aktivira gospodu Jagodu Borčić koja prevodi zapisnik zadnjeg sastanka IO HPS. Tako i posljednji potrebeni dokumenti odlaze u UIAA, ovog puta običnom avionskom poštom, a ne preko Beograda.
16. Početkom rujna ponovo zovem gospodu Ratheb i od nje saznajem da je HPS-ov zahtjev za prijem u UIAA jedini potpuni (za razliku od Estonije, Litve, Slovenije itd.) i da će svakako biti razmatran na generalnoj skupštini UIAA u Budimpešti krajem rujna.

Tako smo napokon odahnuli. Sva nastojanja da zahtjev ostane u ladici, uspješno su sviđana.

Na sastanku generalne skupštine UIAA u Budimpešti 28. rujna primljeni smo u članstvo UIAA sa 14 glasova za i 4 suzdržana. Naša taktika nastupa pokazala se uspješnom. Tako je HPS dobio mjesto koje mu pripada i koje mu je oduvijek pripadalo kao jednom od najstarijih planinarskih saveza u svijetu.

Isatičem da su kod glasovanja na generalnoj skupštini velik utjecaj na predsjednike svojih zemalja izvršili delegati tih zemalja u Športsko-penjačkoj komisiji CEC UIAA.

Osobno predsjednik CICE UIAA, gospodin Renzler, tražio je već tada da generalna skupština UIAA dozvoli nastup reprezentacijama Hrvatske i Slovenije u svjetskom Kupu.

Sjećanja, sjećanja

JOSIPA ŠTIBRIĆ, ZAGREB

U ove teške dane, kad se plaćaju neizrecive cijene ratu, smijem li uopće pomisliti da je za mene visoka cijena što mi je (za sada) pomučen "samo" slobodan odlazak u prirodu?

Protječe opet jedna nedjelja u gradu. Pomalo kiši i to me tješi.

Pogled sam upravila prema Sljemenu, kao da će ga tako približiti k sebi.

U iščekivanju zloguke sirene, utječem se sjećanjima...

Bilo je u prvim godinama mog planinarenja i bila je jesen kao i sada.

Često sam tada odlazila na Lipu-Rog, u istočnom dijelu Medvednice.

Planinarskog doma na Lipi još nije bilo, ni žičara još nije vozila. Nije bilo ni asfaltirane ceste do Hunjke.

Put nas je obično vodio preko Puntijarke, gdje bismo ručali kod gospode Keti.

I toga davnog jesenskog dana, Puntijarka je bila naša prva postaja.

Odavde smo se uputili lijepim, sada već davnog zatrtim putom prema Hunjki. Osim drvene "bajtice", Rauhove lugarnice, tada još тамо nije bilo nikakvog drugog doma.

Za vedrih dana vidjele bi se odande Alpe u daljinji.

Taj puta tu nismo svratili, nego smo nakon samo nekoliko koraka utonuli u šumu.

Prošli smo početni lijepi dio puta, da bismo zatim gazili blato, sve do livada na Lipi.

Na tim visinskim livadama ujesen cvate jedna vrsta encijana, a ljeti su pune cvijeća. S jedne nam je strane šuma zastirala pogled prema Zagorju, ali smo zato s druge strane bili okruženi nizovima brda. U daljinji smo gledali bijelu točkicu, kapelica Marije Snježne.

Kad se ugasio dan, nastupila je čarolija večeri, kruna toga dana.

Nebo se osulo zvijezdama, pod nama je blistao osvijetljeni grad, a cvrčci su pjevali svoju jesensku pjesmu.

Jedinstven, neponovljiv doživljaj!

Vratili smo se preko Čučerja.

Šibenski planinari u ratnim uvjetima

ANTE JURAS, ŠIBENIK

Rat i ratne strahote poremetile su normalan život i rad u Lijepoj našoj.

Ratni uvjeti zaustavili su rad većine naših planinarskih kolektiva. Nema više izleta, nema okupljanja. Opustjele su naše planinarske staze, ne čuje se pjesma u našim planinarskim domovima, a priroda...? I ona se izmjenila. Potrebni smo joj.

U takvim izvanrednim prilikama teško se održati i pronaći pravi sadržaj rada.

Šibenski planinari, članovi PD "Kamenar", uspjeli su prilagoditi svoje djelatnosti potrebama soga razrušenog grada i njegovih stanovnika. Uključili su se u niz korisnih akcija. Svakodnevno dežuraju u mjesnim zajednicama i radnim kolektivima, te u Općinskoj organizaciji Crvenog križa. Jedan dio članova otiašao je u Gardu, a drugi se angažirao u popravcima ratom oštećenih višekatnica, visokih objekata i građevina. Sakupili su i novčanu pomoć te je uplatili Fondu za izbjeglice, kojih u Šibeniku trenutačno ima oko devet tisuća.

U navedenim djelatnostima posebno se ističu članovi Speleološkog odsjeka Društva. O njima se, krajem studenoga, u gradu najviše govorilo. Ešref Bajrić, zamjenik pročelnika, odazvao se pozivu Zavoda za zaštitu spomenika kulture da na tridesetjedan metar visokoj kupoli znamenite šibenske katedrale Sv. Jakova popravi gromobran oštećen krohotinama neprijateljskog projektila prilikom napada na grad, 16. rujna 1991. godine.

Nedugo zatim, uz još dvojicu speleologa, Branka Živkovića i

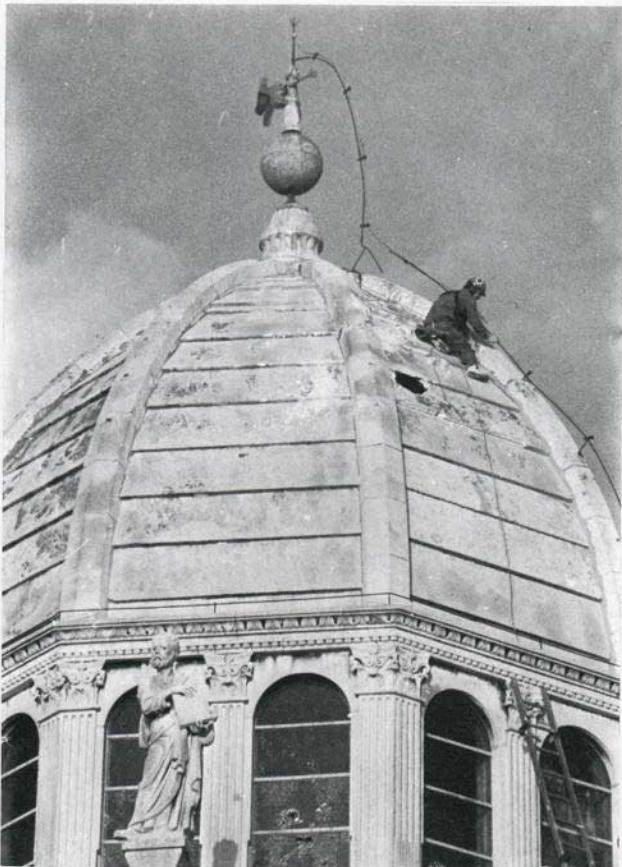
Tea Barišića, ponovio je uspon na kupolu te alufolijom i limom privremeno zatvorio rupu, također nastalu u napadu na grad. Ovaj izuzetni pothvat promatrao je velik broj građana, a zabilježila su ga i sredstva javnog priopćavanja (TV i tisk).

Šibenčani su ponosni na svoju katedralu. Ona je trajni dokaz stvaralačke snage hrvatskog naroda i najvelebniji spomenik crkvenog graditeljstva starog Šibenika. Građena je s prekidima od 1431. do 1536. godine u gotičko-renesansnom stilu pod vodstvom čuvenog Jurja Dalmatinca, najvećeg graditelja i kipara 15. stoljeća. Rupa koja je narušila izgled prelijepе kupole svjedoči o ljudskom bezumlju kojemu ništa na svijetu nije sveto.

Potrebno je još kazati da je za ovaj posao Živković pozvan iz Garde, a Barišić, inače član Speleološkog odsjeka PDS "Velebit" iz Zagreba, stalno suraduje sa Šibenčanima i ovih je dana na šibenskom terenu kao pripadnik Zbora narodne garde.

I još jedan podatak. Speleolozi su pod znakom hitnosti zaštitili bombardirani dio krovišta šibenskog kazališta i tako, između ostalog, sačuvali od nadolazeće kiše strop gledališta oslikan kistom poznatog slikara Zuccera, 1868. godine.

Očekuje se i daljnje angažiranje ovog Društva u ratnim uvjetima.

Speleolog Ešref Bajrić na kupoli šibenske katedrale popravlja ratom oštećeni gromobran

Foto: R. Goger

U Drijenču

ALEN LEPIRICA, SARAJEVO

Nalazimo se na autobusnoj stanici, pritišešnjenoj jutarnjom maglom i smogom. Sjedajući u topli autobus zapadamo u drijemež koji za nepun sat prekida svojom ljepotom ledom okovani vrhunci Prenja. Za koji trenutak već smo u Jablanici, našem ishodištu za uspon na Čvrsnicu.

U ovom ugodnom hercegovačkom gradiću rijetkost je vidjeti snijeg, što se, eto, nama danas dogodilo. Nakon jutarnje kave krećemo dolinom Doljanke, a zatim lijevo, vijugavim makadamom ka Divljim Kosama, odakle namjeravamo započeti mukotrpan uspon na Plasu. Dan je vedar i hladan, a mi, napredujući kroz snijeg, čeznultljivo pogledavamo prema svom cilju: Drijenču. Drijenač je glacijalna dolina smještena između Plase i vrhova Sljemena, čije klance sada obasjava ledeno zimsko sunce. Nakon kraćeg odmora započinjemo pritići snijeg. Po zametenoj stazi ukazuju se tragovi divljih svinja koje su, vjerojatno u potrazi za hranom, počele silaziti u dolinu. Kratak predah i nastavljamo kroz još dublji i ispkiji snijeg. Primjećujemo nedaleko stijenu Oklanice, potpuno suhu i svu u blještavilu sunčeva sjaja. Iz osoja punog mraza i hлада, čeznultljivo i sa zavišću je pogledavamo.

Prijatelj me slijedi u stopu oslanjajući se na skijaške štapove. Svladavamo napokon strmen i izlazimo na Plasu, gdje su serpentine lakše i razvučenije. Na kraju smo uspona. S druge strane Neretve pred nas izranja Prenj sa svojim moćnim obrisima. Desno od njega protegao se dug lanac Veleži, na čijem se kraju ljeska toranj na Brašinu. Lokva Crepulja je pod ledom, a strane Ostrovače okrenute jugu gotovo su suhe.

Na ovoj vjetrometini snijeg postaje sasvim drugačiji. Nakon pršića nailazimo na male plohe leda, a odmah zatim umorni propadamo kroz neugodan korast snijeg.

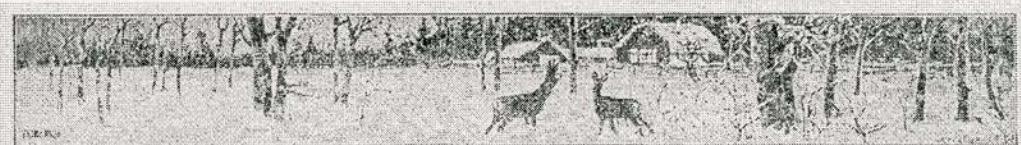
Spuštajući se preko strmine, za pola smo sata u lovačkoj kući. Prije mraka uspijevamo očistiti čatrnu od snijega, a zatim prikupljamo polusmrznute suharke za ogrjev. Nema većeg zadovoljstva nego kad vatrica plane pucketajući u čadavoj peći a slatki vas drijemež obara. Istovremeno, vani puca drvo od hladnoće.

Jutrom svanjuje lijep sunčan dan, pa odmičemo bez poteškoća uz prisojnu stranu Sljemena. Ulazimo u šumu munike, na čijem je obodu lijep vidikovac. Opažamo da je prije nas ovdje bilo stado divokoza. Šutke prelazimo pogledom preko mrkih stijena Klapavice ispod kojih se smjestio naš samotni Drijenač. Čine ga dva amfiteatralna udubljenja. Lovačka se kuća nalazi na mjestu gdje je u pleistocenu počinjao ledenik i završavao u dolini rijeke Doljanke. Ta oaza mira i spokoja uokvirena je sa svih strana planinskim vrhuncima koji je zaklanjaju od pogleda znatiželjnika.

Na istoku se zasnježene Bjelašnica i Visočica uzdižu kao otoci iz magle, a malo ulijevo, kao vulkanska kupa, strši Lisin. Iz ptice perspektive uočavamo tisuću metara ispod nas sićušna zdanja Jablanice, koju sunce tek sada dodiruje svojim zrakama.

Spremamo se za povratak. Uzimamo naprtnjače i vraćamo se jučerašnjom prtinom, jer ne pozajemo dovoljno izravnji silazak iz Drijenča koji vodi urvinom Lipoca. Obuzima me blaga sjeta što napuštam ove predivne gorske krajeve.

Ubrzano silazimo, da bismo, došavši na asfaltnu cestu prema Jablanici, još jednom pogledom potražili Drijenač i tako se još jednom oprostiti od njega.

Planinarstvo i naši srednjovječni gradovi

ĐURO SZABO

Na stupcima "Hrvatskog planinara" čitatelji su se često mogli susresti sa člancima vezanim za hrvatsku povijesnu baštinu. Autori takvih napisa bili su eminentni povjesničari, među kojima se posebno isticao prof. Đuro Szabo kojemu se hrvatski narod nikada neće moći odužiti za sve ono što je učinio na čuvanju, otkrivanju i popularizaciji hrvatskih spomenika kulture.

Ovom prilikom ukazat ćemo na nekoliko misli o povezanosti planinarstva i kulturne baštine o čemu je prof. Szabo pisao u "Hrvatskom planinaru" 1928. godine (str. 104-114). U članku pod naslovom "Planinarstvo i naši srednjovječni gradovi" na šest tiskanih stranica s više ilustracija autor između ostalog piše:

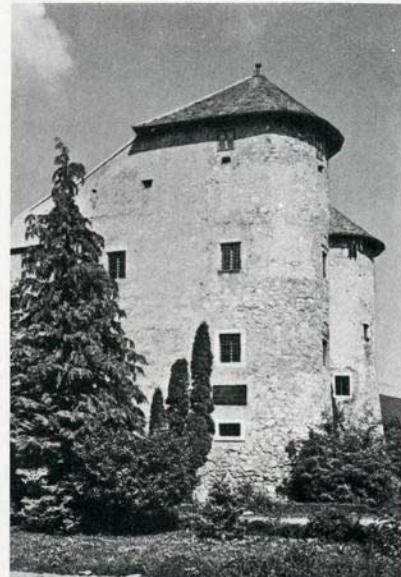
"Kada sam odlučio da Vas upoznam s našim starim gradovima, osjetio sam dužnost, osjetio sam, da se moram odužiti planinarstvu, koje mi je stvorilo vidik u ovaj minuli svijet, u našu bližu prošlost, otkrilo toliko toga lijepoga i zanimljivog, podalo mi i odstete u tegobama života. Pokazalo mi je, kako je uvijek život bio i lijep i težak, uvijek se moralо za ono malо lijepoga boriti. Učinilo je da su mi nestala vremena postala tako bliza kao daleke gore u dalekozoru. Trebalo se odužiti i čuvarima ovih naših spomenika: planinama, koje su ih najvjernije i najistinske sačuvale, koje ih i danas čuvaju, a kojima ovi ostaci podaju osobiti čar, dovodeći zadah prošlih vremena, minulih generacija i davno pomrlih ljudi nekako do sadašnjih dana. Život se od njih odvrnuo, ali vrijeme se uz njih kao okamenilo...!"

U nastavku ovoga opsežnog rada, prof. Szabo uvodi čitatelja, planinara koji će lutati našim gorama i susretati se s ostacima starih gradina, u povijest njihovog nastanka, a zatim prilazi njihovom opisivanju na prostoru Srijema, Slavonije, pa sve tamo do Hrvatskog primorja.

Prema njegovim procjenama na tlu predratne Jugoslavije nalazilo se oko 3000 starih gradova, a na području Hrvatske i Slavonije (u što Szabo ubraja teritorij od Vrdnika u Srijemu do Bakra na Jadranu, op. T.D.) bilo ih je 600.

Nabrajajući i opisujući detaljnije najreprezentativnije utvrde sa spomenutoga hrvatskog područja, prof. Szabo završava svoj opsežni napis ovim riječima:

"Prošli smo tako letimice diljem naše domovine. Mnogo još treba da se uradi. Tu je rad jednog čovjeka, pa i više njih, posve nedostatan. Ali tu može planinarstvo mnogo pomoći. Ne treba ništa posebnoga, ali ne će biti teško pribilježiti i opisati kratko koje novootkriveno gradište, snimiti od vremena na vrijeme gradove, na koje se namjeri, pripaziti na eventualno otkrivene arhitektonске komade, naročito onake s klesarskim znakovima, upućivati svijet, da ne ruši bez potrebe svoje spomenike, ta to će vrijeme samo učiniti! Ne treba odstranjivati vegetaciju: ona i kida i zidje, al ga i čuva. Pa ako tkogod kroz ovo razlaganje nauči drukčije gledati te zanimljive spomenike naše prošlosti, koji ne smetaju nikako sadašnjost, nije bilo uzaludno!"

Frankopanski grad u Ogulinu

Pripremio: T. Đurić

Ratnih godina na Kleku

MILJENKO PAVEŠIĆ, RIJEKA

Planinari gardisti

Posljednji dani jeseni ratne 1991. godine na ogulinskom području bili su iznimno lijepi. Atmosfera mirna, vidljivost kakva se samo poželjeti može. Istina, živa se spušta i do minus 17 stupnjeva C, no to nimalo ne utječe na odluku da se krene na Klek, taj simbol hrvatskog planinarstva.

Krećemo, veteran ogulinskog planinarstva Ferdo Uršan (1915) i ja. Pokušali smo nagonjoriti još neke da nam se pridruže, ali bez uspjeha. Razrogačenih očiju zaprepašteno pitanje:

- Jeste li ludi, a ako vas uhvate četnici?

Odgovaramo:

- A što ako mi njih uhvatimo?

Tu nastaje mucanje, ne znaju što bi odgovorili.

I tako mi krećemo. Ispred lijepog i povijesnog Molinarijevog mosta prepreke, malo dalje redarstvenici strogo kontroliraju promet duž Rudolfove ceste. Ponovo prepreke, bunkerji. Domovina je ugrožena, treba je braniti i obraniti. Susrećemo i gardiste. Mladi ljudi, dobro odjeveni, dobro naoružani, crvene se od mraza, no dobro raspoloženi srdačno nas pozdravljaju i kažu da smo prvi planinari ove jeseni. Mi se malo pravimo važni, godi nam prisian odnos gardista prema nama. Zanimljiva su i njihova pitanja u vezi s planinarstvom. Često su za nas planinare smiješna, što je i razumljivo. Nitko od njih nije se bavio planinarstvom, sve je to njima nekako mutno i čudno. Pozdrav "dovidenja popodne" i krećemo ka zaseoku Bjelsko. Tu ustvari i počinje uspon na Klek. Staza uhodana, vidi se da njome netko prolazi. I planinarska markacija je dobra.

Nakon stotinjak metara kretanja kroz šumu izlazimo na šumsku livadicu sredinom koje vodi staza. Iako je do tuda bilo nekoliko centimetara snijega, livada je kopna i sva obasjana suncem. Vjetrovke postaju pretople, stajemo, skidamo ih i vežemo na vrh naprtnjače. Ulazimo u visoku šumu bukve. Tišina, ne miče se niti najtanja grančica. Jedini je šum koji remeti tišinu bat naših koraka i šuštanje lišća na stazi. Unatoč jakoj cići, tog jutra u Ogulinu u 7 sati bilo je minus 11 °C, Tu na stazi i padini nema niti snijega niti leda. Staza je sve strmija a nama postaje sve toplije ispod džempera. I oni ubrzo zauzimaju mjesto ponad vjetrovki.

Ferdo priča o svojim dogodovštinama s planinarenja i skijanja. Prvi je puta bio na Kleku 1932. godine! Ja uglavnom šutim i slušam. Misli mi se stalno vraćaju na brojne sjednice bivšeg Predsjedništva PSH posljednjeg saziva, kad smo snažno krenuli u revitalizaciju Velebita u tzv. "Desetljeće Velebita". Mislim na biser Velike Kapele - Kapelski planinarski put, domove i skloništa na njemu. Da, skloništa! Ta takozvana skloništa mnogi bi poželjeli za domove. Koliko je tu uloženo planinarskog entuzijazma, znoja i muke? Kako sve to sada izgleda? Koristi li ih tko sada?

Tako pričajući i razmišljajući stigosmo i do onoga svima planinarima poznatog "slavoluka" na Kleku. Metla i natpis "Dobro došli u carstvo klečkih vještica". Ne znam tko je to prvi postavio, no uvjeren sam da dok bude Kleka bit će i tog slavoluka. Još nekoliko koraka i eto doma. Ne vjerujemo očima! Dom je otvoren, na klupama sjede ljudi, razgovaraju, ali utihnuše kad nas opaziše. Unatoč neplaninarskim uniformama ipak se nekako vidi da ti ljudi poznaju planinu. Nismo se prevarili. To su gardisti i mupovci, članovi PD "Klek" iz

Ogulina. Sada su na obrambenim dužnostima, ali u slobodnom vremenu vode računa o svome domu. Posjećuju ga, održavaju i, eto, velik dio slobodnog vremena provode u svom domu. Srdačno se pozdravljam i ulazimo u dom. Sve čisto i uredno. U dnevnoj sobi pucketna vatrica u peći. Tu je već i tradicionalni planinarski čaj. Predsjednik društva Ivica Polić svojski se trudi da dom živi. Njegova je deviza: Dom mora biti u funkciji, mora biti i posjetilaca, makar samo onih iz Ogulina! Listam upisnu knjigu. Mnogo je imena, no najzanimljivije je da je svakog tjedna netko upisan. Praznina nema!

Da, to je ona planinarska tvrdoglavost - planinarstvo mora živjeti i u ovim uvjetima. I to je doprinos našem naporu i borbi za slobodnu i suverenu Hrvatsku.

Čaj s rumom odlično nam je prijao, malo prezalogajismo i krenusmo na vrh. Na nekoliko mjeseta bilo je ponešto snijega i leda, no to nije predstavljalo zapreku. Krećemo lako odjeveni. Naime, toplotna inverzija učinila je svoje. Dok je u Ogulinu bilo u sedam sati -11°C , kod doma je bilo $+6^{\circ}\text{C}$! Oko jedanaest sati, kada smo krenuli na vrh, toplojmjer je pokazivao $+15^{\circ}\text{C}$. Bio sam na Kleku mnogo puta i uživao u vidicima, ali vidik što smo ga imali tog dana još nisam doživio u planini. Plavo nebo bez oblačka, ni daška vjetra. Lička Plješivica ocrtava se sa svim detaljima. Bjelolasica, Bijele i Samarske stijene, Alpe, Risnjak, Snježnik, ne znam gdje zaustaviti pogled. U Ogulinu gotovo da se razaznaju ljudi.

Najednom brum, brum! Mukle detonacije iz pravca Karlovca. Ta, ta ta - štekće mitraljez od Glibodola, bum, tras u pravcu Plaškog. To nas vraća u surovu stvarnost prljavog rata nametnutog našoj hrvatskoj domovini. U pravcu Plješivice vidimo kako se dižu tri velika stupa dima. Poslije smo saznali da je to gorjelo selo Čanak. Ponovo detonacije, rafali.

Silazak nam je bio nekako sjetan, što zbog rastanka s vrhom starca Kleka, što zbog sve češćeg bum, tras, rata-ta koncerta. Na pamet mi dolaze riječi pjesme "Poputnica Kleku":

Tamo na visu našega Kleka
Čuje se pjesma, čuje iz daleka
Čuje se oj, čuje se oj...

Nažalost, danas se čuje druga pjesma, pjesma koja se bliži svom neslavnom kraju, a na Kleku će ponovo zvoniti OJ!

U domu je već bio rasprenđen stol za ručak. I nas je čekalo mjesto. Nismo se libili, već svojski prionusmo uz ukusan i obilat ručak.

Sve što je lijepo malo traje. Upisasmo se u knjigu, otisnusmo pečate i počinje silazak, uvijek najtužniji dio planinarskog dana ili ture. Ogulinci ostaše, moraju pospremiti i uređiti dom, a ima i ostalih poslova.

Lagano silazimo u Bjelsko, ne žurimo. Radije bismo ostali i prenoćili. Kakav bi užitak bio u ovako čistom danu promatrati zalazak i izlazak sunca! Nažalost, to nam nije moguće.

Bum-tras-rata ta!

Ponovo susret s branioncima Hrvatske, ponovo bunkerji, prepreke, ježevi i, na kraju, Ogulin. A Klek stoji. Bio je svjedokom mnogih usudnih dana, bit će svjedokom i Hrvatske Slobode.

Na vrhu vijori zastava Republike Hrvatske, istrzana, izblijedjela, no stoji i leprša.

Do ponovnog susreta!

Deseti, jubilarni susret

Prohladno siječansko jutro. Već dobrano ostarjeli "fićo" dahće Rudolfovom cestom od Ogulina ka Bjelskom. Tu i tamo na zaledenom kolniku malo i zapleše, no gura naprijed vođen Damirovom vještom rukom.

Uobičajeni pejzaž ovoga ratnog vremena: ježevi, barikade, bunkerji, straže, strojnice. Sve to nekako sjetno djeluje na planinare koji su godinama bili navikli na tihe planinarske

Sudionici Desetog, jubilarnog susreta na Kleku

Foto: M. Pavešić

staze Velike Kapele. Rijedak je bio susret s ljudima na tim stazama, kamo li s oružanim formacijama.

Eto, Jasenčani iskopaše rovove prema Ogulinu. Podigoše barikade kod Drage poljane, u Velikom Dubokom. Zašto, protiv koga? Iz Ogulina dnevno vozi "Autotransov" autobus, redovno stiže pošta, mirovine, namirnice za trgovine, vozila hitne pomoći dolaze na svaki poziv. Od koga se to "obezbeduju"?

Davno sam čuo da samo dvije stvari nemaju granica - svemir i ljudska glupost! Dokazi su očiti.

Eto, malo skrenuh s drage planinarske staze i odmah sam upao u političku svakodnevnicu. To je, nažalost, duh ratnog nam trenutka.

Razlog našeg putovanja je posjet tradicionalnom skupu članova PD "Klek" Ogulin u domu na Kleku. Skup se uvijek održava 2. siječnja. Ovaj današnji je jubilaran - deseti. Neobično me zanimalo hoće li se i kako taj skup održati ove 1992. godine.

Stižemo u zaselak Bjelsko podno Kleka, izvlačimo se iz "fiće" i spremamo da krenemo. Nismo se još pravo ni iskricali, a do nas se parkira "stojadin" kao čep pun gardista. Što je to sad, mislim ja. U tenu je sve riješeno. Zvonko i Damir srdačno se pozdravljaju s pridošlicama. To su, u stvari, planinari, članovi PD "Klek", koji kao i mi idu na svoj tradicionalni skup. Nesumnjivo dobar znak.

Snijega je vrlo malo, tek toliko da imamo zimski ugodač. Što se više uspinjemo sve je toplije. Da nije vjetra, morali bismo skinuti dio odjeće. Nedaleko od doma, pored staze, hrpa ispitljenih bukovih oblica. Uzimamo svaki prema svojim mogućnostima i tako malo doprinosimo zagrijavanju doma. Eto i doma, nismo prvi. U domu je skupina ogulinskih planinara dočekala Novu 1992. godinu. Dom je svečano dekoriran i ukrašen, pogotovo dnevna soba. U dno dnevne sobe postavljen je i vrlo lijepo okičen novogodišnji bor,

ponad kojeg dominira oveća zastava Republike Hrvatske. Zaduženi za goste nude maligansku okrepnu te neizbjjezan planinarski čaj. Predsjednik društva Ivica odlično je raspoložen, pjeva novogodišnje pjesme i prati se gitarom. Uostalom, morao se i dokazati ispred svojih sinova, najmladeg Marka i starijeg gardista Marijana. I mi se uključujemo u veselje te i ne primjetisimo kako se dom postepeno napunio. Gotovo pedeset planinara! Čak i jedna planinarka! Mladen Delić bi rekao: Ma ljudi, jeli to moguće! Tu u kriznom području, uz neprekidan koncert brum, tras, rata-ta srbočetničkih "muzikaša", planinarsko slavlje u dupkom punom domu. Bilo je i zagrebačkih Ogulinaca, a posebno me začudila i oduševila prisutnost oštarijskog župnika. Veseljak, komunikativna ličnost. Vrlo dobro svira gitaru a još bolje pjeva. U mojoj dugoj planinarskoj karijeri bio je to prvi susret s takvom osobom u planini.

Zabava je postajala sve veselija. To se lako primjećivalo po pjesmi i razdraganim licima. Čif Ivica zaplesao je s jedinom predstavnicom ženskog dijela planinarstva. Vjerujem da se mnogi od nas prisutnih već dugo nisu tako dobro zabavljali.

Servirani ručak, gdje je dominirala dimljena ogulinska kobasica, bio je razlog naglog prekida slavlja. Svojski pronusmo radu na uništavanju krivca prekida pjesme i veselja.

Tako, eto, i završi jubilej - desetogodišnjica novogodišnjih susreta na Kleku.

Mnogi sudionici ovog susreta aktivni su branioci domovine i moraju na zadatke. Moramo natrag, uostalom i dan se bliži kraju. Pozdravi, još poneka pjesma i počinje silazak. Svi smo bili uvjereni da će idući, jedanaesti susret - 2. siječnja 1993. godine - biti i brojniji i veseliji, bez brum, tras, rata-ta koncerta.

Dovidjenja za godinu dana!

Tri slike s Plitvica

Razmišljanja o "zarobljenoj" ljepoti

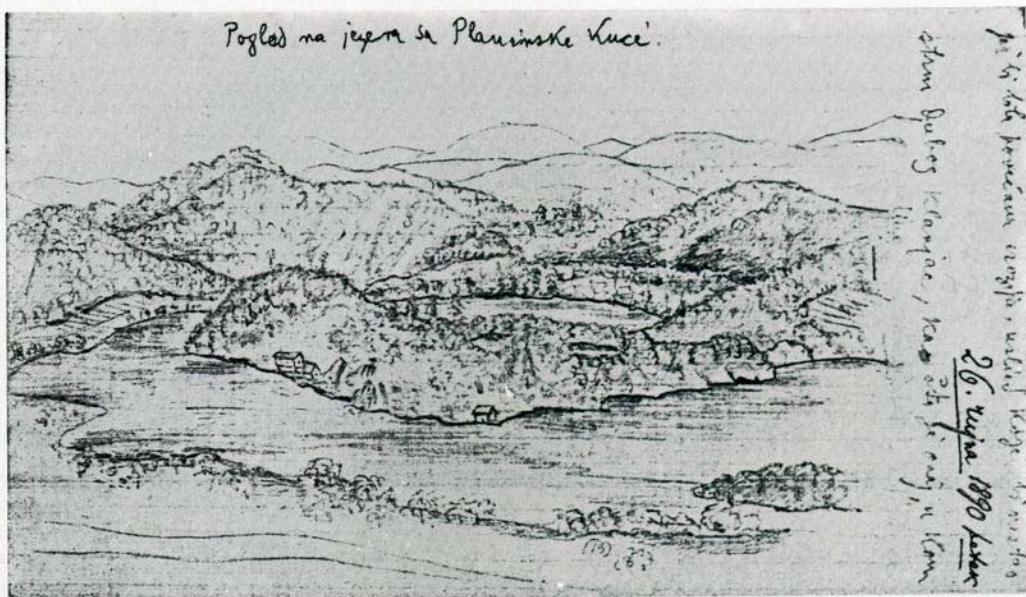
DR. SREĆKO BOŽIČEVIĆ, ZAGREB

Prošlo je već četrdeset godina otkada sam po prvi puta došao i viđao Plitvička jezera. Tada bijah još dijete, izraslo u zelenilu i prašini moslavačko-posavske ravnice i brežuljkastog Prigorja. U tom prostoru dospjeh samo do okolice Kulmerova dvorca na padinama Medvednice i do obala potoka od sela Markuševca do Dubrave te do prvih zavoja razlivene Save podalje od tada razbacanog sela Čulinca.

A kada sam prvi puta došao na Plitvička jezera, putujući od Karlovca i Slunja, odjednom me osupnula i zastrašila golema snaga vodopada potoka Plitvice, ta silina šuma vode koja je tekla i rušila se u nezaustavljivom trajanju. Rasprskavanjem se sva ta voda raspršila u magli sitnih kapljica nad kojima u trenu zatitiraju i dugine boje. Voda je tutnjila, rušila se i padala u dubok kotao ispod našeg vidikovca - vječno - iz dana u dan, iz godine u godinu - desetljećima i stoljećima, u svom vječnom toku sve od izvora Bijele i Crne rijeke do ovog mjesta i kanjona Korane.

Te svoje prve dojmove opisah još godine 1957. u "Pismu iz plitvičkog kraja" na stranicama našeg časopisa, jer "nakon mog prvog posjeta nije više bilo godine, a da jednom ili više puta nisam došao na ova jezera" ... I dolazio sam ovamo stalno ispunjavajući svoj nenapisani zavjet - crtajući i snimajući kroz sva četiri godišnja doba, eto, do prošle jeseni!

Sada mogu samo poslagati na svom stolu stotine dijapositiva, listati blokove slika i crteža, te se prisjećati svega onog što sam doživio hodajući stazama od Vrhovina i Rudopolja, od

Crtež Gornjih Plitvičkih jezera iz Gorjanovićevog geološkog terenskog notesa 1890. godine

otvora jame Čudinke do tame spilja uz Plitvička jezera, s bezbrojnih pješačenja, od ferijalnih logora iz Ljeskovca i padina Mukinje uz obale potoka Rječice do svih skrivenih i davno napuštenih staza oko kanjona Korane i do starih sela Jezerca i Poljanka.

Danas - na našu opću žalost - Plitvička jezera nisu dostupna niti meni, niti jednom planinaru, niti stranom posjetiocu! Avet rata, avet nepojmljivog nasilja i bezrazložnog razaranja nadvila se nad njima i sada su ona postala "zarobljenik" sulude ideje bolesne fikcije o tudem vlasništvu, o pripadnosti drugoj naciji, običajima i (ne)kulturi! Uzalud je sve - i pokušaji i obećanja i nastojanja znanstvenika i predstavnika svjetske organizacije - Plitvice postaše tabu-tema i žalostan adut neke vojne "strategije" zločina i uništavanja iskonske prirodne ljepote okovane gusjenicama čeličnih tenkova i zveketom oružja uz miris zapaljenih sela i stoljetnih ognjišta.

Uzaludno je što znam, a znaju i oni koji su zavoljeli Plitvička jezera - da "u svijetu zaista nema nigdje takvog čuda kao što su naša Plitvička jezera. Nigdje nije tako čudesan rezultat dala geološka stvarnost, kemija i biologija. Nigdje nisu tako bizarni rezultati suhoparnih jednačbi i zakona fizike. Niti jedna rijeka na svijetu ne tvori na svom izvoru ovolik broj jezera, nigdje nema na tako maloj površini tolik broj slapova i nigdje na svijetu usred propusnog vapnenca ne nalazimo na površini ovoliku količinu vode kao na našim plitvičkim jezerima" (NP, 1957).

I vraćajući se u prošlost Plitvica evo mi u ruci rukopis Dnevnika terenskih obilazaka geologa Dragutina Gorjanovića-Krambergera koji je obilazio i ova Jezera. Na stranici označenoj datumom 26. rujna 1890. godine nalazi se olovkom izrađen za nas zanimljiv crtež: Pogled na jezera sa Planinske kuće. Crtež je nastao na padinama iznad jezera Kozjaka s pogledom prema Galovcu i području Labudovca. Ispod Jezerca i Burgeta nalaze se dva mлина, a na udaljenom Labudovcu nazire se također jedna zgrada. Crtežom dominira uvišenje Gradina, proširenje Glibovite drage na jezeru Kozjaku te obrisi vrhova obronaka Male Kapele s Proščanskim vrhom iznad jezera Ćiginovca. Crtež je, eto, nastao prije 102 godine i njegovu grafičko-dokumentarnu vrijednost dopunjaju i usputne geološke bilješke o travertinu i njegovim postojećim barijerama (ili "tuffu" kako ga geolog

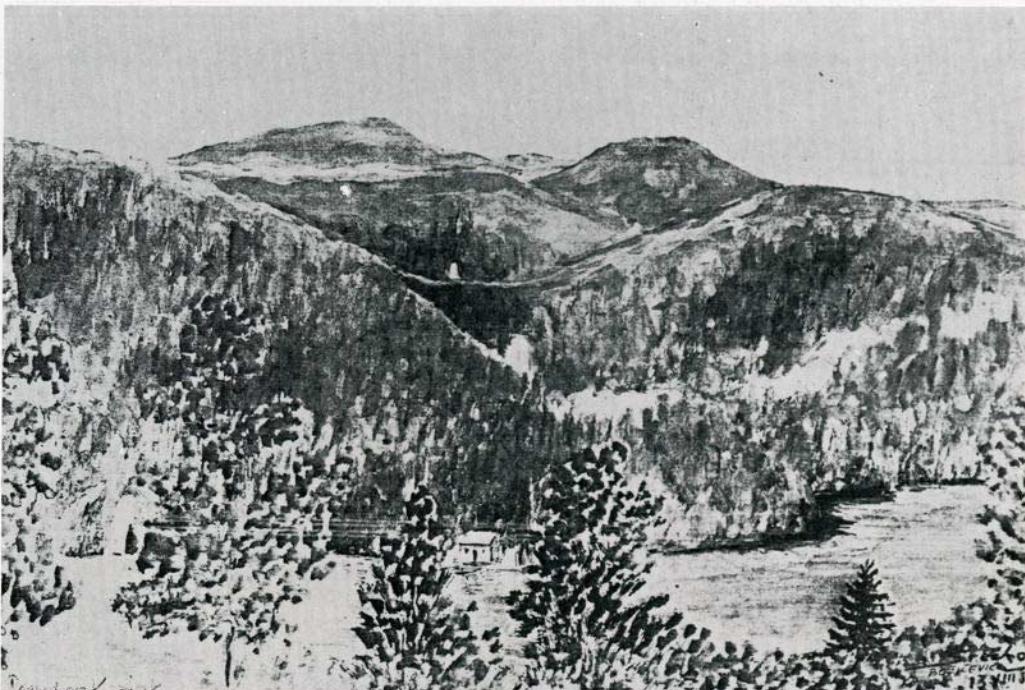
naizva!), o urezivanju kanjona Donjih jezera i nastanku Gornjih u proširenim dolomitnim udolinama (prva slika).

Listam dalje svoje uspomene i evo me kod mog akvarela nastalog 13. kolovoza 1954. godine, dakle, 66 godina poslije Gorjanovićevog crteža. Sada je mojem akvarelu 38 godina. Na slici je bio registriran samo još jedan mlin uz jezero Kozjak, dok se bogatstvom vode ističe Galovački buk, a iznad njega i slap Labudovca. Zelenilo šume očito je bujnije i nad svim dominira Proščanski vrh, na kom je tada bila podignuta drvena piramida-trigonometar, kao neki "priručni" vidikovac za vješte i smjele penjače (druga slika).

Treća slika je kolor dijapozitiv snimljen s terase Hotela "Plitvice" preko parkirališta, na kom su se još tada zaustavljala vozila posjetilaca, a kamionski promet je krivudao uz Gornja jezera prema Ljeskovcu i Vrhovinama. Snimka je nastala tokom 1960. godine, dakle, prije više od 30 godina ili 70 godina poslije Gorjanovićeva crteža. Mlina više nema, svjetlozelena ploha Jezerca teže se zapaža, Galovački buk je prilično širok, a nazire se i Labudovački slap. Obrisi vrha Gradine nestali su u bujnom zelenilu šumske vegetacije, a tako je i s okolinom Burgeta i Jezerca. Livada naznačena na Gorjanovićevom crtežu s desne strane iznad Kozjaka više nije vidljiva na kasnijim slikama.

Plitvička jezera - kako se to danas kaže - kao cjelovit ekosistem živele su mirno više od stotinu godina, postavši ne samo naš nacionalni biser prirodne ljepote i sklada nego i spomenik svjetske baštine, a time i svojina čitave kugle zemaljske, mjesto dostupno na dobrobit sviju njezinih stanovnika - od Južne Amerike, Australije, Japana i čitave Europe.

Što će s tim našim jezerima biti sutra pitanje je s odgovorom na granici opskurnih gatanja ili predskazanja, na žalost s najcrnijim slutnjama. Nadajmo se i od srca poželimo da sve ove slike ostanu dio prohujale stvarnosti i da u što bližoj budućnosti Jezera ponovno ugledamo sa što manje rana od bezumnog terorizma nad prirodom, koja sama ne može pozivati na pomoć i koja svoje ožiljke lijeći jedino kroz duga mirna stoljeća.

Akvarel Gornjih Plitvičkih jezera nastao 13. kolovoza 1954. godine

Snimio Š. Božeković 1960

Kolor snimka istog detalja snimljena 1960. godine

Svaka "posjekotina" učinjena na tom osjetljivom derdanu satkanom od kamenja, stabala i vode dokazuje ljudsko divljaštvo, neprosvećenost, nehumanost, nedostatak osjećaja za lijepo i plemenito, za poštivanje vrijednosti s granice duhovnosti, koja ipak nije dana svim ljudima! Sve što je ovdje živi i traje samo u neporemećenim zakonima stvaranja i stalnog mijenjanja u kojem samo Priroda znade i određuje granice elemenata svoje nježnosti ili svoje siline. Za čovjeka je ovdje najbolje da bude samo onaj koji prati i promatra te bilježi promjene koje nastaju, da uživa u ljepoti prizora, slika i doživljava, da uči i živi oplemenjen svim onim što su Plitvička jezera pružala i nama i svim stanovnicima planete Zemlja. Ljudi zla! Vratite nam "zarobljenu" ljepotu - za nas i za cijeli svijet kome ona pripada!

Plitvička jezera i planinari

Prof.dr. ŽELJKO POLJAK, ZAGREB

Poznata je činjenica da pokret za zaštitu prirode i planinarstvo imaju u svojoj biti iste težnje i zajedničko područje rada. Nije slučajno da je ideja o zaštiti prirode u okrilju planinarske organizacije našla vrlo plodno tlo za razvitak. Velika je zasluga planinarskih organizacija, osobito u alpskim zemljama, da je smisao o zaštiti prirode prodrio u svijest građanstva. Značajno je, nadalje, da se ta uloga planinarske organizacije u toku razvijatka prilično izmjenila. Dok joj je u početku bio jedan od glavnih zadataka posjećivanje alpske prirode, danas je postao primarnim problemom kako da se alpska priroda zaštići od prodora civilizacije. To se razvilo u gigantsku borbu, defanzivnog karaktera, a ona ide tako daleko da se u novije doba prestaje s izgradnjom planinarskih kuća u visokim

planinama, a pomicala se i na ukidanje postojećih. Pratimo li razvitak hrvatskog planinarstva, vidjet ćemo da su u njemu djelovale iste silnice kao i u Europi. To vrlo lijepo može ilustrirati i odnos hrvatskih planinarskih organizacija prema Plitvičkim jezerima. U idućim recima iznijet ćemo kronološkim redom nekoliko podataka koji će nesumnjivo potvrditi ulogu planinara, posebno Hrvatskog planinarskog društva (1874-1945), u zaštiti i vrednovanju Plitvičkih jezera.

* * *

Godine 1852. dr. **Josip Schlosser** vitez Klekovski, budući prvi predsjednik Hrvatskog planinarskog društva (HPD) piše o Plitvicama u članku "Reiseflora aus Süd-Croatien" u bečkom Oester. Botan. Wochensblattu.

Njegov putni drug i poslije također predsjednik HPD-a, ilirac **Ljudevit Vukotinović**, objavljuje 1858. u Sitzungberichtu der Wiener Akademie (knj.33) članak "Die Plitviceer-Seen in der oberen Militärgrenze in Kroatien", vjerojatno prvi znanstveni opis Jezera.

Nakon osnivanja HPD-a (1874) jedan je od prvih većih društvenih izleta bio pohod Plitvičkim jezerima, od 28. lipnja do 2. srpnja 1883. Opis izleta objavio je **Schlosserov sin Levin**, tajnik HPD-a, u prvoj hrvatskoj planinarskoj knjizi, "Spomenici HPD-a 1874-1884" na 15 stranica, s trobojnom geografskom kartom Plitvica.

Adolf Veber Tkalčević, budući član HPD-a, napisao je 1860. omašnu knjigu "Put na Plitvice" i objavio je u vlastitoj nakladi.

Dr. Johannes Frischaufl, profesor matematike na Sveučilištu u Grazu, koji je zaslужan za osnivanje HPD-a, objavio je 1874. u Beču opis Plitvica u putopisu "Bergtouren in Kroatischen Grenzlande".

Dragutin Hirc, botaničar, plodni putopisac i urednik prvih godišta našeg časopisa (od 1898 do 1903) mnogo je pisao o Plitvicama, prvi put 1877. u časopisu "Vienac" (na osobnu želju Augusta Šenoe), a kruna svega bila je njegova reprezentativna knjiga "Lika i Plitvička jezera" (1900).

Povjesničar **Vjekoslav Klaić**, član HPD-a, uvrstio je u svoj glasoviti "Prirodnji zemljopis Hrvatske" (Matica hrvatska, 1878) opis Plitvica po Tkalčeviću i Vukotinoviću.

U osnivanju i vođenju "Društva za uređenje i poljopravljanje Plitvičkih jezera i okolice" planinari su imali značajnu ulogu. Društvo je osnovano na poticaj Čeha dr. Gustava Janečeka, profesora kemije na Zagrebačkom sveučilištu. On je nakon jednoga svog puta po Plitvicama 1880. godine pozvao k sebi na dogovor radi osnivanja društva četiri člana HPD-a: ravnatelja državnih šuma **Emila pl. Dursta**, umirovljenog velikog župana i pukovnika, pjesnika, **Ivana Viteza Trnskog**, tajnika Gospodarskog društva **Frana Kuralta** i graditelja **Milana Eisnera**, a uz njih

još odvjetnika dr. Hinka Hranilovića, vladinog perovodu Levina pl. Horvatha i graditelja Ivana Plochbergera. Osnivačka skupština 1883. g. izabrala je za prvog predsjednika bana Ladislava Pejačevića, a od 1903. predsjednik Društva je **grof Miroslav Kumer**, predsjednik HPD-a. Sudarja i veze s HPD-om potrajale su sve do 1942. kada je Društvo prestalo s radom.

Društvo se mnogo trudilo oko uređenja i propagiranja Jezera, ali je imalo i neprilika zbog neukih zlobnika koji su uništavali postavljene putokaze, natpise i klupe, tako da je na Plitvicama morala biti postavljena oružnička postaja. U tom je pogledu mnogo pomogao utemeljitelj HPD-a i njegove podružnice "Visočica" u Gospiću, u to doba veliki župan ličko-krbavski **Bude pl. Budisavljević**, koji je 26. studenog 1986 izdao oštре odredbe protiv prekršitelja.

Zanimljivo je da je zloglasni hrvatski ban Khuen Hedervary, inače po statusu član utemeljitelja HPD-a (!), 1884. posjetio Plitvice, o čemu je objavljen opširani opis u "Narodnim novinama" (br. 13, 16 i 23 mjeseca kolovoza).

Književnik **Ivan vitez Trnski**, također član HPD-a, pisao je o svom posjetu Plitvicama 1892. u zagrebačkom dnevniku "Obzor", a zatim je taj putopis objavio u obliku knjige pod naslovom "Plitvička jezera".

Književnik **Franjo Marković**, profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu, član HPD-a i njegov odbornik, inicijator objavljivanja časopisa "Hrvatski planinar" (1898), objavio je 1897. "Vodj" po Jezerima. Marković je poznat i po pjesmama koje su bile nadahnute ljepotom planinske prirode, a jednu je takvu zbirku inspiriranu slovenskim Alpama objavio 1897. pod naslovom "Tri sonetna vienca" (61 str.).

"**Hrvatski planinar**", glasilo HPD-a, već u svom prvom godištu (1898, str.32) piše o Plitvicama, a ni poslije gotovo nema godišta u kojem nije poneki prilog o Jezerima. Zanimljiv je način kako časopis u svom prvom godištu nastoji popularizirati Plitvice - jednom šaljivom anegdotom pod naslovom "Zanimljiv odjek na Plitvičkim jezerima", koju je prvi objavio Trnski:

Vozilo se jezerom družtvance mladića, a za njima u čamcu jedna krasotica. Jedan se od njih domisli i zavikne: "Ej, vas dvojica, jeste li tu?" Jeka se oglasi tri puta: "tu, tu, tu!" Potom, kazu-

jući družima na gospojicu, zavikne": "Da li me ova gospojica voli?" Jeka potvrdi: "Voli, voli, voli!". To je gospojicu smelo i ona zavikne: "Nije istina!", nu nesretna jeka uzvrat "istina, istina, istina!". Gospojičin čamac zamaknuo!

Milan Šenoa, profesor geografije na Zagrebačkom sveučilištu i sin književnika Augusta Šenoe, bio je vrijedan član HPD-a. O Plitvicama je prvi put pisao na njemačkom jeziku 1898. u "Agramer Tagblattu", a iduće godine u "Pobratimu".

Dr. Franjo Bučar, član HPD-a i čovjek koji je iz Skandinavije presadio u Hrvatsku niz sportskih grana, a bio je posebno poznat kao skijaš, objavio je 1901-1902. u "Pobratimu" sportski članak "Klizanje na Plitvičkim jezerima".

Dragutin Franić, planinar i putopisac, prvi tajnik HPD-ove podružnice "Visočica" u Gospiću, objavljuje 1910. iscrpno i monumentalno djelo "Plitvička jezera i njihova okolica", koje je i danas nezamjenjiv izvor podataka.

Uoči prvog svjetskog rata planinarski posjeti Plitvicama toliko su učestali da HPD u proljeće 1914. počinje raspravljati o gradnji planinarske kuće na Plitvicama, ali je rat tu namjeru omeo.

Poslije rata, godine 1921, HPD je u svoj gradevinski program uvrstilo izgradnju kuće na Plitvicama i od Ministarstva šuma i ruda ishodilo u tu svrhu 600 m² zemljišta na vrhu glavice iznad jezera Ciginovca, ali je ubrzo nakon toga odlukom tog Ministarstva obustavljena svaka gradevna djelatnost na Plitvicama dok se ne izradi regulatorna osnova za buduće ljetovalište. Tek je na inicijativu **dr. Ivana Krajača**, predsjednika HPD-a, koji je 1925. postao ministar trgovine i industrije, finansijskim zakonom za 1928-1929. određeno da se financira izrada takve osnove. Načrt je povjeren **ing. Anti Premužiću**, glasovitom Hapedašu koji je trasirao uzdužnu turističku stazu po Velebitu, a u to je vrijeme bio šumarski inspektor sa sjedištem na Sušaku. Po tom načrtu, koji je Ministarstvo i odobrilo, umjesto odobrene lokacije nad Ciginovcem HPD-u je trebala biti ustupljena parcela na Velikoj Poljani. Izgradnja ipak nije ni tada započela, jer HPD zbog nedovršene regulatorne osnove nije mogao dobiti privolu za zakup odnosno otkup zemljišta. Tako je bilo još i 1938. godine, kao što se vidi iz izvještaja za godišnju Skupštinu HPD-a, a pitanje nije riješeno ni do rata. Danas znamo da je možda tako bilo i bolje, bar s gledišta zaštite.

Poslije prvog svjetskog rata posjet planinara Plitvicama toliko je učestao da je član HPD-a **Dragutin Paulić** napisao, a HPD 1923. objavio prvi iscrpni vodič po Jezerima, s osobitom pažnjom na pješačke prilaze od željezničke pruge, koje je Paulić i markirao.

U "Hrvatskom planinaru" te godine čitamo putopis kako je 14 članova po Paulićevom "Vodiču"

kretnulo od željezničke stanice, ali markacije nisu našli "jer su ih tamošnji pastiri na drveću sasjekli" i "da nas jedan od njih izvede tražio je po osobi 2 dinara". Uništavanje markacija stara je pojava, koju čitavo stoljeće viđamo u nekim dijelovima Hrvatske. Ona je odraz primitivnog pakosnog mentaliteta koji uvijek, sve do naših dana, nastoji uništiti ono što je bolje od njega ili što u svojoj barbarskoj psihi ne može razumjeti. Bio je to tek blagi, početni oblik onoga što je poslije mnogo godina završilo tzv. balvan-revolucijom.

Tadašnje začetke i uzroke tih pojava, a bilo ih je, nažalost, i u planinarskoj organizaciji, dobro mogu ilustrirati dva citata iz onodobnog tiska o sporu između HPD-a i disidente podružnice "Sljeme" u kojoj je prevladala unitaristička jugoslavenska struja. Citate smo odabrali jer se u njima spominju neki plitvički dogadaji.

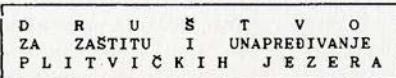
"G.Ervin Köröskenyi govori o svoj demisiji sa predsjedničke časti u podružnici "Sljeme", koju je podnio radi užasnih prilika u odboru "Sljeme", gdje nije imao nikoga uza se. Nastao je uvijek zajednički raditi s Maticom (HPD-a), ali to su mu priječili (Dušan) Jakšić i još dva u odboru. Veli, da je čuo od jednog člana podružnice "Sljeme", Jakšićevog najboljeg prijatelja, da je Jakšić prije 2-3 godine, kada je bio izlet Hrvatskog Sokola na Plitvička jezera, tom izletu (Jakšić) prisustvovao, a kad je najedanput nestao, da su Sokoli bili napadnuti" (Hrv.planin, 1924, 127). O tom se događaju govori i u listu "Hrvat" od 25. svibnja 1924: "I tako su ti jugoslaveni (istodobno i orjunaši) ostali sami u odboru... Zato imade sutra doći na skupštinu (podružnice "Sljeme") nefaljeno svaki hrvatski planinar i glasovati za fuziju s Maticom društva, a onaj koji to nije, može ostati i nadalje u društvu orjunaša i dosadašnjeg tajnika "Sljeme" Dušana Jakšića, poznatog plitvičkog junaka sa izleta hrv.Sokola na Plitvice".

Pred uništavanjem markacija planinari ostaju bespomoćni. Poznat mi je samo jedan slučaj, na Plitvicama, da su planinari djelotvorno reagirali. Bilo je to pedesetih godina kada su markacisti iz jednoga zagrebačkog društva označavali pješački put od željezničke stanice Javornik preko Čorkove uvale do Plitvica. Drugi dan, nakon noćenja na Plitvicama, vraćali su se istim putem i imali što vidjeti: sve su markacije bile sistematski oguljene sa stabala, a na kamenju razmazane. Putem, u šumi, slučajno su našli na počinioča, uhvativši ga na djelu. Žalost i bijes iskalili su na fizički način i zlotvora ostavili prebijenog. Postupak koji nitko ne može odobriti, ali ga možemo shvatiti.

Godine 1925. planinari su na Plitvicama osobito aktivni. Dana 6. rujna organiziran je na Plitvicama **Prvi planinarski dan** i tom prilikom se 150 planinara dovezlo posebnim vlakom do Rud-

Osnovano "Društvo za zaštitu i unapređenje Plitvičkih jezera"

U subotu 21. prosinca 1991. održana je u Hrvatskoj gospodarskoj komori u Zagrebu osnivačka skupština "Društva za zaštitu i unapređenje Plitvičkih jezera", zapravo oživljavanje toga društva koje je osnovano 1883. godine i koje je djelovalo sve do 1942. Obnovljeno društvo osnovano je na poticaj dr. Petra Vidakovića, nekadašnjeg direktora Nacionalnog parka "Plitvice", sa skupinom istomišljenika. Zadatak Društva vidljiv je već iz samog imena, a treba dodati da je upravo današnje ratno doba ozbiljna prijetnja prirodi Plitvica te da Društvo ima puno opravdanje za svoju djelatnost. Za predsjednika Društva izabran je dr. Vidaković, a za potpredsjednika planinar i speleolog dr. Srećko Božičević. Na skupštini je bilo, što je posve razumljivo, i mnogo planinara, među ostalima funkcionari Hrvatskog planinarskog saveza Tomislav Đurić, Želimir Kantura, Željko Poljak i dr. Statut Društva omogućava i kolektivno članstvo, pa bi valjalo razmotriti i učlanjivanje Hrvatskog planinarskog saveza, tim više što su veze HPD-a s predratnim Društvom bile vrlo srdačne i svestrane. Podsjetimo samo da je predsjednik tog društva od 1903. bio grof Miroslav Kulmer, dugogodišnji predsjednik HPD-a. Da bismo našim čitaocima olakšali učlanjivanje, objavljujemo ovdje Pristupnicu, koju valja potpisati i poslati na adresu Društva. Ovom prigodom objavljujemo i povjesnu kroniku stoljetnog nastojanja planinara u zaštiti i propagiranju Plitvičkih jezera. (ŽP)

41000 ZAGREB
Rooseveltov trg 2

PRISTUPNICA

Ime (ime oca) prezime _____

Zvanje i zanimanje _____

Godina i mjesto rođenja _____

Adresa stana i telefon _____

Adresa mesta zaposlenja i telefon _____

Uza specijalnost i problematiku kojom se želi baviti _____

Zaokružite adresu na koju želite primati pozive, obavijesti i ostale materijale

Zelim biti član Društva: individualni - dobrovoljni

Datum: _____ Potpis: _____

Reg. br.: _____

Sifra: _____

Članarina

polja. Organizrao ga je HPD u povodu konferencije planinarskih društava iz cijele države. Tom je prilikom osnovan "Savez planinarskih društava u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca" (poslije Planinarski savez Jugoslavije). Malo je kome poznata činjenica da taj Savez nije osnovan ni na Kleku, ni na Triglavu, nego, eto, na Plitvicama, a na prijedlog HPD-a.

U Zagrebu je te godine održana Druga izložba HPD-a na kojoj su se isticale plitvičke fotografije Dragutina Paulića. HPD je na poticaj Plitvičkog društva dalo izraditi ploču s kartom planinarskih staza i pričvrstilo je na željezničkoj stanici Rudopolje.

Predsjednik HPD-a dr. Krajač protestirao je zbog rušenja povjesne Gradine nad Plitvicama, koja je trebala poslužiti kao kamenolom, i Ministarstvo šuma izdalo je 2. svibnja rješenje kojim se zabranjuje daljnje raskopavanje.

"Hrvatski planinar" je u broju 7 tiskao prijedlog zakonske osnove o zaštiti Plitvice koji je sastavio tajnik Plitvičkog društva dr. Marko Eisenhut, a iduće je godine također tiskalo i njegov izvještaj o trodnevnom filmskom snimanju Plitvice (operator je bio H.Bethke iz Berlina).

Godine 1928., nakon što je predsjednik HPD-a dr. Krajač postao ministrom za trgovinu i industriju jugoslavenske vlaste, njegovom je zaslugom izglasani finansijski zakon kojim su Plitvice (i Štirovača na Velebitu) proglašene nacionalnim parkom, prvim na području Jugoslavije. Krajač je pokazao svestran interes za Plitvice. Svom planinarskom prijatelju **ing. Anti Premužiću i arh. Vlatku Vidmaru** povjerio je izradu regulatornih osnova za izgradnju ljetovališta na Plitvicama, a zatim sazvao povjerenstvo stručnjaka za ocjenu tih osnova, u kojem su HPD zastupali sam Krajač i botaničar **Ivo Horvat**. Krajač se tom prilikom dalekovidno zalagao za lanac more-planine-jezera, protiv ceste uz Kozjak, a za cestu od Slunja i Zagreba. Svoje je ideje objavio pod naslovom "Uredenje Plitvičkih jezera" u "Hrvatskom planinaru" broj 7, 1929.

Krajač je Premužiću pribavio i finansijsku pomoć za radove na Plitvicama, što je Premužić iskoristio za izradu pješačkih puteva sličnih turističkoj stazi na Velebitu, dovršenu tri godine poslije. Osim toga, označio je i pošljunčio novu stazu od Ž. stanice Rudopolje, istražio nekoliko velikih špilja te uredio prilaze do njih radi turističkog posjeta. O tome je sam Premužić izvještavao u "Hrvatskom planinaru" (1930), a Krajač je objavio pravu studiju "Špilje na Plitvičkim jezerima" (HP 1933, br.6). Mnoge zanimljive detalje iz toga doba Premužić je objavio 1966. u memoarskom članku "Nekad bilo, sad se spominjalo" (Naše planine, br.3-4).

Zahvaljujući smisljenoj suradnji, HPD organizira velike izlete na Plitvice, posebnim vlakovima.

Novi predsjednik HPD-a, **prof. Josip Pasarić**, vodi 1931. na otvorenje plitvičkih špilja 400 planinara, što se ponavlja 1933. godine. O tome je pisala dnevna štampa, a izvještaji su objavljeni i u "Hrvatskom planinaru". Taj časopis daje prostora i Plitvičkom društvu, pa tako povodom smrti osnivača **dr. Gustava Janečeka**, 1930. iznosi povijest Društva tajnik **dr. Marko Eisenhut**, a 1937. ga dopunjuje člankom "Naš turizam i zaštita Plitvičkih jezera".

Podružnice HPD-a u Bjelovaru, Dugoj Resi i Sisku ponovno pokreću pitanje gradnje kuće na Plitvicama i organiziraju novčanu sabirnu akciju. U tome su se istakli predsjednici podružnica **Viktor Borovečki i Matija Filjak**. "Hrvatski planinar" donosi niz informativnih i poetskih putopisa raznih autora, kao što su **Vlado Horvat** ("Zimski čari Plitvičkih jezera"), **Karla Kolesarić** (oba 1932), **Belizar Bosnar** (1939), **Višim Peroš** (1940).

Uoči samog rata omladinci HPD-a obnovili su markaciju iz Rudopolja i popularizirali taj smjer pristupa.

Drugi svjetski rat je, dakako, prekinuo svako djelovanje na Plitvicama, a 1942. je likvidirano i Plitvičko društvo. Njegova je imovina pripala HPD-u. O tome "Hrvatski planinar" (1943, br.6-7, str. 101) izvještava: "Uslijed prestanka djelovanja "Društva za unaprediranje Plitvičkih jezera" došlo je naše društvo u posjed cijelokupne imovine toga društva, koja se sastojala od pokretnina, knjiga, fotografskoga materijala, te 51.447,80 kruna. Gotovina je koristonosno uložena, pa će biti, čim to prilike dopuste, upotrijebljena za gradnju planinarske kuće na Plitvičkim jezerima". Danas znamo: novac je bio obezvrijeden inflacijom, a arhiva se sada čuva u Planinarskom muzeju u Samoboru.

Na kraju ove kronike samo nekoliko riječi o poslijeratnom razdoblju.

Plitvice su postale nacionalnim parkom i svjetskom baštinom. Planinarska pionirska misija je, dakle, završena. No to ne znači da su planinari zaboravili na Plitvice. Paulićev "Vodič" iz 1923. doživio je još nekoliko osuvremenjenih izdanja. "Naše planine" nastavljaju donositi putopisne i stručne članke o Plitvicama i njihovoј zaštiti, na primjer, **Gušićevu** studiju "Plitvička jezera i njihova zaštita" (1969, br.3-4 i 9-10). Sve do izgradnje ceste Zagreb-Plitvice planinari redovno održavaju markacije od najbližih željezničkih stanica, a na pola puta, u Čorkovoj uvali, ureduju planinarsko sklonište u potkrovju šumarske zgrade. Markiraju uspon na Oštiri Medvjedak, planinarski vidikovac iznad Jezera. I stalno budno prate što se zbiva na Plitvicama, dižući svoj glas čim se pojavi neka opasnost za njihovu prirodu.

Ismet Baljić - Puba

Vaš osobni karton u Planinarskom savezu, kao i cijeli životopis, obiluju svim mogućim planinarskim djelatnostima koje traju neprestano više od 40 godina - kako na sve to dospijete?

Vremena ima malo, zapravo premalo ili sve manje. Mnogo toga u životopisu nije ni spomenuto jer možda nije bitno, recimo tridesetak električnih instalacija u prijateljskim i planinarskim kućama, brojni usmeni, pismeni i telefonski kontakti. Općenito se ne smatram lijenum, uporan sam u provođenju zamisli; uz zdravstvene defekte primjerene življenu i dobi, još mi kondicija dopušta mnoge djelatnosti - ne treba klonuti! Žao mi je što u brdima ne susrećem mnoga dobnih kolega, a na skijama samo jednoga!

Sjećam se iz ranih pedesetih godina vaše zamisli o ekspediciji na Ararat, u vrijeme kad je to bila gotovo heretična misao. Bili ste, dakle, začetnik hrvatskog ekspedicionalizma. Danas možete slobodno govoriti o tadašnjim neprilikama.

Bilo je to 1953. godine, mislim, a i dokumente još čuvam. Poslije onog ratnog pustošenja i poslijeratnog nasilja naši su dometi bili skromni. S Albertom Glavačom i Brankom Golešićem pokušali smo organizirati ekspediciju na Ararat. To danas čudno zvuči, kao što je tada i nama čudno zvučalo da je prof. Gušić u svoje vrijeme organizirao ekspedicije na Durmitor i Prokletije. Za Ararat sam ishodio tursku dozvolu. Bilo je teško, granica sa SSSR-om je blizu Ararata. Ali, u PD "Zagreb" je vladajuća stranka osuđetila taj pothvat i proglašila ga traženjem biblijskih tragova Noeove arke. Kao da i Korab ne prati ista legenda! Zajedno s osuđivanjem ekspedicije eliminirani su bili i akteri (ili obratno). Imena onih koji su donosili odluke i njihove tadašnje izjave pamtim. Oni koji su još živi, sigurno bi ih se sada odricali - ali bilo bi ih neukusno spominjati. Nakon toga smo s Albertom Glavačom 1956. pokušali obnoviti pothvat pod okriljem PDS "Velebit". Proizveli smo i dio opreme (prvi, zeleni vestoni). Ni taj pokušaj nije dobio blagoslov, a opremu je tadašnji tajnik PSH dao riječkoj ekspediciji na Kilimandžaro - jer "sve je to naše". Danas su Ararat i Kilimandžaro samo ekskurzije, a čini mi se, da je tadašnji riječki pothvat bila prva ekspedicija iz onoga što je nosilo YU-oznaku.

Godine 1965. ste objavili u "Našim planinama" osvrt na orijentacijski sport u planinarskoj organizaciji. Premda je bio vrlo kritički intoniran, objavio sam ga riskirajući proteste. Kako danas gledate na to pitanje?

Jesam, i danas tako mislim. U počecima planinarske organizacije nakon rata mnogi su oblici rada bili podilaženje režimu: prvomajska parada, sletovi s političkim obilježjima i govorima, partizanski marševi, natjecanje ZREN (Za Republiku naprijed!) i glupi orijentacijski marševi na kojima se svašta bodovolo: odgovori iz NOB, pogoci iz pušaka, prva pomoć itd. Kad sam upoznao u Danskoj pravi orijentacijski sport, nastojao sam i uspio njime potpuno istisnuti besmisli koje su bile prakticirane. Ujedno sam uvidio da se planinarska organizacija previše bavi svaštarenjem, bježeći od svojih osnovnih djelatnosti. I danas smatram da se ona ne treba baviti orijentacijskim sportom (ali ga treba koristiti). Tome je sportu mjesto u odgovarajućim klubovima, isto kao i skijaškom sportu (i njime se treba koristiti), ili speleologiji, kampiranju, kajakarenju, zmajarstvu, padobranstvu itd. Nekada sam na ovo svoje iznošenje dobio mnoga pismenih podrški, - imam ih sačuvane. Vremena se mijenjaju, možda će mi sada za to stići pokude, jer su se ljudi uživjeli u nešto što je ipak neprirodno i čega u alpskim zemljama nema. A Hrvatska je ipak prialpska zemlja.

Ismet Baljić - Puba

Ismet Baljić, zagrebački velebitaš poznatiji pod nadimkom Puba, rođen je 17. rujna 1923. u Mostaru, školovao se u Mostaru i Zagrebu, studirao na Elektrotehničkom fakultetu u Zagrebu. Kao projektant radio u poduzećima "Elektroprojekt" i "Rade Končar" (ranije ELIH). Od početka 1990. je umirovljenik.

Kao gimnazijalac bio je skaut i tada posjećivao Velež, Prenj, Čabulju, Čvrsnicu, Karavanke, Beskide.

Nakon drugog svjetskog rata studirao je uz zaposlenje i rad. zajedno s pok.prof.Božom Kirićinom radio je na postavljanju visinskog meteorološkog opservatorija na Zavižanu, konstruirao više meteoroloških instrumenata za planine (totalizator, vjetrulju, spravu za mjerjenje gustoće snijega i ledenog ovjesa). Bario se aerološkim mjerjenjima. U elektrotehničkoj praksi radio je na velikom broju konstrukcija transformatora, nakon toga na projektiranju mnogih energetskih i industrijskih električnih postrojenja. Poslovno i privatno više je puta boravio u skoro svim europskim zemljama, te u Libiji, Iraku, Kanadi, na Grenlandu.

Godine 1947. učlanio se u planinarsku sekciju Sportskog društva "Jedinstvo", 1948. u PD "Zagreb" u osnivanju i Alpinistički odsjek, zatim je bio suosnivač Visokogorske sekcije (poslije Grupa Goranin), bio je potpredsjednik PD "Zagreb". Od 1953. je član PD Sveučilišta "Velebit", dugogodišnji član uprave ili nadzornog odbora.

Nosilac je mnogih domaćih planinarskih priznanja i nagrada SOFK Zagreba (koja mu nije nikada bila uručena!).

Godine 1962. završio je tečaj za turne vodiče švicarske skijaške organizacije u Bernskim Alpama; popeo se skijama na sve vrhove oko Engstlingenalma, u nastavku posjetio skijama dostupne vrhove oko Zermatta i matterhorna. Godine 1953. bio je na ledenjačkoj turi do Dreiherrenspitze do Gr.Venedigera (Zidan-Kober). Sudjelovao je u zimskom priječenju južnog Velebita (Matz-Smerke-Čelap). Godine 1957. bio je na prvom međunarodnom ocjenском natjecanju GSS u Tatrama (Zakopane, Kasprov Vjerch).

Godine 1963. bio je nastavnik na Visokogorskoj školi austrijskog "Naturfreunda", nosilac je zlatnog znaka "Meisterklasse". Ispenjao je ledenjačke smjerove oko Mooserboden. Tada je suvremenu penjačku opremu i tehniku, posebno ledenjačku, uveo u AO "Velebit" i Zagrebačku alpinističku školu (do tada je još bilo uobičajeno navezivanje oko struka).

Aktivno je sudjelovao u organiziranju gotovo svih hrvatskih, zagrebačkih, splitskih, velebitačkih, slavonskih i zasavskih alpinističkih ekspedicija i pohoda. Godine 1976. sudjelovao je u pohodu na istočni Grenland.

Završio je tečaj za trasera orijentacijskih staza (IOF) u Danskoj (1962), natjecao se na prvenstvu Skandinavije u orijentaciji. S Dolfijem Rotovnikom uveo je suvremenih orijentacijskih sport u domaća natjecanja, sudjelovao u trasiranju i provođenju osam otvorenih prvenstava Zagreba u orijentaciji.

Kad je izgorjelo Ratkovo sklonište na Samarskim stijenama, zdušno ste se prihvatiли njegove obnove. O tome je bilo malo pisano, evo prilike da nam kažete kako je to bilo.

Dana 22. veljače 1982. Ratkovo je sklonište izgorjelo, zapravo, bilo je spaljeno. Vinovnik nije sasvim nepoznat! PDS "Velebit" se našao u dilemi: rekonstruirati barakicu koja je bila u srcima mnogih velebitaša ili izgraditi nešto novo. Naden je kompromis u projektu arh. Nenada Paulića. Skoro ne htijući našao sam se u središtu pothvata, od prikupljanja velebitaškog novca, do svega ostalog, pa i rada na gradilištu. Bio je to veleban pothvat starijih velebitaša i mladeži. Uskoro će Ratkovo sklonište navršiti 10 godina novog života - nadajmo se! Deset knjiga dojmova sadrže pohvale i, što me najviše veseli, izraze sreće ljudi u doživljaju te velebitne prirode i u nju uklopljenog jedinstvenog, nigrđevidenog, neponovljivog "gnijezda iznad vrtače".

Iako vam je po svestranoj i sistematskoj djelatnosti teško naći preanca u planinarskoj organizaciji, izgleda da ste se uvijek klonili istaknutih funkcija i zato ste za širu javnost ostali gotovo nepoznat. Tko na primjer zna da ste Zlatni znak PSH dobili 1968., a Zlatni znak PSJ čak šest godina prije toga. Čudan redoslijed! Ipak, kao da za jednu djelatnost niste našli vremena - markiranje puteva.

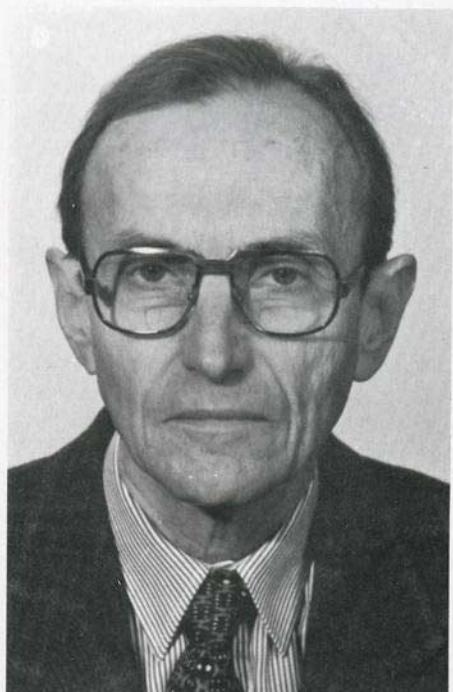
Dugogodišnji je sudionik na savjetovanjima austrijskog Visokog kuratorija za sprečavanje nesreća u planinama i Internacionalne komisije za alpsko spašavanje "IKAR".

Snimio je oko 10.000 diapositiva, održao brojna predavanja i sudjelovaо u organiziranju i sprovodenju mnogih planinarskih priredbi, u obnovi Hirčevog doma na Bijelim stijenama, izgradnji doma "Ivan Pačkovski" na Puntijarki, a 1982/1983. vodio je ponovnu izgradnju Ratkovog skloništa na Samarskim stijenama. I sada održava ovo sklonište.

Nosilac je alpinističkog znaka. Bio je predavač i instruktor u Zagrebačkoj alpinističkoj školi.

Uspinjao se i skijao u domaćim planinama, Alpama, Beskidima, Tatrama, Dolomitima, Rodopima, Rocky Mt., u području Mt. Blanca, Grenlanda i norveškim planinama. Gorski spasavalac je od 1952, osnivač je i prvi pročelnik prve stanice GSS u Hrvatskoj, instruktor GSS, dugogodišnji član Komisije za GSS i Koordinacijske komisije za GSS. Vodio je mnogobrojna spašavanja, vodio je tečajeve GSS u Hrvatskoj (Zavijan 1957, Sljeme 1962) i u Makedoniji, zatim mnoge vježbe i seminare GSS, a bio je i član ispitne komisije GSS. Konstruirao je i sam izradio neke sprave za spašavanje (pojedine su još u upotrebi). Vodio je potkomisiju za opremu i u hrvatski GSS uveo korištenje unificirane IKAR-ove opreme i tehnike spašavanja. Godine 1953. organizirao je prvu (i jedinu?) izložbu GSS u Zagrebu.

U zimi 1952/53. ustanovio je prva dežurstva GSS na skijaškim terenima Medvednice, koja još i danas traju. Tokom 39 godina spašavalačkog

rada mnogo je puta intervenirao, pružao pomoć i transportirao unesrećene.

Kao član planinarskih formacija izradio je više pravilnika GSS i organizacijskih naputaka (Statut GSS, pravilnici o ispitima, o evidenciji spašavanja, izvještaj o nesreći), društvenih i sekcijskih pravilnika, pravilnik o putnoj blagajni, o fondu za spašavanje pri ekspedicijama itd.

Dr. Željko Poljak

Da, na to nisam dospio, ali volim dobre markacije. Nekoliko puta sam, na jesen, markirao sjeverni Velebit trakama koje traju jednu sezonu, da se lakše krećem kada snijeg pokrije staze i ljetne oznake. Bilo bi dobro uvesti raznobojne oznake za pojedine putove (kao što je u Beskidima), bilo bi dobro izostaviti sve što podsjeća na tzv. "masovno izletništvo", koje je ujedno najmanje kvalitetno, i dobro bi bilo da ono nestane iz naših brda - kako ga ni drugdje nema.

Smatraju vas nekom vrstom "živog planinarskog adresara" ili "personalnim kompjuterom". Kad god sam trebao neku vezu u svijetu, znao sam da se na vas mogu osloniti. Je li to u vas poseban talent?

Imam kontakte s mnogima. Tijekom moga življenja su kroz GSS i kroz PDS "Velebit" prošle mnoge generacije, mnogi su se razišli po svijetu, ali su ostali sa mnom čvrsto povezani, pa kada se, makar i nakon dugo vremena sretнемo ili obratimo jedan drugome, kao da smo se tek jučer rastali. Upravo zbog toga sam mogao provesti neke pothvate kolektivnog sudjelovanja u radu i u financiranju, pa i u ovo sadašnje teško vrijeme, no o detaljima sada nije još vrijeme da se govori. Česti boravak u brdima, ekspedicije, školovanje, sve mi je to pribavilo velik broj znanaca i prijatelja - s oko stotinjak sam u kontaktu u bijelom svijetu.

Kako se vaša obitelj uklapa u sve te vaše djelatnosti. Nije li prikraćena zbog njih?

To nije baš jednostavno. I supruga i kćerka (dok je živjela uz nas) rado idu u brda i nije jednostavno odvojiti se za neki pothvat koji nije obiteljski, a toga je bilo obilje - tečajevi, GSS, izgradnja, škole i slično. Ali ja sam se često morao nečega odreći (Ande 1964. s Fritzom Morawcem, Kavkaz). Ipak je obitelj prečesto bila prikraćena i zbog toga sam i supruzi i kćerkama zahvalan za razumijevanje. Pomalo se tješim, jer mi se čini da sam učinio sve i da u okolnostima našeg življenja ipak imamo više nego ili mnogi drugi ljudi iz sličnih krugova.

Kad se osvrnete na prošlost, možete li se sjetiti nekoga svog promašaja u radu u planinarskoj organizaciji? Znam da je ovo pitanje provokativno i niste na nj dužni odgovoriti.

Kako da ne. Najviše mi je žao što sam potaknuo postavljanje na neke funkcije pojedince koji su se loše pokazali - no i to je ljudski, a boljeg izbora nisam imao. Bilo je i katastrofalnih posljedica - to bi bila neugodna i duga priča.

A vaša veselja ili tuge?

Bezbroj puta sam bio veseo i u društvu i u prirodi. Ipak je moja najveća sreća kada sam nekome pomogao u nevolji i u pravi čas i kada mogu reći "sve je dobro što se dobro svrši". I tuge ima kada se nešto izjalovi, kada ne uspije, kada sam svjedok pustošenja. Najtužnija je smrt u planini, ispraćaj dragih prijatelja. Postoje i druge žalosti - pronadite onih 4-5 redaka koje ste 1975. o meni zapisali u Biografskom leksikonu hrvatskih planinara, ali me ni to ne obeshrabruje - jer bio sam "bez pedigree".

Neka vam objavljivanje ovog intervjuja bude neka vrst zadovoljštine za taj nena-mjerni propust. I što biste još mogli reći na kraju?

Obično su ovaki razgovori zloguka podloga za nekrolog, a na njega ne želim misliti. Nekoliko sam puta bio u ozbiljnoj opasnosti da izgubim život i zbog toga ga znam cijeniti. Prihvatljiv opseg razgovora za tisak je ograničen, mnogo toga ostaje nerečeno, a mnogo toga još nije za priopćavanje.

Speleologija

Smrznuti, mokri, sretni

MLADEN KUHTA, ZAGREB

Crni Kicelj! Hladno, mokro, uzbudljivo i 285 metara duboko. Asocijacija jedne generacije željezničaraca. A voda? Puno hladne vode.

To je kroki portreta Male (Crne) Kiceljeve jame kod Skrada. Podzemnom vezom s Velikom Kiceljevom jamom spaja se u Sustav Kiceljeve jame, ukupne duljine 1075 metara. istraživanja toga sustava trajala su od 1963. do 1985. godine, a provedene su ukupno 22 istraživačke akcije. Mnoge od njih prekidane su zbog velikih količina vode koja se potocima slijeva kroz otvore jama. Na zlu glasu među spiljarima osobito je Mala jama, na što ukazuje i činjenica da nakon istraživanja i topografskog snimanja 1978. godine nije bilo ponavljanja.

U neka sretnija, ne tako davna vremena, kružile su mi glavom ideje o obilasku neke ozbiljno duboke bjelovjetske jame. Kako se to popularno kaže, planirao sam "ekspediciju". Čitajući izvješća s istraživanja tih ozbiljnih jama, često sam nailazio na opise podzemnih tokova i tutnjavu slapova. Posebno je živahan opis istraživanja jame Sima de la Puerta de Illamina (Bu-56) u Španjolskoj, objavljen u "Spelunci". Dečki su se tamo dobro okupali, a povremeno je Neptun bio veći bog od Hada. I sve su to preživjeli. Malo pomalo, obuzela me želja za vodom. Veterički Kanal slapova nije bio dovoljan za njeno gašenje. Zajedno s Lukom (Ozren Lukić), lako napaljivim speleološkim ovisnikom, krenuh u potragu za rupom u kojoj ima i vode i vertikala. Vrlo brzo sjetimo se Male Kicljeve. Da veselje bude veće i za razliku od naših prethodnika, pričekali smo kišno razdoblje. Nekad se čekalo na sušu, a i tada graden je sustav kanala za odvodjenje vode od ulaza u jamu. Uoči odlaska stariji dečki su s nevjericom kimali glavama ili odmahivali rukom. Optimalni uvjeti poklopili su se 25. svibnja. Potoci na ulazu u jamu veselo su se pjenili preko glondži i balvana, ispunjeni proljetnim kišama. U rupu je curilo 50-60 litara vode u sekundi.

Do ulaza smo dovoljno špage za spuštanje na dno, premda to nije bio imperativ naše akcije. Najviše nas je zanimalo kako izgleda 80-metarska vertikala i skokovi u središnjem dijelu jame i možemo li uz današnju tehniku opremiti i svladati Crni Kicelj u najnepovoljnijim uvjetima. S "Majkom" za pasom i uz zvezet karabinera krenusmo ususret novom iskustvu.

Prvi skok, prva greška, ali na sreću i posljednja. Sam ulazni dio moguće je svladati slobodnim otpenjavanjem, premda se preporučuje uže. Naravno, mi ga nismo ni ponijeli. Zbog lakšeg silaska bacao sam transportne vreće s užetima na dno skoka, desetak metara niže. Bravo!? To reče Luka. Shvatio sam, ali bilo je prekasno. Pekmez, neizbjegna "Teta Liza" (od jagode) razletjela se po unutrašnjosti transportnjaka. A bila nam je sve. Doslovno.

Nakon dva manja skoka, svladana bez teškoća, evo nas ponad velike vertikale. Naginjemo se, nastojeći svjetлом karbitki prodrijeti što dublje u pakao. Jedino što vidimo je košmar milijuna kapi što jure u tamu. Nema druge nego pokušati spuštanje. Postavljam prečnicu iznad vertikale, bježeći što dalje od slapa. Zahvaljujući "Majku" novo sidrište je brzo gotovo. Valja krenuti. Desetak metara niže počinje predstava. Našao sam se u slapi. Karbitku treba zaboraviti. Svijetlim "vonderom" i pokušavam se prisjetiti kada sam zadnji put promjenjen baterijski uložak. U jednom trenutku dobacujem Luki da bez škrge ne bu išlo. Ipak grebem po stijeni, navlačeći se u stranu. "Majk" ponovo ima posla. Spit za spitom, sidrište za sidrištem, samo što dalje od vodurine. Uskoro sam trideset metara niže. Ostalo je još pedesetak metara. Slap mi je ponovo na glavi. Bježim u prečnicu. Nakon pet-šest metara zabijam spit. To bi trebalo biti sidrište za dalje. Procjenjujem situaciju. Slap se razbio o stijenu, pa je bunar ispod mene cijelim profilom ispunjen vodom. Tutnjava zaglušuje svaki pokušaj komunikacije s Lukom, koji još čuči na ulazu u vertikalnu. Pokušavam upaliti karbitku, ali ništa od toga. Vjetar izazvan padom vode gasi je isti tren. Tada spazim policu nekoliko metara iznad. Malo je uvučena i nije u nemilosti slapa. Odlučih se popeti do nje i pričekati Luku. Vrlo brzo postaje mi jasna razlika između zamisli i realizacije. Prvo sam otisao pet metara u prečnicu, a sada treba isto toliko ispenjati. Ako zveknem sa svojih stotinjak kilograma, koliko imamo ja i oprema, bit će veselo. Na sreću nisam isprobao dinamičku nosivost "statika". S police vičem i mašem Luki da krene. Nešto od toga je dešifrirao i vidim ga kako grozničavo koristi svojih pet minuta za osobnu higijenu. Nedostaje mu samo patkica.

Na kraju police je neka rupa, a iz nje puše vjetar. Ma što puše, to je senjska bura u njaboljim danima. Uvlačim se u kanal. Nakon nekoliko metara zastaje mi dah. Ispod mene je prekrasna suha vertikala. Očito je riječ o paralelnoj jami, jer iz dubine čujem tunjavu slapa. Sada sam siguran, Kicelj je naš. Bušim rupu za spit i postajem svjestan činjenice da "Majk" odustaje. O da, nisam predstavio trećeg člana ekipe. Majk je baterijska električna bušilica. Mezimac težak 2,5 kg, bez kojeg vjerojatno ne bismo dogurali do ove police. Kad

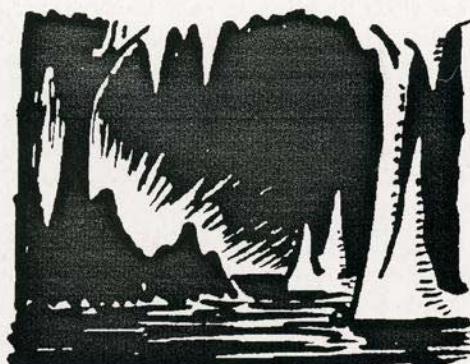
se izvučeš u prečnicu, visiš u nategu užeta jednom rukom zakvačen za kakvu ljsku, druga je dovoljna da uz pomoć Majka zabiješ spit.

Ovu zadnju rupu morao sam dovršiti ručno. Luka je već pokraj mene. Zanimljivo je promatrati kako kamena prašina iz spitera nošena vjetruštinom leti u zrak umjesto da kulturno pada pod moje noge. No dobro je, bar nema vode. Narednih pedesetak metara brzo je sviđano i evo nas ponovo na vodi. Nedaleko od nas ruši se slap. Vodena prašina pršti na sve strane. Uopće nas ne zanima kako je pod samom vertikalom. To što vidimo i osjećamo s udaljenosti od dvadeset metara dovoljno je upečatljivo. Jurimo dalje. U nastavku su manje vertikale i pravilnim postavljanjem sidrišta gotovo potpuno izbjegavamo vodu. Bez Majka potpuno sam se preorientirao na obične klinove i bogom dana prirodna sidrišta. Kosti, spirale i zvjezdice iznad Lukine glave najbolje mi govore o njegovom mišljenju, ali sve je pod kontrolom. Spiljari imaju urodeni antagonizam prema svemu što nije spit. Iz razdoblja bavljenja alpinizmom zadržao sam naviku upotrebe klinova i raznih drugih čuda. Premda su do sada sva sidrišta izdržala, dečki i dalje "pletu kečke". Ja to ne kužim.

Igrajući se tako, malo pomalo i evo nas na dnu. Stojimo kraj slapa na -265 metara. preostalih dvadesetak metara dubine nije moguće proći jer je taj kanal sada potpuno potopljen, a i da nije, puzanje nas ne privlači. To smo obavili još '85. Dijelimo suhu frtaljku kruha koja miriše na Tetu Lizu s početka priče. Pouka: ne bacaj vreću koju nisi pakirao.

Idemo van. Raspremamo jamu. Sa svakim skokom vreće su sve teže. Mokra užad i željezo. Poprilično potrošeni, ipak radimo ko urice. Vjerljivo zato što se više ne trebamo ni gledati da bismo znali tko što misli. Dosta smo toga već odvalili zajedno. Na gornjem dijelu velike vertikale ponovo kupanje. Raspremajući prečnicu, uletim u samo središte slapa. Nije mi ništa! Nije mi ništa! Ono što ude kroz ovratnik izleti kroz nogavice. Voda se slijeva po licu pa, da bih mogao disati bez prevelikog opijanja Kiclavim studencem, refleksno formiram grimasu koju obično koristimo pri tuširanju ili pranju kose. Nedostaje samo tridesetak celzijevaca i šampon. Gore sam. Skokovi u izlaznom kanalu brzo su preskočeni. Zvjezdano nebo nad otvorom. Još samo posljednji skok, koji treba slobodno ispenjati. Dodajemo si onih pet transportnih vreća i gmižemo van. Posljednjih nekoliko metara i gotovo. U stvari, nije još. Sad već drveni, cukamo opremu do auta, desetak minuta u brdo. I to je stvarno kraj.

Prijateljski stisak ruke pod vedrim noćnim nebom Gorskog kotara, nakon 11 sati boravka u njegovu podzemlju. Smrznuti, mokri i sretni. Svima koji su se popeli na neko brdo, ispenjali neki smjer ili se izvukli iz neke rupe poznat je osjećaj koji u tim trenucima prožima čovjeka. Iluzorno ga je poslijе opisivati, jer on postoji samo u tim trenucima. Ipak nešto ostaje u nama, nešto što kao iskra bljesne u našem sjećanju, nešto što je i mene ponukalo da uzmem olovku i papir. U ova tužna vremena to mi izgleda kao Lux in tenebris - svjetlo u tami.

Predstavljamo planinarska društva

U ovom broju: HPD "Osorščica", Mali Lošinj

BOLTO GABERŠEK, tajnik

Godine 1886. osnovano je, na poticaj bečkog liječnika dr. Schrottera, u Malom Lošinju Turističko društvo kao sekcija bečkog Oesterreicher Touristkluba. Njeni su članovi već iduće godine povelji na vrh Osorščice austrijskog prijestolonasljednika Rudolfa, a zatim potakli izgradnju 5,5 km dugačke planinarske staze od Nerezina do vrha Sv.Mikula na Osorščici. Ta staza je i danas prohodna i označena markacijom.

Tokom X i XII stoljeća između ostalih samostana podignut je i samostan benediktinskog reda Sv.Nikole na vrhu Osorščice. Danas je ostala samo kapelica koja ujedno služi i za planinarsko sklonište.

HPD "Osorščica", osnovano je 10. prosinca 1990. godine, kada je održana osnivačka skupština, iako to nije i početak planinarskog rada na otoku Lošinju. Od 1984. godine u Malom Lošinju je aktivno djelovala Podružnica PD "Milengrad" iz Budinščine. Podružnica je brojala 15 članova i bavila se propagiranjem planinarstva na otoku Lošinju. Kada su se stekli svi potrebni uvjeti, Podružnica prestaje s radom i osniva se PD "Osorščica". Za predsjednika društva izabran je prof. Elvis Vickić a za tajnika Bolto Gaberšek. Ova dvojica su i glavni pokretači planinarske ideje.

Osorščica u svibnju 1991: završetak radova na obnovi kapelice Sv. Mikul
(ovi momci sada brane Velebit)

SJEDIŠTE. Sjedište društva je u Malom Lošinju, D.Bože Milanovića 8 (bivša Kardeljeva), u privatnoj kući tajnika društva.

NAZIV. Na sjevernom dijelu otoka Lošinja pruža se desetak kilometara dugačak greben Osorščice. Zanimljiv je paradoks da je ime dobila po gradu Osoru (stari rimski Apsorus, bizantska Opsara) koji se ne nalazi na Lošinju nego na susjednom otoku Cresu. Ime je nastalo dok još Osor nije bio od Lošinja odijeljen današnjim morskim tjesnacem Kavada (mletački: prokop) širokim 11 metara i premoštenim pokretnim mostom, koji je probijen da bi se omogućio prolaz brodovima. HPD "Osorščica" uzima ime po ovoj otočkoj planini Osorščici, visokoj 588 m.

ZNAK DRUŠTVA. Znak društva je krug, na čijem obodu je ispisano H.P.D."Osorščica" Mali Lošinj. U sredini kruga je planina Osorščica, ispod je more. Na desnoj strani znaka je planinarska markacija, a na lijevoj planinarska torba ispod bora.

ČLANSTVO. Društvo broji ukupno 70 članova. Od toga broja seniora je 40, mlađeži 10, podmlatka 20. Članstvo čine učenici, radnici i djeca.

ORGANIZACIJA. Društvo upravlja Izvršni odbor s predsjednikom na čelu, a svi članovi društva čine Skupštinu.

Članovi se okupljaju svakog ponedjeljka u prostorijama Sveučilišta. Svi članovi koji su uključeni u rad društva rade dobrovoljno.

FINANCIRANJE. Glavni izvor financiranja su dotacije poduzeća s kojima je nađen zajednički interes. Društvo je ponudilo turističkim poduzećima markirane staze na Osorščici i na brdu Sv.Ivana iznad Velog Lošinja za vođenje izleta turista. Za veće grupe turista društvo daje i vodiča. Nažalost, ove godine to je slabo išlo jer nije bilo turista, a poduzeća su ostala u besparici kao i planinari.

EDICIJE. Društvo je izdalo u suradnji i uz pomoć turističkih poduzeća propagandni letak o planinarskoj transverzali "Osorščica" i višebojni dnevnik planinarske transverzale "Osorščica". Izrađena je i spomen-značka koja se dodjeljuje planinarima za obidenu transverzalu. Radi se na izdavanju karte sa speleološkim objektima na otoku Lošinju i Cresu.

PLANINARSKI DOM. Društvo posjeduje planinarski dom u Sungeru, Gorski kotar. Ove godine društvo je dobilo od sindikata Lošinj bivšu osnovnu školu u Sungeru, koju je sindikat imao za odmaralište djece. Dosada smo sredili dokumentaciju oko prijenosa doma u vlasništvo društva. Izrađeni su i projekti uređenja sa svim troškovnicima. Uz ovo, društvo posjeduje malu skijašku vučnicu i 20 pari skija. Nažalost, zbog rata u Hrvatskoj ne znamo kada ćemo početi s radovima na obnovi doma i kada ćemo ga otvoriti.

PLANINARSKI PUTEVI. Godine 1989. otvorena je planinarska transverzala "Osorščica" koja ima 6 kontrolnih točaka i može se proći za 6 do 7 sati. Polazna točka za uspon je mjesto Nerezine na cesti Porozina-Mali Lošinj, a završava u autokampu u Osoru.

Društvo je uredilo i markiralo planinarsko-turističku stazu Mali Lošinj - brdo Sv.Ivan - V.Lošinj.

IZLETI I AKCIJE. Društvo je organiziralo više izleta i pohoda. Članovi su tako obišli cijeli Velebit i to nekoliko puta, a zatim Gorski kotar, Bijele i Samarske stijene, Bjelolasicu, Klek, Risnjak, a ovog ljeta bili smo i u Julijskim Alpama na višednevnoj turi. Obišli smo i Zagorje (Ivančica, Ravna gora, Strahinjčica, Kalnik). Na Učki i Čičariji bili smo nekoliko puta.

Veliku akciju je društvo imalo na Osorščici gdje je obnovljena kapelica Sv.Nikole. Cijelu obnovu je društvo napravilo vlastitim snagama i na svoj trošak. Ispred kapelice je postavljena metalna kutija u kojoj su smješteni i spomen-žigovi, koje smo isto tako dali izraditi. Imali smo mnogo planova s realnim mogućnostima za ostvarenje, ali je rat koji se vodi u Hrvatskoj onemogućio pravi rad. Nadajmo se da će brzo završiti i da ćemo krenuti što prije u obnovu naših staza i domova - jer planine nas zovu!

Dolhar: Hodočašća u Julijске Alpe

Dr. Rafko Dolhar: Romanje v Julijce, 35. knjiga zbirke "Domače in tuje gore", izdavač "Obzor", Maribor, Partizanska uli.3-5, na slovenskom jeziku, 135 stranica + 12 str. priloga s ilustracijama na papiru za umjetni tisak, tvrdi uvez, ovtak u koloru, format 17x21 cm, naklada 1500, cijena (prije uvodenja slov.tolara) 540 dinara.

Serijs "Domače in tuje gore" mariborskog "Obzora", u kojoj je ovo već 35. knjiga, bez sumnje je riznica slovenske planinarske književnosti. U njoj su redom izlazila originalna djela vrhunskih slovenskih planinarskih pisaca. Sada nam se predstavlja tršćanski lječnik svojim dojmovima iz Julijskih Alpa, pretežno zapadnih.

Najprije nekoliko riječi o piscu. Rodio se 1933. u Trbižu, školovao u Trstu, medicinu diplomirao u Padovi i sada je predavač na Sveučilištu u Trstu. Uz to je svestrani društveni djelatnik, političar, publicist. Kad god ima vremena pohoda obližnji tršćanski Kras, Slavnik, Nanos, Snežnik, ali su mu, zahvaljujući dobrim cestama, pristupačni i visoki alpski vrhovi. Dolhar mnogo putuje, bilježi i fotografira, a kod kuće oblikuje svoje misli na materinski slovenskom jeziku, koji je usavršio u inozemnim školama. Dosad je objavio pet knjiga: Pot v planine (1965), Pot iz planin (1974), Moji kraški sprehodi (1980) i Prgišće Krasa (1983, 1987). Sve su bogato ilustrirane njegovim originalnim fotografijama, crnobijelim i u boji.

U svojoj najnovijoj knjizi autor nas vodi u područje koje je mnogim hrvatskim planinarima vrlo blisko te se zato na nju opširnije osvrćemo. Već iz naslova se vidi da je riječ o Julijskim Alpama, slovenskim i talijanskim, ponajviše o vrhovima koji su pristupačni iz Kanalske doline. Najprije ćemo se, s Dolharom, uputiti na obližnji Kras iznad Trsta, odakle se pružaju vidici na više planine. Slijedi Kanin, Jerebica i veličanstveni Mangart. Odmarat ćemo se na Belopeškim jezerima i uživati u razgledu s Ponca. Upoznat ćemo "Vertikale", vezni put koji su slovenski planinari markirali na tromedi triju država i triju naroda, put koji povezuje Tromedu sa sunčanim Brdima. Pod nama je Kanalska dolina, jedan od najprometnijih prolaza kroz Alpe, jer se tu stječe pet alpskih dolina. Prijeći ćemo preko Ukovške planine i Ojstrnika, pa zatim skrenuti na jug do niza manje poznatih vrhova. Završit ćemo na Višu i Montažu, koji kraljuju iznad čitavog kraja.

Valja naglasiti da se u poglavljima ove knjige ne opisuju putevi i staze, niti gorski krajevi kroz koje prolazimo, jer to možemo naći u svakom boljem vodiču. Ono što je osobito vrijedno jest autorovo doživljavanje u kojem se stalno osjeća njegovo slovensko porijeklo i ljubav prema ovoj prirodi stečena djedovskim nasljedjem. Knjiga ne govori samo o planini nego i o autoru samom, otkrivajući nam mnogo toga o životu jednog Slovencea iza granice, u drugoj kulturnoj sredini, gdje on nije izgubio svoj nacionalni osjećaj nego ga je intelektualno obogatio drugom kulturom.

U ovoj će knjizi osobito uživati čitaoci koji su bilo kada posjetili zapadne Julijce, jer će, uz Dolhara, ponovno doživjeti njihovu ljepotu, uspoređivajući svoje doživljjanje s njegovim. Slovenski im neće biti osobita jezička prepreka, osobito poznavacima kajkavskog narječja. Ne vjerujete? Evo odlomka s kraja knjige, pa prosudite sami:

"Sonce se je zagibalo proti zatonu... Še enkrat sem žezel s pogledom objeti sve vrhove, saj je to zadnji izlet v tem poletju, mogoče v življenu. Sicer je vsako slovo rahel odsev smrti. Tedaj nisem slutil, da enega med naju ne bo pot nikoli več zanesla v gore. In ko

pride tista ura, koj je za vsakogar nekje zapisana, naj tudi mene zaloti v gorah. Tedaj naj mi korak zastane na zračnem skalnem grebenu. Tedaj naj se obzorje znanih ljubih vrhov zavrti pred očmi v zadnjem plesu. Tedaj naj trudna glava obleži na blazini dehtecih gorskih rož in trav. To ni beg z vsakidanjega bojišča, le pobožna želja za tisto uro, ki prej ali slej, neizogibno odbije."

Dr. Željko Poljak

Katalog planinarskih značaka

Uz slike na četvrtoj stranici omota

U ovom broju speleološke značke

Ing.VLADO BOŽIĆ, ZAGREB

Prativši u ovom časopisu seriju članaka falerista Nikole Kizema o planinarskim značkama Jugoslavije, pokušao sam i sam skupiti neke značke i predstaviti ih čitateljima, i to one vezane uz speleologiju. Kao i neki moji kolege speleolozi, i ja skupljam sve speleološke značke i to kako iz Hrvatske, tako i iz bivših jugoslavenskih republika, a i iz drugih zemalja. Ustanovio sam sa žaljenjem, da hrvatskih spel.značaka ima vrlo malo i da izrada značaka baš nema puno veze sa spel.istraživačkom djelatnošću organizacija koje ih daju izradivati. Jer, ima više vrlo aktivnih spel.organizacija, i u istraživačkom, propagandnom i drugom smislu, koje nikada nisu dale izraditi značku svoje organizacije, dok ima organizacija sa skromnim spel.rezultatima koje su si dale izraditi značku svoje organizacije. Ista je situacija s turističkim organizacijama koje upravljaju nekim speleološkim objektima - turističkim špiljama.

Zbog činjenice da je u Hrvatskoj do sada izradeno relativno malo spel.značaka, u Hrvatskoj ima svega nekoliko speleologa - falerista, tj. speleologa koji skupljaju spel.značke. Ipak, prvi pokušaj nekoga organiziranog kolezionarskog rada s temom speleologija načinjen je 1988. godine, neslužbeno, za vrijeme održavanja 10. jugoslavenskog spel.kongresa u Sarajevu, kada se okupila nekolicina kolezionara radi utvrđivanja tko što skuplja. Tada je načinjen popis kolezionara i predmeta kolezioniranja i ustanovljeno da spel.značake skupljaju u Hrvatskoj: Branko Jalžić, Srećko Božičević, Mladen Garašić i Vlado Božić iz Zagreba i Ognjen Bonacci iz Splita. Svaki od navedenih speleologa ima manju ili veću kolekciju spel.značaka, no to su kolekcije male, vrlo skromne u odnosu na kolekcije drugih tema, npr. opće planinarske.

Količina izrađenih značaka ipak je proporcionalna broju aktivnih speleologa i speleoloških organizacija u pojedinoj zemlji. Od bivših jugoslavenskih republika, u Sloveniji npr. ima mnogo i aktivnih spel.organizacija i pojedinih speleologa, pa ima i relativno mnogo spel.značaka (kako značaka spel.organizacija tako i značaka spel.objekata, a i prigodnih), u BiH, Srbiji i Crnoj Gori svega nekoliko, a u Makedoniji ih nema uopće.

U nekim stranim zemljama faleristika, pa i ona speleološka, dobro je razvijena. Speleološka faleristika je vrlo često zastupljena na raznim spel.skupovima (kongresima, simpo-

zijima, savjetovanjima), gdje se organiziraju izložbe, kupnja, prodaja i razmjena značaka. Npr. slijedeća veća izložba spel.značaka održati će se 1992. godine u Španjolskoj (točna adresa: Museo Andaluz de la Espeleología, Apartado 1251, E-Granada, España). Taj muzej inače skuplja sve spel.značke svijeta.

U svijetu postoji publikacija koja se bavi pitanjima skupljanja raznih spel.predmeta, pa tako i značaka. To je časopis *COLLECTIONS*, a od 1981. izdaje ga belgijski speleolog Guy de Block (adresa: Avenue de la Hoesse 48, 1080 Bruxelles, Belgique). Između ostalog, u tom se časopisu obrađuju i spel.značke, a urednik vrlo rado prima priloge i iz drugih zemalja. Do sada je izšao 31 broj, a izlazi prosječno tri puta godišnje. Spomenuti Guy de Block ima vjerojatno najveću privatnu zbirku spel.značaka u svijetu.

U Hrvatskoj, a i u svijetu, speleofaleristi zajedno sa spel.značkama skupljaju i spel.bedževe (faleristi drugih tema prave razliku između značaka i bedževa i skupljaju ih odvojeno). Bedževa u Hrvatskoj ima znatno manje nego značaka. Speleoloških značaka ima dvadesetak, a bedža svega dva (neke značke i oba bedža u više varijanti boja). Ovom prilikom predstavljam sve spel.značke izradene do sada u Hrvatskoj koje posjeduju speleofaleristi iz Zagreba. U pronalaženju predstavljenih značaka i bedževa, kao i u pribavljanju podataka o njima, sudjelovali su svi zagrebački speleofaleristi, a u stručnoj obradi i pripremi za objavljivanje veliku pomoć dao je falerist Nikola Kizem, koji je, među ostalim, zadnji red na slici popunio s pet značaka planinarskih kuća.

Prvi red

Šipila VETERNICA. Prva značka šipile, izrada u seriji od tri značke: bakreno-reljefna i patinirana, reljefno-niklana i reljefno-pozlaćena, sve tri na pribadači, izrada DARS Zagreb. Veličina: širina 14 mm, visina 24 mm. Šipila je poznata od 1899. Prva istraživanja počela su 1934. Za turistički posjet uredeno je prvi 380 metara 1979. Šipila se nalazi ispod planinarskog doma na Glavici, na Medvednici. Adresa vodiča po šipili: Hrvatski planinarski savez, Kozarčeva 22, 41000 Zagreb. Sve su značke iz prva četiri reda iz kolekcije ing. Vladimira Božića, Braće Cvijića 17, Zagreb.

Speleološki odsjek Planinarskog društva "Zeljezničar" - Zagreb. Prva značka Speleološkog odsjeka, emajlirano-pozlaćena i druga u seriji emajlirano-posrebrena, na pribadači, izrada Branko Kasun Zagreb. Veličina: širina 15 mm, visina 19 mm. Treća značka iz ove serije je veličine: širina 9 mm, visina 13 mm, istog oblika, emajlirano-pozlaćena, također izrada Branko Kasun, Zagreb. Speleološki odsjek osnovan je 4.5.1950. godine i jedan je od najaktivnijih u Hrvatskoj, istražio je brojne jame i šipile. Izdaje časopis "Speleolog" od 1953. godine. Adresa: Trnjanska 5/b, 41000 Zagreb.

Planinarski savez Hrvatske - SPELEOLOG. Značka je emajlirano-pozlaćena, na vijak, izrada IKOM Zagreb. Numerirana. Veličina: promjer 33 mm. Komisija za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza (prije Planinarskog saveza Hrvatske) značku dodjeljuje samo članovima speleoloških odsjeka planinarskih društava iz Hrvatske koji polože poseban ispit, imaju aktiv-

ni staž, te praktično i teoretsko znanje. Značka je ustanovljena 1970. godine, od kada je izdano 112 značaka. Adresa: Hrvatski planinarski savez, Komisija za speleologiju, Kozarčeva 22, 41000 Zagreb.

Speleološki odsjek Planinarskog društva "Dubovac" - Karlovac. Prva značka Speleološkog odsjeka, izrada u seriji od tri značke: bakreno-reljefna i patinirana, reljefno-niklana i reljefno-pozlaćena, sve tri na pribadači, izrada DVZ Ponikve. Veličina: širina 25 mm, visina 8 mm. Značka izdana povodom 25. obljetnice rada Speleološkog odsjeka, koji je osnovan 14.11.1957. godine, te je vrlo aktivan u svom radu. Adresa: pp 17, 47000 Karlovac.

GRGOSOVA šipila - Otruševac. Značka je reljefno-niklana i obojena, na pribadači. Veličina: širina 14 mm, visina 22 mm. Šipila je kraj Samobora, u padinama Samoborskog gorja. Otkrivena je koncem prosinca 1973. Za posjet turista uredena je u siječnju 1974. Adresa: Gostionica Josip Grgos, (koji je i otkrio šipilu, te zato nosi njegovo ime) selo Otruševac, 41430 Samobor.

Drugi red

Speleološki odsjek Planinarskog društva "OKI" - Zagreb. Značka je reljefno-niklana i obojena, na pribadači, izrada Jeraša-Ljubljana. Veličina: širina 20 mm, visina 18 mm. Speleološki odsjek osnovan je 1977. i s relativno manjim uspjesima bio je aktivан do 1982. Adresa: Planinarsko društvo OKI, Petrinjska 4/I, 41000 Zagreb.

Šipila MEDVEDNICA. Prva značka šipile, osmoljeno-pozlaćena, na pribadači. Veličina: ši-

rina 20 mm, visina 14 mm. Špilja se nalazi u krškom parku "500 Horvatovih stuba" na Medvednici. Prijednji naziv: Špilja razbojnika Jocce Udmanića. Uredena je za turistički posjet dovršenjem Horvatovih stuba, oko 1950. Špilju i stube održava PD "Zagreb-matica", Bogovićeva 7/III, 41000 Zagreb.

CEROVAČKE PEĆINE - Gračac. Prva značka pećine, bakreno-reljefna i patinirana, dvije u seriji. Veličina: promjer 18 mm. Postoji Gornja i Donja pećina. Otkrivene su 1913, a za turistički posjet uređene 1977. Adresa: Motel "Cerovačke pećine", 48240 Gračac.

CEROVAČKE PEĆINE - Gračac. Druga značka pećine, bakreno-reljefna i patinirana, dvije u seriji. Veličina: promjer 17 mm, izrada Patafta Varaždin.

CEROVAČKE PEĆINE - Gračac. Treća značka pećine, reljefno-obojena i pozlaćena, na pribadači, izrada ČOK Zagreb. Veličina: promjer 16 mm. Izrađena je u seriji od 4 značke, raznih mutacija.

Treći red

Špilja VRLOVKA - Kamanje. Značka je reljefno-pozlaćena, na pribadači, izrada OZAS Samobor. Veličina: širina 13 mm, visina 23 mm. Izrađena je u seriji od 4 značke, raznih mutacija. Špilja je poznata još od početka novog vijeka, kada je služila kao zbjeg pred Turcima. Za posjet je uređena 1928. Adresa: Mjesna zajednica Kamanje, 47282 Kamanje.

Speleološko društvo ISTRA - Pazin. Značka je reljefno-niklana, na pribadači, izrada ZAJC Pula. Veličina: promjer 13 mm. Društvo je osnovano 1975. i bilo aktivno do 1989.

Planinarski savez Hrvatske - INSTRUKTOR. Značka je reljefno-obojena, pozlaćena i patinirana, na dvije sigurnosnice, izrada FAUDE, Gippengen, Švicarska. Veličina: širina 35 mm, visina 45 mm. Na poledini je ugravirano ime nosioca značke (Božić Vladimir). Značku dobiva samo onaj speleolog koji prođe instruktorski tečaj i položi ispit na Fakultetu za fizičku kulturu u Zagrebu. Značka je ustanovljena 1980. godine, od kada ju je primilo 14 speleologa. Adresa: Hrvatski planinarski savez, Kozarčeva 22, 41000 Zagreb.

Speleološka ekspedicija MAROKO 83. Izrađena je u seriji od tri značke: bakreno-reljefna i patinirana, reljefno-niklana i reljefno-pozlaćena, sve na pribadači, izrada DVZ Ponikve. Veličina: širina 16 mm, visina 12 mm. Značka je izrađena povodom Druge speleološke ekspedicije Planinarskog saveza Hrvatske u Maroko 1983. Voda ekspedicije bio je Zoran Bolonić, Baraćeva 4, 41000 Zagreb, iz Speleološkog od-

sekta PD "Željezničar" Zagreb, Trnjanska 5b, Zagreb.

KRAPINSKI PRAČOVJEK - Krapina. Izrađena je u seriji od tri značke: bakreno-reljefna i patinirana, reljefno-niklana i reljefno-pozlaćena, sve na pribadači, izrada IKOM Zagreb. Veličina: promjer 17 mm. Fosilni ostaci diluvijalnog čovjeka iz špilje Hušnjakov breg kod Krapine u Hrvatskom zagorju pod rukovodstvom Dragutina Gorjanovića-Krambergera otkopani od 1899. do 1905. godine. Nadeni su ostaci ljudskih kostura različite starosti i spola, 288 komada kamenog i nekoliko komada koštanog oruđa. Nalazi iz Krapinske špilje čuvaju se u zbirci Geološko-paleontološkog muzeja u Zagrebu.

Četvrti red

KRAPINA NALAZIŠTE. Izrađena je u seriji od tri značke: bakreno-reljefna i patinirana, reljefno-niklana i reljefno-pozlaćena, sve na pribadači, izrada IKOM Zagreb. Veličina: širina 10 mm, visina 18 mm. Značka simbolizira borbu pračovjeka za opstanak. Špilja u kojoj su pronađeni ostaci krapinskog pračovjeka nalazi se iznad sadašnje doline potoka Krapinice.

KRAPINA PRAČOVJEK. Izrađena je u seriji od tri značke: bakreno-reljefna i patinirana, reljefno-niklana i reljefno-pozlaćena, sve na pribadači, izrada IKOM Zagreb. Veličina: širina 10 mm, visina 18 mm. Špilja je u vrijeme otkopavanja bila ispunjena potočnim nanosima, pijeskom i glinom. U nanosu su se nalazili fosilni ostaci i artefakti. Detaljnim istraživanjem utvrđeno je da je krapinski pračovjak "Homo primigenius var. Krapiniensis" pripadao tipu neandertalca "Homo neanderthalensis" koji je za diluvij (prije 50.000-200.000 godina) živio u manjim skupinama po cijeloj Europi.

Planinarski put PO RAVNOJ GORI. Značka je bakreno-reljefna i patinirana, na pribadači, izrada Patafta, Varaždin. Veličina: širina 32 mm, visina 21 mm. Značka prikazuje ulazni dio špilje Vindije blizu Varaždina, u kojoj je pronađeno mnogo ostataka pračovjaka i praživotinja, svremenika pračovjaka u Krapini. Špilja je jedna od kontrolnih točaka planinarskog puta. Put je otvorio PD "Ravna gora" iz Varaždina 1979. Na trasi je 7 kontrolnih točaka, a obilazak traje 2 dana. Adresa: PD "Ravna gora", pp 128, 42000 Varaždin.

Špilja LOKVARKA. Značka je niklano-reljefna i obojena, na pribadači, izrada GRAFIS Zagreb. Veličina: promjer 18 mm. Izrađena je u seriji od 4 značke raznih mutacija. Špilja je otkrivena 1911, za turizam uređena 1912. Adresa: Turističko društvo "Omladinsko jezero", 51316 Lokve.

Špilja LOKVARKA. Druga varijanta značke ove špilje, pozlaćeno-reljefna i obojena, na pribadaci. Veličina: širina 18 mm, visina 25 mm. Izrada-dena je u seriji od 4 značke, raznih mutacija.

Peti red

Obrtnički dom na HUNJKI. Značka je bakreno-reljefna i patinirana, na pribadaci, izrada S.Pjevac, Zagreb, Veličina: širina 25 mm, visina 12 mm. Dom se nalazi na sjevernim padinama Medvednice, na nadmorskoj visini od 875 m. Sagraden je za Univerziju 1987. Dom je zapravo hotel visoke B kategorije, sa 70 postelja i svim pratećim sportsko-rekreacijskim objektima. Telefon Hunjke je 041/446-656 i 446-866. Momentano dom-hotel nije otvoren za planinare i turiste. Iz kolekcije Rudolfa i Barice Ćus, Laščinski Borovec 40, Zagreb.

Svetište MAJKE BOŽJE SLJEMENSKE - Medvednica. Stara značka, reljefno-niklana, patinirana, u seriji je izdana bakreno-reljefna i patinirana, izrada Branko Kasun, Zagreb. Veličina: promjer 20 mm. Svetište Majke Božje Sljemenske Kraljice Hrvata, nalazi se na Medvednici, na nadmorskoj visini od 1001 m. Crkva je sagrađena 1932. godine prema nacrtima i pod vodstvom prof.Jurja Denzlera, za potrebe planinara i izletnika, ali je ujedno i spomenik 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva i hrvatske kulture, te 1300-godišnjice pokrštenja Hrvata. Župnik svetišta je pater Slavolub Jelinek od 15.8.1963. (Opširnije čitajte u HV broj 11-12/1991. str.256-258). Značku ustupio župnik, pater Slavolub Jelinek.

Planinarski dom JAPETIĆ - ŽITNICA. Stara značka doma, emajlirano-pozlaćena, na sigurnosnici, izrada Branko Kasun, Zagreb. Veličina: 30 mm, visina 25 mm. Dom se nalazi u Samoborskom gorju na nadmorskoj visini od 815 m. Kontrolna je točka: Kružnog planinarskog puta kroz Samoborsko gorje, Jaskanskog planinarskog puta i Bratskog planinarskog puta Ljubljana-Zagreb. Domom upravlja PD "Jastrebarsko", a redovno je otvoren preko vikenda. U domu su i sobe za noćenje. Iz zbirke značaka Hrvatskog planinarskog saveza, Kozarčeva 22, Zagreb.

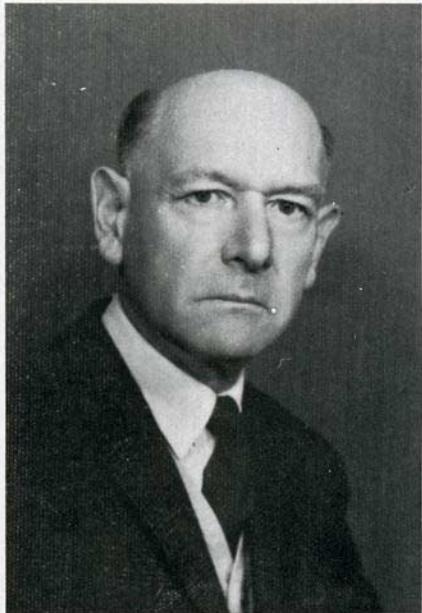
Planinarski dom KAMENI SVATI. Prva značka doma, reljefno-niklana, patinirana i obojena, izrada Jugoreklam, Zagreb. Veličina: širina 18 mm, visina 12 mm. Dom se nalazi na Medvednici blizu Kamenih Svata, na nadmorskoj visini od 489 m. Dom su dobrovoljnim radom sagradili i vrijedno ga održavaju članovi PD "Susedgrad". Kontrolna je točka: Planinarskog puta Medvednicom i 4 godišnja doba na Kamenim Svatima. Redovno je otvoren svake nedjelje i blagdanom. Značku ustupilo PD "Susedgrad" - Zagreb.

Planinarski dom OMANOVAC. Stara značka doma, bakreno-reljefna i patinirana, na pribadaci, izrada Branko Kasun, Zagreb, Veličina: širina 21 mm, visina 17 mm. Dom se nalazi na Omanovcu iznad Pakracu, u Psunj, na nadmorskoj visini od 654 m. Domom je upravljalo PD "Psunj" iz Pakracu. Iz kolekcije Mladena Grubanovića, Langov trg 10, 41000 Zagreb.

In memoriam

Dr. ADALBERT GEORGIEVIĆ (1899-1991)

"Rođen sam u Čereviću kao sin općinskog liječnika te su prvi moji dojmovi bili ljepote i širina Dunava, gdje sam već kao dječak zavolio plivanje. Godine 1909. premješten je moj otac za kotarskog liječnika u Ivancu. Kad smo se iskricali iz vlaka u Ivancu, predstavila mi se Ivančica u svom svojem veličanstvu - mora da je bio južni dan, vedar, a pred mnom se prostire velika gora koja zauzima cijelo južno obzorje. Ta tajanstvena gora stalno mi je lebdjela pred očima i čeznuo sam da je obidem. To se skoro desilo, kad sam kao dječak prisustvovao izletu kotarskih činovnika na Ivančici. Od onda je Ivančica postala i ostala planina moga života". Tako je započeo svoju autobiografiju posljednji živući začasni član predratnog HPD-a što ju je sam napisao na zahtjev urednika "Naših planina". Točno, Georgijeviću je Ivančica bila planina života, kao što je Varaždincu Filiću bila Ravna gora, Osječaninu Firingeru Papuk, Ivi Horvatu Risnjak, Splitčaninu Girometti Mosor, Kušanu Biokovo, Gojtanu i Krajaču Velebit itd. Bez svojih zaljubljenika planine ne bi postale kultom čitavih generacija. Pa i kad se 1945. za stalno preselio u Samobor i tu zavolio njegovo planinsko zalede, Georgijevićeva ljubav prema Ivančici nimalo nije izbljedila.

govor donosimo u cijelosti:

Otišao je "kud za vazda gre se" dr. Adalbert Georgijević, liječnik-planinar, kojeg isto tako dobro poznaju planinari Ivanca kao i planinari Samobora.

Roden u ravnem Srijemu bio je očaran Ivančicom kad je kao dječak, s ocem liječnikom, došao u Ivanec. Ta je "plava" planina ostavila snažan dojam u dječakovoj duši i on je postao zaljubljenik planina. Već kao gimnazijalac vodio je svoje kolege na Ivančicu i ostale gore Hrvatskog zagorja, a 1923. je u Ivancu obnovio planinarsko društvo kao nastavak planinarskog društva "Ivančica" iz Kukuljevićevog doba. Bijaše to podružnica HPD u Zagrebu i do danas je jedno od najuglednijih društava. Godine 1929. društvo gradi kuću "Josip Pasarić" i piramidu na Ivančici.

Mladi Adalbert već 1923. osvaja Triglav, Bjelašnicu, Treskavicu, Jahorinu. Za vrijeme studija u Krakovu obišao je Visoke Tatre, 1929. prokrstario je Velebitom, popeo se na sve vrhove, te dobro upoznao većinu bosanskih planina. Proplaninar je Durmitor kad još ovaj nije imao ni markaciju ni kuću.

Godine 1930. bio je na Grossglockneru. Iste godine obišao je Prokletije i najviši balkanski vrh Musalu.

Kao organizator bio je predsjednik "Ivančice", zagrebačkog akademskog kluba "ASK", ivanečkog sportskog kluba, slovenskog akademskog kluba u Krakovu. U PD "Japetić" bio je član uprave, potpredsjednik društva, predsjednik suda časti, osnivač i prvi pročelnik stanice GSS u Samoboru 1953.

Napisao je brošuru "Sedamdeset godina planinarstva u Ivancu".

Nositelj je Nagrade fizičke kulture općine Samobor, začasni je član Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu od 1931. i planinarskog društva "Ivančica" u Ivancu. Odlikovan je Zlatnim znakom PSJ i PSH.

Za plodonosan liječnički rad u Ivancu, a od 1945. u Samoboru, odlikovan je Ordenom rada, Ordenom zasluga za narod, te plaketom Crvenog križa.

Gospodin Adalbert Georgijević bijaše među nama planinarima dugo, bijaše časno, bijaše dostojanstveno!

Rodio se 8. lipnja 1899. u srijemском Čereviću, umro 17. studenog 1991. u Samoboru, gdje je od 1945. bio liječnik u Domu zdravlja i dugo vremena njegov ravnatelj. U ivanečkoj "Ivančici" bio je tajnik i predsjednik, a u samoborskom "Japetiću" potpredsjednik, predsjednik suda časti i osnivač stanice GSS-a. Istaknuo se kao organizator, predavač i pisac. Najviše je pisao o Ivančici, a o 70-godišnjici PD "Ivančica" objavio je brošuru povjesnog sadržaja (1968). Godine 1969. objavio je u vlastitoj nakladi idilični ep "Na Sljeme", pjesnički privjenac u pet pjevanja dr. Milana Bogdanovića iz 1894. godine, što ga je našao u njegovoj zaostavštini. Mnogo je planinario i po inozemstvu. Ljubav prema planinama poticala je sve njegove umne i fizičke snage. Samoborcima je ostao u sjećanju po redovitim planinarskim šetnjama u svom devetom životnom desetljeću. Na posljednjem ispraćaju dobio je i posljednje veliko priznanje: nepregledno velik broj poštovača i nadgrobni oproštaj iz usta njegova nasljednika dr. S. Lovačića i planinarke Ranke Novosel. Njezin

Publicistika

• **Bilogorski planinar** broj 32 (studeni 1991), časopis PD "Bilo" Koprivnica, donosi na 20 dopadljivih stranica desetak priloga. Noseći je članak "Koprivničanac prvi Hrvat na Himalaji prije 130 godina" (T.Đurić). Slijedi "Hrvatski planinarski časopisi" (Ž.Poljak), "Uz stotu obljetnicu V. Horvata" (T.Jutrović), "Narcise na Golici" (V.Slićević), "Speleološki izlet u Lokve" (V.Božić), "Mistra u Grčkoj" (T.Sablek) itd. Pretplate nema, prima se dobrovoljni prilog! (ŽP)

• "Die Alpen" o Paklenici. U ljetnom broju tromjesečnika, koji uz istoimeni mjesecnik objavljuje Švicarsko alpinističko društvo na četiri jezika, izašla je bogata ilustrirana reportaža na osam stranica o penjačkim mogućnostima Velike Paklenice u južnom Velebitu. Napisali su je Claude i Yves Remy. Paklenicu nazivaju "najvažnijim penjačkim područjem Jugoslavije". Opisuju najvažnije penjačke smjerove i ističu uspjehe slovenskih penjača Frančeka Kneza, Tome Česena, Silva Kara i dr. Taj bi članak bio bez sumnje dobra reklama za iduću ljetnu sezonu da zbog srpsko-hrvatskog rata autori nisu morali savjetovati da se "prije polaska na put treba zbog sigurnosnih razloga rasipati o trenutnoj situaciji". Članak sadrži korisne praktične savjete, izbor iz literature i niz efektnih fotografija. (ŽP)

• Dr. Srećko Božićević: **Jame (kao) grobnice**, Azur Journal, "Središta", knjiga 7, Zagreb 1991,

80 stranica + 16 stranica priloga s 37 kolor-slika na papiru za umjetni tisk, broširano, trobojni omot, ilustracije u tekstu (fotografije i načrti jama), format 16x23 cm. Naš poznati planinar i speleolog objavio je još jednu popularnu speleološku knjigu, očito potaknut prošlogodišnjim brojnim člancima o otkrićima ratničkih grobnica u jamama diljem Hrvatske. Iako je njegova knjiga također pisana gotovo na žurnalistički način, to je i rad jednog znanstvenika, istraživača o vlastitim iskustvima i nalazima. Umjesto mnogih riječi najbolje će o knjizi govoriti naslovi njegovih poglavljia: Morfološke karakteristike jama, Jame u čovjekovu životu kao mesta za skrivanje blaga, kao skloništa za ljude, kao odlagališta za smeće, zatim Jame kao svjedoci nesretnih zbivanja s podnaslovima: Jame i krš kao dio ratne strategije, Tragovi zločina i osvete u prošlosti, Jame "dokumenti" odmazde na području krša, Dokazi ratnih zločina i grobnice nevinih žrtava, Moji susreti s kostima umrlih, Opasnost od ubaćenog eksploziva, Za ljudski pijetet, Spomen kapela i uređenje kompleksa Jazovka. Ovo je i povijesna knjiga, s rasponom od preistorije (grobnica Japoda u Vatinovcu) do najnovijeg doba. Knjiga završava literaturom i abecednim kazalom. Zanimat će ne samo speleologe nego i svakog planinara. (ŽP)

Planinari i rat za Hrvatsku

• **Igorio Gojtanov dom ispod Visočice.** Dana 23. listopada 1991. primjećeno je s Ličkog polja da gori Gojtanov dom ispod vrha Visočice. Poznato je da je prijeratni dom, poslije nazvan po Ivanu Gojtanu, otvoren 29. lipnja 1929., a izgorio 9. rujna 1940. O nastanku toga požara bilo je tada više verzija, a kao najvjerojatnija čini se ona da su dom zapalili žitelji ispod Velebita, a vjerojatno je prije toga i opljačkan. Nakon rata obnovljeni Gojtanov dom otvoren je 16. rujna 1962., dakle, napunio je 29 godina i 37 dana, što je relativno dugo razdoblje za kraj u kojem se povijest često ponavlja. Kako se vidio samo golemi dim na mjestu gdje stoji dom, a planinari ne mogu otići u te predjele uslijed ratnih prilika, opet se čuje nekoliko verzija o tom požaru. Možemo se nadati da će se prava povijesna istina ipak saznati.

(Dr. Ante Rukavina)

• **Pomoć tršćanskih planinara.** Dana 4. prosinca je u Rijeku stigla pošiljka pomoći što su ju u organizaciji PD "Platak" iz Rijeke prikupili i dopremili Slovensko planinarsko društvo iz Trsta, SKI klub "Devin" iz Trsta, Tršćanska Sportno-društveno-gospodarska zveza, također iz Trsta. Dva kamiona prepuna odjeće i obuće

usklađena su u skladišni prostor "Rijekatekstila" na Škurinjama gdje je dobivena roba sortirana i kao takva kamionima "Rijekatekstila" distribuirana na konačno odredište. Topla odjeća i obuća namijenjena je našim borcima koji se nalaze na Ličkom ratištu, a dječja odjeća Karitasu riječko-senjske nadbiskupije kao pomoć proganom stanovništvu koje je utocište našlo na području riječke regije ili pak na nekom od sjevernojadranskih otoka. (SLM.)

• **PD "INA OKI" za Fond "Kralj Zvonimir".** Zbog rata i agresije na Hrvatsku, planinarskih je djelatnosti, nažalost, sve manje. Predsjedništvo našeg društva odlučilo je da se iz sredstava dobivenih članarinom uplati 10.000 dinara u fond "Kralj Zvonimir" za postradale u ratu.

• **Humanitarna pomoć Hrvatskoj iz Italije.** Na inicijativu Željka Gobeca, tajnika Planinarskog saveza Zagreba pri Zagrebačkom športskom savezu, pokrenuta je u Zagrebu akcija sakupljanja humanitarne pomoći izbjeglicama - prognanicima i obiteljima poginulih hrvatskih boraca. Ovom pozivu za pomoći odazvao se iz Italije južno-tirolski grad Bruneck, koji je ranijih godina često bio domaćin skijaškim i planinarskim grupama iz Zagreba. U organizaciji

prikupljanja pomoći radili su u Zagrebu vodiči i orientacišti 1. brigade HV: Rene Korper, Karlo, Marija i Željko Gobec, te Nedra Punek. Glavni pokretač humanitarne akcije u Brunecku bio je sam gradonačelnik Brunecka gosp. Günther Adang. Po njegovoj izjavi sve je uglavnom započelo u Brunecku gdje je odaziv za pomoć bio vrlo dobar, a nakon što se u to uključila još i štampa i radio, pomoći su se odazvala i susjedna mjesta iz doline Gronderthal, te mjesta Antholz, Olang, Kaltern i Brixen. Gosp. Adang je spomenuo da u njihovom kraju ima puno osobnih odnosa s ljudima iz Hrvatske i baš ta povezanost ih je ponukala da ne ostanu indiferentni. Osim osam pošiljaka za Rijeku, Mali Lošinj i Poreč, upućena je prva pošiljka od 17 tona hrane i odjeće 22.12.1991. za Zagreb, a 12.1.1992. stigla je u Zagreb i druga pošiljka u količini od 25 tona, uglavnom hrane, namijenjena obiteljima poginulih hrvatskih boraca. U Italiji je sredstva za tu pomoć dalo više organizacija i općina. Tako je npr. osoblje tvornice Birfield odvojilo od svojih plaća 50 miliona lira za pomoć. Od većih donatora vrijedno je spomenuti "Dritte Welt Gruppe" u St. Ulrichu gdje je na skupljanju pomoći radio gosp. Josef Bernardi, zatim grad Brixen s gradonačelnikom gosp. Klausom Seebacherom, gđu. Mairu Luise Pallhuber iz udruženja Bauernjugend Antholz Mittertal u Rasenu/Antholz, vlasnika Sportske kuće u Brunecku gosp. Schönhubera, vlasnicu hotela "Kristall" u Pfalzenu gđu. Traudl Hosp i hotel "Blitzburg" u Brunecku. Nema sumnje da su se građani Brunecka i okolice svesrdno priključili inicijativi za pomoć Hrvatskoj, a rečeno nam je da se i u crkvi moli za Hrvatsku.

(Marija Gobec)

● **Poslijе rata "Putom lovinačkih prognanika".** Kao jedna od tragedija našeg Rata za slobodu već je širom svijeta poznato iseljenje ličkih mješta Lovinca, Sv.Roka, Ličkog Cerja i Ričica koji su pred četničkim teroristima morali uzmaknuti sa svojih ognjišta preko Velebita da spase gole živote. Sva su njihova sela potom opljačkana, zatim popaljena, a crkve i groblja sravnjeni sa zemljom. To je bio epilog četiri mjesecne borbe nakon koje je uslijedilo povlačenje preko Velebita u Seline i Starigrad. Za uspomenu na to trebali bi planinari, u obilju već postojećih transverzala ili planinarskih putova, nakon rata i kad se posve smire prilike u našim krajevima, osnovati jednu transverzalu preko Velebita pod gornjim imenom. Tako bi se svake godine, u listopadu, sastali lički, pa i svi hrvatski planinari te obišli taj put. Put bi prolazio vrlo atraktivnim i malo poznatim dijelovima jugoistočnog i južnog Velebita gdje je vrlo malo označenih staza, ali nema poteškoća u trasiranju toga puta jer brojne staze sijeku ovaj dio Velebita. Brojne su mogućnosti prolaza i brojne usputne zanimljivosti iz povijesti ovoga kraja.

(Dr. Ante Rukavina)

● **Porušen Hotel "Velebno" na velebitskim Oštarijama.** Nakon što je 30. kolovoza 1991. uslijedio prvi minobacački napad na Gospić i tako u gospičkim predjelima počeo Rat za slobodu, ubrzo je počelo bombardiranje Gospića i okolice po zrakoplovima agresorske i bivše jugoslavenske armije. Tako je 15. rujna u 12 sati i 30 minuta bombardiran hotel "Velebno" na Baškim Oštarijama. Bombe su oštetile krov i krovnu konstrukciju i dobro prodrmala cijelu zgradu, ali nije bilo požara. Stručnjaci kažu da se u mirnim prilikama ove ruševine, sada vrlo

Zagrepčane je u Villachu 27.11.1991. dočekala skupina planinara na čelu sa seniorom Karлом Kucharom (na kraju desno Božica Denona i Vilim Strašek)

ružnog izgleda, mogu relativno brzo obnoviti. Baraka iza hotela, u kojoj je posljednjih godina bilo i planinarsko sklonište, posve je porušena. Za sada je ostala sačuvana manja zgrada, neka vrst depandance hotela "Velebno" s druge strane ceste i u blizini skijališta. Svoju dvadesetogodišnjicu hotel "Velebno" preživio je samo za 4 i pol mjeseca (otvoren je 1. svibnja 1971). Tako je "Velebno" doživjelo istu sudbinu kao i prijeratni hotel, takoder "Velebno" koji je bio zapaljen 2. srpnja 1942. (Dr. Ante Rukavina)

• Pomoć austrijskih planinara. Sekcija društvenih izleta PD "Zagreb Matica" već dvadesetak godina organizira velike izlete u austrijske pokrajine Korušku i Štajersku te uz pomoć planinarskih društava u Villachu i Grazu obilazi tritisućnjake, skija i posjećuje ledenjake u Visokim Turama. Austrijski planinari uzvraćaju posjete i Zagrepčanima su tokom godina vodili mnoge skupine po Velebitu, Lici, Dalmaciji, Gorskom kotaru, pa čak i po Sloveniji. Tako sklopljena prijateljstva pokazala su se osobito vrijednim u doba ratnih strahota. Planinari iz Villacha organizirali su među svojim članovima sabirnu akciju te skupili mnogo predmeta za djecu i planinare, a pored toga i zimsku opremu jer znaju da su mnogi planinari u prvim ratnim redovima. Članovi Sekcije prihvatali su ponudenu pomoć i organizirali prijevoz uz pomoć centra za prikupljanje što ga je organizirala Liberalna stranka u Šubićevoj ulici u Zagrebu. Delegacija "Matice" (Božica Denona i Vilim Strašek) krenula je 27. prosinca u Villach, gdje ju je dočekala skupina planinara na čelu sa planinarskim seniorom g. Karloom Kucharom. Bili su i gosti kod gradonačelnika. Zatim je u kamion ukrcano oko 100 paketa od 10-12 kg, uredno popisanih. O tome postoji i fotodokumentacija. Povratak je bio bez graničnih poteškoća, bilo je dovoljno pokazati putovnicu. Navečer je u

Odbor za doček zagrebačkih planinara: članovi austrijskog Alpenvereina iz Villacha (lijevo g. Karl Kuchar) 27.11.1991.

Šubićevoj bio doček, preuzimanje paketa, a pri tom je bio prisutan i član Hrvatske Vlade g. Dražen Budija. Idućih dana poslane su prijateljima u Villachu fotografije o toj akciji, a oni su opet prijateljski odgovorili na isti način. Neka se zna što je planinarsko prijateljstvo i solidarnost!

(Vilim Strašek)

Vijesti

• PD "Višnjevica" u 1991. godini. Dana 27. i 28. travnja petnaestak članova u dvodnevnom planinarenu obišli su Ravnogorski planinarski put kraj Varaždina, o čemu je pod naslovom "Ravnogorci na Ravnoj gori" podrobnije pisao naš domaćin Tomislav Jagačić čiji smo bili gosti. Ovaj planinarski susret, kao i naši domaćini, ostat će našim planinarima u trajnom i dragom sjećanju. U svibnju 1991. posjetilo nas je 50 članova HPD "Matica" iz Zagreba. Tom su prilikom obišli drugi dio Ravnogorskoga planinarskog puta, a razgledali su i društvenu prostoriju HPD "Višnjevica" Ravna Gora, kojom prilikom su se upoznali, u slici i riječi, s povijesnim razvojem Društva od 1933. do naših dana. Susret je bio izuzetno zanimljiv, drag i nezaboravan, čemu je posebno doprinjela i mjesna lime-na glazba koja ima 160-godišnju tradiciju i jedna je od najstarijih u Hrvatskoj. Uz zvuke "Lijepe naše" i još nekoliko prigodnih skladbi, zadovoljni, pjevajući, naši gosti nastavljaju put

u pratnji domaćina kroz prekrasne goranske pejzaže, proljetnim cvijećem obasute proplanke, livade i šume. Dana 17. srpnja održana je tradicionalna manifestacija HPD "Višnjevica" koja se održava svake godine drugog vikenda u mjesecu srpnju - "Stazama RGPP-a", ovaj puta pod nazivom "Dvorac" (Stara Sušica). To je bila i posljednja veća priredba u ovoj godini. Tom prilikom je u društvenoj prostoriji priređena izložba planinarske fotografije. Zasluznim članovima i organizacijama te društvima, dodijeljena su priznanja, zahvalnice, a nekolicini članova i brončani znak Hrvatskog planinarskog saveza. Zbog ratnog stanja u Domovini, članovi se sastaju u prostoriji Društva, te projekcijama dijapositiva obnavljaju sjećanje na trenutke planinarskih susreta s Bjelolasice, Risnjaka, Snežnika, Bijelih stijena i RGPP-a. Svake nedjelje u 8 sati članovi Društva sastaju se kod skloništa na Javorovoj kosi radi gradnje novog puta od skloništa do izvora "Božji studenac". Spremaju se

drva za zimu, a u trenucima odmora peku se krumpirove polovice s domaćim špekom i dobrom kapljicom. Nadamo se da će sada opustjene planinske staze, skloništa i vrhovi ponovo oživjeti, da će se zarasli putevi opet ugaziti, a na vrhovima hrvatskih planina opet zapjevati hrvatski i ravnogorski planinari.

(Andelko Ivančić)

● **Peti proljetni pohod na Žumberak**, tradicionalna priredba PD "Monter" iz Zagreba, ove se godine održava u subotu 20. lipnja. Organizator moli sva planinarska društva da ovaj pohod uvrste u plan svojih izleta.

● **Iz Karloveca**. Prije ratnih razaranja članovi transverzalne sekcije Hrvatskog planinarskog društva "Dubovac" obišli su planinarsku transverzalu "Ciglarjeva pot" koja je sastavni dio međunarodnog pješačkog puta od Baltičkog mora preko Wachaua do Rijeke, poznatog pod imenom Europski pješački put E-6. Put od Eibiswalda u Austriji preko Mozirja, Grosuplja, Kane do Kastva i Opatije prošli su Željko Starčević, Marija Kerhač, Koraljka Sansović i predsjednik HPD "Dubovac" dr. Ante Starčević.

● **Etnografska zbirka u Sošicama**. U malom mjestu Sošice na Žumberačkoj gori, podno vrha Plješa, nedaleko od crkve u samostanu žumberačkih časnih sestara bazilijanki smještena je zavičajna zbirka etnografske grade. Mogu se ovdje razgledati stare narodne nošnje iz ovog kraja, starinske posude, namještaj te razni ostali predmeti neprocjenjive vrijednosti, razna crkvena literatura i tisk, a tu se mogu nabaviti i planinarski dnevničnici "Planinarski put Žumberkom" koji je u svibnju 1990. godine otvorilo PD "Monter" iz Zagreba. Zbirka se može razgledati u svako doba dana, a susretljive i ljubazne časne sestre bazilijanke rado će vam pokazati ovu zaista vrijednu zbirku starina.

(Dr. Ante Starčević)

● **Elektrifikacija doma na Vodicama?** Gospodarski i privredni razvoj Žumberka naišao je u posljednje vrijeme na razumijevanje nove vlasti i Općinske skupštine Jastrebarsko. Uz gradnju vodovoda, asfaltiranje cesta, postavljanje telefonskih linija na redu će biti i elektrifikacija planinarskog doma na Vodicama (835 m) iznad Sošica, istakao je to predsjednik Izvršnog vijeća Općinske skupštine Jastrebarsko gospodin Ivan Penić. Ova zamisao realizirat će se uz pomoć Hrvatskih šuma, Hrvatske elektroprivrede i Hrvatskog planinarskog društva "Dubovac". Planinari, izletnici i sportaši dobit će tako dostojan objekat za sve svoje potrebe i djelatnosti.

(Dr. Antun Starčević)

● **Revitalizacija Žumberka**. U prostorijama Grkokatoličkog Sjemeništa u Čirilometodskoj ulici u Zagrebu održan je razgovor o privrednoj i gospodarskoj revitalizaciji Žumberka u mirnodopskom ali i u ratnom stanju. Organizirala ga je Žumberačka gospodarska zajednica iz Sošica. Razgovoru su bili nazočni i tajnik ŽGZ Nikola Hranilović, Janko Badovinac, Ivan Sintić, dr. Ivica Katalinić i dipl.ing. Željko Dolenc iz Ministarstva poljoprivrede Republike Hrvatske i poljoprivrednog centra, saborski zastupnici gosp. Ivan Penić, predsjednik Izvršnog vijeća S.O. Jastrebarsko, i Ivan Medvedović, Milan Ra-

dić, don Milan Vranešić, Tomo Heraković, dr. Petar Šimrak i dr. Ante Starčević. Tema razgovora bila je unapređenje i razvoj Žumberka, gradnja vodovoda u Kalju, asfaltiranje prometnica od Kostanjevca prema Kalju i od Hartja do Sopota, izgradnja telefonske centrale u Kostanjevcu koja bi sistemom bežičnog telefona pokrivala cijelo područje Žumberka te o pčelarstvu, kozarstvu, ovčarstvu, stočarstvu, sadnji krumpira, ljekovitog bilja, sušenju voća, izgradnji mini-farmi, mini-mljekara i mini-klaonika te proizvodnja ekološki zdrave hrane za prodaju u Zagrebu i Samoboru. U zgradbi osnovne škole u Sošicama otvorit će se pogon konfekcije uz ulaganje stranog kapitala. Bilo je govor i o sjeći šuma na Žumberku, koja uz onu nekontroliranu uzima sve više maha i pustoši već ionako osiromašen Žumberak. Značajno mjesto u revitalizaciji Žumberka ima i elektrifikacija planinarskog doma "Vodice" iznad Sošica pod vrhom Plješa, u koju bi se trebale uključiti Skupština općine Jastrebarsko, Hrvatske šume, Hrvatska elektroprivreda i HPD "Dubovac".

(Dr. Ante Starčević)

● **Sekcija seniora HPD "Željezničar" Zagreb** u 1991. bila je na slijedećim gorama, odnosno akcijama: Oštarc, 14 puta, od toga tri radne akcije; Ložekov izvor, 2 puta, od toga jednom prilikom čak 48 sudionika; Istra-IPP, 5 puta, u tome 3 radne akcije, jednom pohod na Slavnik; Kalnik, jednom sa 45 sudionika, posjet Gornjoj Reki; Lisca, u II i III mjesecu; Kum, 17.II.; Matić Poljana, 23.II.; Japetić, 3 puta; Snežnik, 9.III sa 48 sudionika; Porezen, 23.III s 51 sudionikom; Plešivica, 20 puta, izuzev X i XI mjeseca; Žumberak, dva puta, jednom usput na Vivodini; Učka, dva puta; Pohorje (Hoška koča), te Štampetov most s planinarama-željezničarima Celja, Maribora i Ljubljane; Bleiburg, 15.V.; Stol, 25.V.; Psunj, 26.V (Slet planinara Slavonije); Cesargrad i Zelenjak, 30.V (Dan državnosti); Slani Dol, tri puta; Litija-Čatež i Litija-Tisje, 9.XI i 8.XII; Arnovske Selo, Martinova nedjelja, zajedno sa Samoborcima i Brežičanima; Medvednica, Okićgrad, najčešće, jer je najpogodnije; radna akcija na Medvednici za PD "Zanatlija".

(Josip Sakoman)

● **Vidik na Alpe s Oštrec**. Nedjelja, 12. siječnja 1992. godine. Planinari su pored Medvednice, posjetili i Samoborsko gorje, Oštrec i Plešivicu. U Zagrebu maglovito, dok u Samoboru razvedravanje, a na Braslovčju granulo sunce. Sunce je na Malom Oštrecu tako blještalo da se nije vidjela Plešivica od blještavila sunca. Oštrec obasjan suncem, okoliš očišćen, očekuje se novi domar Pavao Mrakužić. Dolazi preko Preseke, ali ne do kraja, jer je staza preuska, pa nose potrepštine njih troje, pa četvero. Vidik na Medvednicu, kojom još prede magla, a Kamniške Alpe odaju ljepotu prirode u nama susjednoj Sloveniji. Tamo je mirno, dok ovdje u Hrvatskoj stalno lebdi provokacija Jugovske i četničkih hordi. Na prijevoju Poljanici lovački dom zatvoren. Pri usponu na vrh Plešivice (Čergu) primjećuju se kukurijeci, pogotovo na južnoj strani - prvi nagovještač dolazećeg proljeća, vjerujemo, prvog proljeća u slobodnoj Hrvatskoj. S vrha Plešivice vidik na magleno more dokle oko

seže. Strše samo vrhovi planina Gorskih kotara i Slovenije, obrisi Kamniških Alpi potpuno su bijeli od snježnog pokrivača. Na sve strane po Samoborskom gorju planinari, ponajviše na Oštretu, Okićgradu i Velikom dolu.

(Josip Sakoman)

• Godišnjica Prve istarske himalajske ekspedicije. Subota, 9. studenoga 1991., planinarska kuća na Koritima u Čićariji. Točno prije godinu dana - čak je bila i subota - Prva istarska himalajska ekspedicija, zajedno s trekiningašima, krenula je na put prema najvišem gorju svijeta - Himalaji, u malu, nama egzotičnu zemlju Nepal, točnije, u njezinu prijestolnicu Kathmandu. Cilj ekspedicije bio je Pisang Peak (6091 m), dok su se trekiningi podijelili u dvije grupe: jedna je odabrala Annapurna trek (okolo gorja Annapurne), dok je druga išla do baznog logora Annapure I. Svi planovi uspješno su ostvareni. Danas, nakon godinu dana, okupili smo se ovdje na Koritimima gotovo u punom sastavu (od petnaestero ljudi samo troje nedostaje). Dok vatra veselo pucketu u peći, mi prebiremo po sjećanjima, neizbrisivim uspomenama, sitnim dragim doživljajima. Ponovno smo na prašnjavim ulicima Kathmandua okruženi savršenim neredom: unatoč silnoj gužvi, buci i mnoštvu drangulija prostrih ispred dućana, promet i trgovanje odlično funkcioniraju čak i uz prisutnost brojnih pasa latalica lijeneo opruženih posred puta, pa i ponekog krupnog grla (krave). U zraku se osjeti intenzivan miris štapića sandalovine, ali i miris opojnih trava. Ponovno kročimo stazama prema Pisangu, uronjenim u buku rijeke Marsyandi, zavlaćimo se u iodeve (kolibe) gdje smo spavalii i hranili se (vječna i neizostavna riža, čaj i čapati), gazimo po sprudovima finog vrućeg pijeska do kojeg je moguće doći samo preko mrzle rijeke. U mjestu Pisangu se razdvajamo: penjači nastavljaju prema svom vrhu koji mi iz daljine liči na veliki sladoled od vanilije, a mi trekeri krećemo prema sedlu Thorong La (5416 m) da bismo se zatim spustili dolinom rijeke Kali Ghandaki i poslije se našli s penjačima u Pokhari. Gotovo cijelim putem izmjenjuju se prekrasni, uvijek novi vidici i čudesni prizori: rižina polja, palme, stabla okićena velikim crvenim cvjetovima, nekako skoro suho riječno korito prošarano tek ostacima silne vode koja je tuda prostrujila u doba monsuna, zatim šume okićene tankim snježnim plastirom i ... negdje daleko, visoko ti gorostasi zavijeni u bijele odore što vječno bđiju nad nama: Annapurna I, II, III i IV, Manaslu, Machapuchare, Nilgiri, Lamjung Himal, Dhauлагiri i ostali (ne zamjerite ako sam izostavila nekog dragog Vam prijatelja čiju fotografiju često sa čežnjom promatrati). Nepal - čudesna zemlja na kugli zemaljskoj. Začaranica. Poput magneta privlači nas i zove da opet dodemo. Prekrasne planine, srdični ljudi, najplavije nebo. Spoj okrutnog preživljavanja i topline ljudske duše. Život teče polako u toj zemlji snova, teče kroz živote ljudi - strpljivih, mirnih, ponosnih, teče pored pasa latalica, kroz kolone donkića, pored lidera sa šarenim perjanicama. Teče kroz osmjehe, kroz poglede, kroz znoj i pjesmu - pjesmu čudesnog ritma što život je piše. A mi, putnici namjernici, moramo se vratiti

Zaštitimo prirodu i u ratu!

Zaštita i afirmacija prirodnih rezervata i druge zaštićene prirode već je dulje vrijeme u programu djelovanja Komisije za zaštitu prirode HSP-a. Međutim, u sadašnjim teškim ratnim vremenima mogućnost djelovanja na zaštitu prirode praktički je svedena na minimum, a ugroženost je uslijed djelovanja ratnog vihora golema. UNESCO je krajem rujna 1991. godine upozorio vrhovništvo Jugoslavije i Hrvatske da se u skladu s KONVENCIJOM O ZAŠTITI PRIRODNOG I KULTURNOG BLAGA, koju je Jugoslavija potpisala još 1956. godine svi moraju uzdržati od razaranja i uništenja prirodnog i kulturnog blaga. Na području Hrvatske u tu najzaštićeniju grupu prirodnog i kulturnog blaga, spadaju Plićvice, Dubrovnik i Split s Dioklecijanovom palačom.

Međutim, valja očuvati i druge objekte zaštićene prirode, koji također predstavljaju vrijedno prirodno blago svjetske baštine te ih sačuvati za buduća pokoljena.

Preporučamo svim planinarskim društvima, planinarima, ekologistima, ekoložima i drugim ljubiteljima prirode da, bez obzira na situaciju, poduzmu na svom području akcije za zaštitu prirodnih rezervata i druge zakonom zaštićene prirode te da javnost obavijeste o svim ugrožavanjima ili pak namjerama i pripremama za ugrožavanje zaštićenih prirodnih rijetkosti. (S)

na svoju točku življenja, u svoju zemlju, svoju civilizaciju, među svoje brige ... iako zna kada ćemo opet imati mogućnost da putujemo svijetom, da se opuštamo, uživamo i ispunjavamo svoje male strasti sukobljavajući se s prirodom i samim sobom, zaboravljajući surovu svakodnevnicu.

(Mirjana Frantul)

• Planinarstvo na način PD "Novi Zagreb". U "Izvoru" broj 103 za 1991. godinu, internom glasilu PD "Novi Zagreb", objavljen je uvodnik predsjednika i jednog od osnivača društva, dr. Nenada Vadića, koji je vrijedno prenijeti, pored ostalog i zbog toga, što se razlikuje od manje više kliširanih mišljenja o planinarstvu.

"Počeli smo zbog drage stare zablude svih vjernika, kojima je upravo njihova vjera jedina i prava. Takve nam bijahu i poruke svima onima koji još nisu spoznali: da ili ne da dane i sate odmora doista koriste za obnovu tjelesnih i duševnih snaga? Znate li da su planine odvijek bile simbol ljepote, zdravlja i slobode? Planine nam tako neobično nude ljepotu i sklad prirode prema sivilu betona oko nas, opuštanje i radost prema napetostima svakodnevnice, fizičku aktivnost na svježem zraku - umjesto neak-

tivnosti, danas glavnog neprijatelja našeg zdravlja. Naravno, iskustva nam bijahu, kao mnoga prije nas, prožeta okusom gorčine. Naime, između nejasno određene potrebe mnogih pojedinaca da u okrilju prirode nađu spas i utjehu od životnih briga i ostvarenja te potrebe za redovitim odlaženjem u planinu, postoji prevelika pukotina, u koju obično nepovratno propadne većina dobrih nakana, najčešće zbog krupne čovjekove mane - lijenosti.

Razumljivo, mi osnivači donijeli smo sa sobom i sva svoja iskustva i opterećenja. Srećom, na samom početku postojala je i jasno izražena želja da naše druženje oblikujemo drugačije od onoga na kakvo smo navikli. Želja da bezuvjetno izbjegnemo sve one trzavice i nesuglasice, prigovaranja i ogovaranja i pregovaranja koja bitno zagorčavaju druženje, a uvjetovana su brojnim slabostima u međuljudskom ophodnju, od kojih su sebičnost i bezobzirnost, uz bolesnu potrebu za dokazivanjem, obično na prvom mjestu. Dobar dio snaga i vremena u prvim godinama rada utrošili smo na svladavanje slabosti što smo ih pojedinačno, kao miraz, donijeli u novo društvo. I najtužniji dogadjaj koji nas je mogao zadesiti - pogibija dvoje prijatelja u planini, bio je neposredna posljedica takvih slabosti. Čini mi se da je to bio dogadjaj nakon kojega je razvoj našega druženja i našega odnosa prema planini konačno krenuo, bez većih prepreka, prema ovome gdje smo i danas.

Naš odnos prema planini sve više je bio određen štovanjem njenog identiteta, ona je za nas postajala subjekt čestitog druženja, a ne, kao što je uobičajeno, objekt ispoljavanja najrazličitijih problematičnih slabosti i sklonosti. Dopunjajući lijepu misao dr. Henrika Tume, definirali smo naše planinarstvo kao oslobođenje čovjeka u okrilju planinske prirode, koja mu, kao zrcalo, otkriva vlastite slabosti i vrijednosti. Ono je, kao što je imanentno oslobođenju, postalo stalno traženje, koje u pravilu ne trpi zadane obrasce i odrednice, već živi i napreduje od želje i nadahnuća. Posljedak takvoga shvaćanja su ne samo nezaboravna sjećanja kojima smo obogatili svoje življenje, već i sve ono što učinimo i za prijatelje - sličnomišljenike: otkrivene i označene nove lijepe i prelijepе staze, pročišćene i dotjerane stare, snimljene i otisnute jedinstvene fotografije, osmišljene i otisnute mnoge zanimljive misli, poruke i zapažanja, otkrivene brojne planinarske i ne zablude, spušeni od zaborava mnogi detalji iz bogate kulture ovoga naroda. Zadovoljstvo zbog toga, koje nema razloga da tajmo, to je veće što taj rad osjećamo i kao izraz djelatnog domoljublja!

Ovakvo shvaćanje planinarstva nikako nije bilo sukladno uobičajenim djelatnostima planinarske organizacije. Mnoge od njih ličile su nam na ozbiljne kronične i, kako se sada čini, neizlječive bolesti. Dobar dio njih, naročito onih s predznakom masovnosti, doslovna su presadnica ideologičkih nakaradnosti preživjelog društvenog sistema. Odolijevamo smo im s različitim uspjehom, ne zaboravljajući što je suština planinarstva. Najteže smo se rastali od orijentacijskog memorijala "Janko Mišić". Teško smo se pomirili sa činjenicom da planinarska organiza-

cija nema želje i snage da njeguje planinarsku orijentaciju.

Specifičan položaj našega društva, koje je nastalo unutar spaonaice velegrada s razvijenim planinarstvom, dapače, u koljevki našega planinarstva, omogućio nam je da pratimo neke zanimljive sociološke pojavnosti, vezane uz organizirano okupljanje ljudi koji se žele imenovati planarinama. Ubilježili smo u našim očeviđnicima za tih deset godina znatno više imena nego što ih u ovom času možemo predstaviti kao članove našega društva. Podrobno raščlanjivanje tih kretanja pružilo bi, vjerojatno, neobično korisne podatke, bitne za uspješno planinarsko organiziranje.

Jedan dio upisanih prošli su kroz društvo kao leptiri, kratkog "planinarskog" života, zbog posve određenog, obično prozaičnog interesa. Drugi, najbrojniji su dio oni kojima je planinarstvo neslavno završilo već u spomenutoj pukotini između dobrih želja i ostvarenja. Treći dio su oni koji dulje ostaju vezani uz društvo, a osnovni im je motiv najčešće bio elementarna ljudska potreba za druženjem, odnosno traženje identiteta. No svima redom vlada jedan motiv, koji je kod mnogih i jedini, a koji smo nazvali "turističkim mentalitetom". To je dobro poznata pojava koja dominira klimom u svim društvima, pa je nije potrebno podrobno objašnjavati. Ukratko, sastoji se u dražesnom očekivanju nekih (većine) da netko za njih misli i priprema lijepo sadržaje, pa na kraju i odgovara. Kako tih drugih u pravilu ima veoma malo, a u zdravoj organizaciji, takvog karaktera kakva je planinarska, ne treba ih niti očekivati, ustrajali smo na shvaćanje da planinarstvo nije i ne smije biti turistička agencija, gdje se turističke usluge čak niti ne kupuju već dobivaju, nego mjesto druženja, vrijednost kojega ovisi o doprinisu svakoga pojedinog člana.

Kako nas je učilo iskustvo da naši odlasci u planinu obično ljepše i bolje prođu bez "školanog vodenja", nismo previše tragično shvatili razne nepovoljne okolnosti zbog kojih smo skoro posve ostali bez "vodičkih kadrova". Pretvodna i sadašnja saznanja govorila su nam kako su za praktično funkcioniranje rada društva ljudske vrijednosti potrebne znatno više od nekih posebnih znanja. Traženju tih vrijednosti posvetili smo svu moguću pažnju. Misao vodila bila nam je, kako smo sazrijevali sve više, da se u ovaku motiviranom druženju treba oslobođiti svih oblika prisile i opterećenja, jer od njih i bježimo tražeći relaksaciju. Jer, svaki razuman i zdravi pojedinac zaključit će da je nerazumno opterećivati se nečim što je namijenjeno opuštanju i radosti. Istovremeno smo znanja, sklonosti i sposobnosti tako usmjeravali da daju što bolje rezultate, po pravilu: pravi čovjek na pravom mjestu i u pravo vrijeme. Vjerojatno smo samo tako mogli doći do ovoga stupnja korištenja tako oskudnih snaga. Ozračje zadovoljstva svakog pojedinačno našim druženjem, kao i primjesa ponosa što pripadamo takvoj zajednici, najbolji su dokaz dostignute razine druženja i pokazatelj vrijednosti zajednice".

(Prijedio: Jakša Kopić)

Obavijesti pretplatnicima

Pretplata za 1992. godinu

Kao što je u prošlom broju najavljeno, poslije 31.1.1992. pretplata je korigirana za iznos inflacije. Prema tome, tko dotad nije posao pretplatu treba uplatiti 800 CRD (protuvrijednost od 15 DM). Ovaj broj časopisa šaljemo i dužnicima, ali idući broj nećemo više slati onima koji ne pošalju pretplatu najkasnije do 15.3.1992.

Pretplatnici iz Slovenije

Prema dogovoru s Planinskom zvezom Slovenije, pretplata se privremeno može uplatiti u Planinskoj zvezi u Ljubljani, Dvoržakova 9. Isto tako, na osnovi reciprociteta, hrvatski pretplatnici "Planinskog vestnika" mogu se pretplatiti na taj časopis kod Hrvatskog planinarskog saveza.

Pretplatnici iz Bosne i Hercegovine

Pretplatu možete uplatiti na žiro račun Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Vase Miskina 9, žiro račun broj 10196-678-710 u iznosu od dinarske protuvrijednosti od 15 DM, s naznakom: Pretplata za HP 1992. Ovaj broj šaljemo i dužnicima, a dalje ćemo slati samo onima koji podmire pretplatu.

Pretplatnici iz "ostatka Jugoslavije"

Dosadašnjim dugogodišnjim pretplatnicima iz Srbije, Makedonije i Crne Gore, koji zbog sadašnjih valutnih poteškoća ne mogu poslati pretplatu, u duhu planinarske solidarnosti slat ćemo časopis i nadalje, s time da će pretplatu naknadno podmiriti u protuvrijednosti od 15 DM, ali uz uvjet da se najkasnije do 15.3.1992. pismeno izjasne jesu li voljni i dalje biti pretplatnici.

Služite se šifrom pretplatnika

Radi prelaska na kompjutorsku obradu podataka o pretplatnicima, molimo da ubuduće na općoj uplatnici u rubrici "poziv na broj" upišete svoju šifru. To je brojka koja se nalazi u lijevom gornjem kutu naljepnice s Vašom adresom na omotu u kojem šaljemo časopis. Ovu šifru (brojku) navedite i prilikom svake promjene adrese, urgencija i sl. Na taj ćemo način izbjegići mnoge dosadašnje nesporazume koji su nastali ili zbog nečitko ispunjenih uplatnica ili zbog bankovne prakse da nam ne šalju izvode s imenom i adresom pošiljaoca.

UZ ČLANAK "KATALOG PLANINARSKIH ZNAČAKA"

